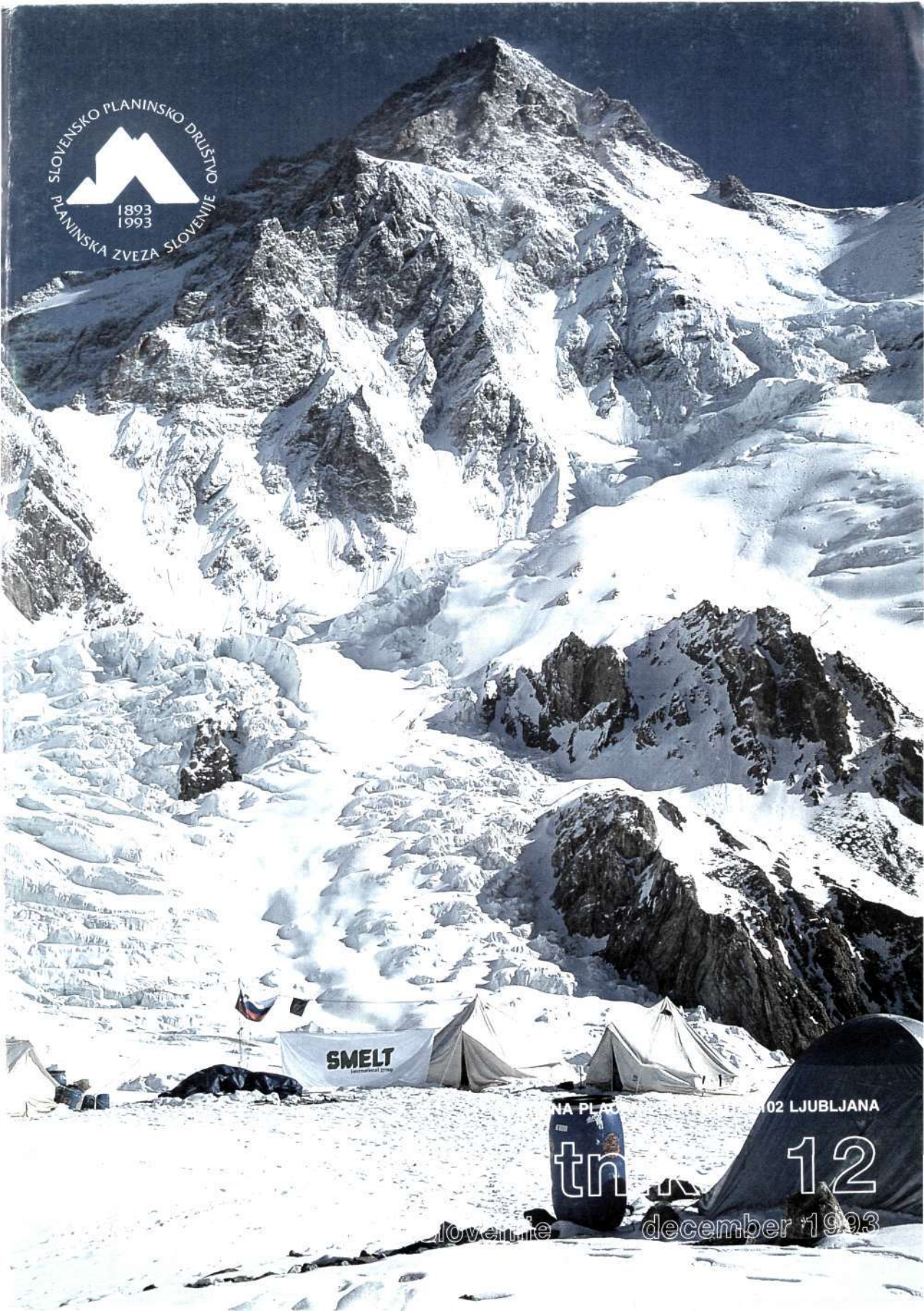

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO
1893
1993
PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

NA PLAC

02 LJUBLJANA

tn

12

lovenje

december 1993

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1993

12

letnik XCIII izhaja od leta 1895

---

vsebina

Marjan Rztresen	Septembrske vrhunske želje	513
Marjan Rztresen	Prelomno leto	515
Tomaž Banovec	Pomembni in manj pomembni	518
Danilo Sbrizaj	Ekološko gorsko stranišče	519
Janez Bizjak	Alpe in pitna voda	521
Jože Biščak	Čigav bo Triglavski park?	523
Janez Bizjak	Dobrodošli mirni gostje	525
Marjan Rztresen	Alpski človek iz kamene dobe	526
Branko Jalžič, Vlado Božič	Lukino brezno (-1355 metrov)	531
Iztok Tomazin	Dolg, poln poletni dan	533
Bojan Počkar	V objemu plezalskih strasti	536
Rudolf Travinič	Pred Kugyjevimi spomenikom	537
Rafko Terpin	Od Skrnika do Zajčevša	538
Milan Vošank	Jutranje zvonjenje	541
Matjaž Kmecl	Slovenija iz zraka	543
	Odmevi	544
	Iz planinske literature	548
	Društvene novice	550

Slika na naslovni strani: **K-2, trinajsti slovenski osemtisočak** Foto: Tomaž Jamnik

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojnik, Tone Škarja in Franček Vogelc. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1993 znaša 560 SIT, posamezna številka stane 190 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrnič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

SLOVENSKE ODPRAVE NA ANAPURNO, ŠIŠO PANGMO IN EL CAPITAN

SEPTEMBRSKE VRHUNSKÉ ŽELJE

MARJAN RAZTRESEN

Slovenski alpinisti, ki so bili zadnja leta skoraj prepričani, da jim uspe malone vse, česar se lotijo, so se morali letošnjega septembra spet postaviti na realna tla: v tej dejavnosti in v tem športu prav vsega ni mogoče načrtovati; marsikaj je sicer mogoče doseči z znanjem, vztrajnostjo in dobro mero sreče, marsičemu se je treba odpovedati - in še srečni so lahko akterji, če iz vsega odnesejo celo kožo.

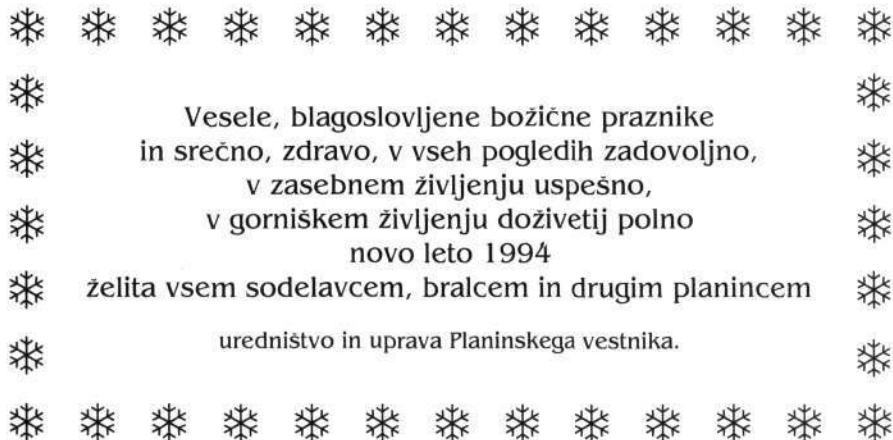
Dve veliki (čeprav ne po številu članov) in veliko obetajoči odpravi sta bili tega septembra v Himalaji in komajda opazna v Yosemiteškem narodnem parku v Kaliforniji.

DEŽEVEN ZAČETEK

Že letošnjega avgusta sta z brniškega letališča odpotovala v Nepal vrhunska slovenska alpinista **Franček Knez** in **Slavko Svetičič**, za njima pa je mnogo pozneje prišel še vodja odprave **Matjaž Pečovnik**. Prva dva sta odšla tako kmalu, da bi se med himalajskimi gorami dobro aklimatizirala in se tako čim bolje pripravila na plezanje na Anapurno I, 8091 metrov visoko goro, ki so se je slovenski alpinisti lotili že večkrat, vendar doslej vedno brez uspeha, zdaj pa sta jo Knez in Svetičič nameravala splezati prek južne stene. Če bi jima podvig uspel, bi imeli slovenski alpinisti v žepu vseh 14 osemtočkakov, kolikor jih je na našem planetu, kajti pred njunim odhodom je v tej slovenski seriji manjkala samo še Anapurna.

Plezanje sta nameravala vsekakor opraviti v alpskem slogu, se pravi v enem zamahu, čisto sama in seveda brez uporabe dodatnega kisika iz jeklenk. Vendar se je narava takoj po njenem prihodu pod gore zarotila proti njima: padla sta v močne monsunske nalive in v hudem deževju, ki je padalo celih petnajst dni noč in dan, postavljala na nadmorski višini približno 4200 metrov bazni tabor pod južno steno gore. V takem vremenu se je Franček Knez močno prehladil, poleg tega sta bila oba pod hudim psihičnim pritiskom, kar je njuno zdravstveno stanje še poslabšalo.

Pustolovščina se je začela, ko so 23. avgusta zakonca Andreja in Franček Knez ter alpinist Slavko Svetičič odpotovali iz Ljubljane v Nepal, kjer so pripravili 50 tovorov za 50 nosačev, ter se skupaj z dvema nepalskima zveznima oficirjema, z enim za odpravo in drugim za televizijsko ekipo Gore in ljudje, vodjem nepalskega moštva in dvema kuharjema odpeljali v dan vožnje oddaljen kraj Pokara. Tam so najeli 53 nosačev, v petih dneh hoje po neusmiljenem deževju 9. septembra prispeli na nadmorsko višino 4200 metrov in začeli postavljati bazni tabor. Čeprav sta imela oba alpinista namen opraviti več aklimatizacijskih vzponov, sta prvih 15 dni v glavnem porabila za postavljanje tabora, pri čemer se je še posebno gnal Knez. Korejski plezalci, ki so tedaj nameravali splezati na 7400 metrov visok sosednji vrh Kanser Kang, so zaradi nemogočih vremenskih razmer po desetih dneh obupali in odnehali, pospravili

Anapurna, edini osemtisočak, ki se še upira slovenskim alpinistom

šotore in odšli v dolino. Ko njih ni bilo več, sta slovenska alpinista hotela za aklimatizacijo in za vajo splezati na njihov vrh. Že pri prvem poskusu sta popolnoma brez težav prišla do njihovega prvega višinskega tabora na višini 5300 metrov, v drugem poskusu pa v komaj štirih urah nad 6500 metrov visoko, medtem ko so Korejci prišli komaj sto metrov višje. V hudi vročini, ki je bila ta čas čez dan na gori, sta jo oba pošteno staknila: Franček se je močno prehladil, Slavko pa je dobil vnetje ušes in je tožil o težavah z ravnotežjem.

TATVINA IN POTEM ŠE BOLEZEN

Kljub takemu zdravstvenemu stanju sta naredila načrt, da bosta z višine 5300 metrov, kjer sta nameravala urediti depó, nekakšno skladišče opreme in počivališče, izključno ponoči, ko gora zaledeni in ko z njenih pobočij ne drviyo plazovi kamenja in ledu, priplezala do višine kakšnih 7000 metrov, tam skopala snežno luknjo, v katero bosta shranila najnujnejšo opremo in hrano, se vrnila v bazni tabor, tam počivala in se potem ob kolikor toliko ugodnem vremenu mimo snežne luknje odpravila na vrh 8091 metrov visoke gore.

Ta načrt sta začela uresničevati, pa bi jima skoraj propadel zaradi enega samega človeka, o katerem do takrat sploh nista vedela, da je nekje blizu gore. Ko sta namreč nekega dne nesla nad svoj depo večino plezalne opreme, tudi višinske čevlje in cepine, ter vse skupaj

zavila v plastiko, ob naslednjem vzponu tega nista več našla, vsega pa niso mogle odnesti niti snežne mačke, niti krokarji, posebno ne zanje pretežkih cepinov. Ker sta v bližini našla par rokavic, spletenih iz nepalske volne, ki so smrdele po ovcah in jakih, ju je ta sled pripeljala v najbližje naselje, kjer sta po naključju skozi neka odprta vrata videla Slavkove višinske čevlje, zvedela, da je nekdo po vasi razprodajal njuno opremo, našla moža in zbrala opremo ter se vrnila pod svojo goro; pravzaprav jima je njuno opremo prinesel nazaj kar tat sam, potem ko sta mu najostreje zagrozila s policijo.

Bazni tabor je bil do 20. septembra, ko so prišli vodja odprave Matjaž Pečovnik, njegovo dekle Nina ter člani TV ekipe **Marjeta Keršič-Svetel, Janez Hrovat** in **Klavdij Mlekuž**, pripravljen za sprejem 15 ljudi. Naredili so načrt, da bi oba plezalca začela plezati proti vrhu 29. septembra, Frančkova žena Andreja in vodja odprave Matjaž pa bi ju čakala v depouju. Dan pred tem pa je prišlo do odločilnega prevrata, o katerem Franček Knez pripoveduje:

»Tisti večer sem se počutil tako neizmerno slabo, da sem se zavlekel v svoj šotor, na ženino prigovarjanje šel na večerjo in potem spet v svoj šotor, tam pa mi je začelo zmanjkovati zraka, vročina mi je preplavljala levo stran srca in pljuč, čutil sem neizmeren nemir in migotanje po vsem telesu, samo Andreji pa sem priznal, da me je neizmerno strah - ne vzpona na goro, ampak za življenje. Prepričan sem bil, da je z menoj konec. Andreja je ugotovila izredno počasne srčne utripe, spravili so me v šotor in mi za nekaj ur dali na obraz kisikovo masko, še ponoči pa sta šerpi odšla v najbližje naselje in poklicala vojaški helikopter, ki pa ga ni bilo še ves naslednji dan. Ta čas mi je bilo nekoliko bolje, zato sem za skrajno nujo hranil preostali kisik, kolikor smo ga še imeli, ki pa ga je ta dan nujno potreboval zvezni oficir za TV ekipo; imel je namreč težave z ravnotežjem, bruhal je in imel povečan srčni utrip. Dne 1. oktobra je helikopter odpeljal Andrejo, zveznega oficirja in mene v Katmandu, kjer me je v bolnišnici takoj pregledala zdravnica in rekla, da lahko potujem domov, v ljubljanskem Kliničnem centru pa mi je **prof. dr. Matija Horvat** po natančnem pregledu tudi dejal, da je z menoj vse v najlepšem redu.«

PLAZ V STENI

Vendar je Franček Knez trdno prepričan, da je bil ta srčni napad najresnejše opozorilo (bilo je že tretje v zadnjih letih), naj spremenim način življenja. Tako se je trdno odločil, da se bo po 20 letih vrhunskega plezanja nehal ukvarjati s tem športom in da bo le občasno plezal kakšno smer z ženo Andrejo in najboljšimi prijatelji. Tako je iz slovenskega športnega plezanja

Franček Knez: »Upoštevam namig usode in bom nehal plezati!«

odšel eden izmed največjih plezalcev našega časa.

Dva dni po Knezovem odhodu iz baznega tabora se je Slavko Svetičič odločil, da bo sam

poskusil splezati na vrh gore. Skupaj z dvema šerpama je odšel do depoja in se s kakšnih 50 kilogramov težkim nahrbtnikom lotil stene, ki je v spodnjem delu nevarno približno dva kilometra dolgo snežišče, po katerem pogosto pada kamenje in se prožijo plazovi in je to torej najnevarnejši del stene. Dne 4. oktobra je prišel do višine 6800 metrov in si tam uredil bivak, kjer pa so ga tako ogrožali plazovi in padajoče kamenje, da se je sklenil vrniti v depó.

Le dva dni pozneje si je spet premislil in se znova odločil za vzpon proti vrhu gore. Pripeljal je dokaj visoko, bivakiral in 7. oktobra nadaljeval vzpon, ko je iznad njega pridrvel snežni plaz, pomešan s kamenjem, ga zajel, potegnil s seboj, nosil kakšnega pol kilometra po pobočju in ga odložil le kakšen meter pred krajno počjo pod steno.

Ob osmih zjutraj, ko se mu je to pripetilo, je v nahrbtniku nekako našel oddajno postajo in v tabor sporočil, kaj se mu je zgodilo, da se ne more premakniti in da občasno izgublja zavest. Matjaž Pečovnik, Klavdij Mlekuž, znani gorski reševalci iz Mojstrane, in TV snemalec Janez Hrovat so skupaj z dvema šerpama odšli na goro, ga pozno popoldne transportirali do depoja in naslednji dan v osem ur trajajoči pustolovščini do baznega tabora, od koder ga

namesto komentarja

PRELOMNO LETO

Slovenski planinski organizaciji se obeta vsestransko prelomno in odločilno leto 1994: marsikaj tistega, kar je ostalo od prejšnjega obdobja in se je pokazalo kot neprimerno za sedanjí čas, bo treba postaviti na sodobne temelje, marsikateri planinski predpis bo treba po sili razmer spremeniti, marsikateri miselni simbol zamenjati s primernejšim.

Predsedstvo slovenske krovne planinske organizacije zaseda vsak teden, komisije PZS se sestajajo pogosteje, kot so se doslej, meddruštveni odbori kujejo načrte za skupne nastope, upravni odbor Planinske zveze Slovenije malone vsak mesec razglablja o najpomembnejših vprašanjih, ki naj jih razreši slovensko planinsko vodstvo.

Ko se zdi, da vsa ta dejavnost krepi slovensko planinsko organiziranost, se na drugih straneh kaže, da bo treba ogromno strpnosti, če naj ta stoletna organizacija prijateljsko ostane skupaj. V kar preveč komisijah je že precej časa čutili napetosti in nespora-

zume, ki kažejo, da je marsikateri šiv držala skupaj bodisi močna planinska avtoriteta, bodisi takšna organiziranost, ki ni dopustila preveč različnih mišljenj. Najprej so se ti nesporazumi pokazali pri alpinistih - odpravljajih, potem pri »pravih« alpinistih - vendar šele letos, pravzaprav šele zadnje mesece, čeprav se je zdaj pokazalo, da tlijo že več let. Nezadovoljni so športni plezalci, v takšni organiziranosti, kakršna je zdaj, ne vidijo pravega smisla niti številni »klasični« planinci, ki so postavljali planinske kočice in nadelovali planinske poti, zdaj pa naj bi njihovo delo pospravil nekdo drug, ker bi mu to celo nalagal državni zakon (o posebnem lastninjenju v Triglavskem narodnem parku, na primer), popotniki po dolgih evropskih pešpoteh se komajda še počutijo člani osrednje slovenske planinske organizacije, nekateri planinski gospodarstveniki se počutijo nelagodno, ko morajo neprestano poslušati očitke, da s svojimi posegi preobremenjujejo gorski svet in s tem prispevajo k njegovemu onesnaževanju.

Veliko strpnosti in preudarnosti bodo potrebovali vsi tisti, ki bodo do skupščine PZS v začetku leta 1994 pripravljali nova izhodišča za delo slovenske planinske organizacije v začetku drugega stoletja njenega delovanja.

Marjan Raztresen

Četverica slovenskih alpinističnih smučarjev po vrnitvi z odprave »Ski 8000« na Šišo Pangmo

je 9. oktobra skupaj z vodjo odprave helikopter odpeljal v Katmandu, od tam pa se je vrnil v Ljubljano in takoj odšel na pregled v bolnišnico.

REKORD ALPINISTIČNIH SMUČARJEV

Cilj druge odprave, ki je bila tudi ta čas v Himalaji, odprave »Shisha Pangma '93 - Ski 8000«, je bil priplezati na vrh te 8046 metrov visoke himalajske gore, ki je edina od vseh osemtisočakov popolnoma v Tibetu, se pravi na Kitajskem, in smučati z njenega vrha. Poleg tega so alpinisti pred odhodom načrtovali, da bi zdravnik opravil solo prvenstveni vzpon v severni steni, smučati pa so želeli tudi po eni od smeri v severni steni.

Na odpravo so 13. septembra namesto sedmih odšli le štirje alpinistični smučarji, in sicer 36-letni vodja **Matej Kranjc** (AO Kranj), 33-letni zdravnik **dr. Iztok Tomazin** (AO Tržič), 23-letni **Andrej Karničar** (AO Jezersko) in 23-letni **Urban Golob** (AO Ljubljana Matica). Odprava je bila denarno tako na psu, da je iz Katmanduja vzela na pot samo kuharja, ker je vsak nepalski pomočnik stal 1500 ameriških dolarjev, in so bili fantje torej pri prenosih materiala na goro odvisni samo od sebe, poleg tega pa so morali člani sami prispevati večino osebne in plezalne opreme.

Na tibetanski strani Himalaje so se naši srečali s šestimi odpravami, ki so bile v baznem taboru pod Čo Ojem in Šišo Pangmo že pred njimi, s Španci, Američani, Katalonci, Korejci, Italijani in Bolgari. Prav v dneh prihoda štirih Slovencev so pravo dramo na gori doživljali Korejci. Vrh so s tremi višinskimi tabori in enim bivakom dosegli trije, med sestopom so ponovno bivakirali,

naslednji dan pa se je smrtno ponesrečil en član, medtem ko je vodju ekipe uspelo sestopiti do baze, kjer mu je zmrznjene prste vzel v oskrbo dr. Tomazin. Tretji član zmagovalne skupine se je s hudimi zmrzlinami in vmesnim padcem v ledeniško razpoko še dva dni in pol izčrpan prebijal do baze.

Naša četverica je nekaj dni po prihodu v bazni tabor, ko so padavine prenehale, vendar je postalo hladneje in bolj vetrovno, postavila na začetku ledenika šotor za depò in prvi višinski tabor na višini 6300 metrov ter pod severno steno dosegla najvišjo točko 6900 metrov. Že deset dni po prihodu v bazo je vodja odprave **Matej Kranjc** po prespani noči v drugem višinskem taboru na višini 6900 metrov 10. oktobra dosegel Centralni vrh Šišo Pangme (8012 metrov), zdravnik **Iztok Tomazin**, ki je iz baze zaradi lažjih zdravstvenih težav odšel z enodnevno zamudo, pa je prišel na vrh 11. oktobra. Zaradi orkanskega vetra, ki ju je dobesedno prestavljal po grebenu, zaradi nevarnosti plazov in ledeniških razpok je bil **Kranjc** prisiljen pustiti smuči na višini 7400 metrov, **Tomazin** pa 150 metrov višje. S teh višin sta pri povratku tudi smučala, to pa je nov slovenski višinski smučarski rekord. - Dne 10. oktobra sta skupaj s **Kranjcem** višino 7550 metrov dosegla tudi **Urban Golob** in **Andrej Karničar**, vendar sta se tam zaradi zmrzlin obrnila, **Karničar** pa se je tega dne smučal z višine 7400 metrov.

Brž ko so se naši fantje vrnili z vrha, je kitajski zvezni oficir vztrajal, da morajo čimprej zapustiti bazni tabor, čeprav je bilo dogovorjeno, da lahko ostanejo v bazi še 30 dni. Toda bili so zadnja odprava v tem delu Tibeta, Kitajcu ni bilo do tega, da bi še dolgo ostal pod goro in poklical je gonjače z jaki, ki so prišli prvič že 10. in drugič 12. oktobra. Tako so morali vsi skupaj 14. oktobra oditi iz baznega tabora in niso ure-

Visoko zasnežena pobočja Šiše Pangme

sničili svojih drugih ciljev, ki pa jih zaradi snežnih razmer in hudega vetra verjetno tudi sicer ne bi.

Kljub vsemu sta dva člana odprave stala na osemtisočaku (Tomazin že na svojem tretjem) in dosegla slovenski smučarski višinski rekord. Odprava se je 25. oktobra vrnila na brniško letališče.

PREKINJEN PRVI POSKUS V NAVPIČNICI

V popolnoma drugačnih razmerah sta čisto na drugem koncu sveta konec septembra plezala **Silvo Karo** iz Domžal, sicer varovanec Zavarovalnice Triglav, in **Marko Prezelj** iz Kamnika. Konec septembra sta prišla v Yosemiteško dolino v vroči Kaliforniji, pravzaprav pod znameniti El Capitan, kjer so Američani potegnili vrsto najtežavnejših smeri v tehničnem plezanju, ki jih niso mogli samostojno Evropejci ali Japonci niti ponoviti, kaj šele, da bi splezali kakšno novo približno tako težavno smer.

Pa sta konec septembra prišla tja Karo in Prezelj, natančno prelistala knjižico z opisi in skicami vseh do tedaj preplezanih smeri v jugovzhodni steni te gore, se odločila za najtežjo med njimi, se pri domačih plezalcih pozanimala, koliko časa bi potrebovala za plezanje, zvedela, da so bili dotlej najhitrejši v steni deset dni, nakupila in si sposodila nekaj opreme, si v balon nalila 35 litrov vode in se 24. septembra odpravila v smer, imenovano Wyoming Sheep Ranch, 900 metrov navpičnega in ponekod še malo previsnega granita. S seboj sta poleg težke posode z vodo vzela dve transportni vreči, polni vsakršne opreme in nekaj malega hrane, pa dve viseči postelji, ki sta ju ob večerih pritrdila na kline in visé nad prepadom prespala noč.

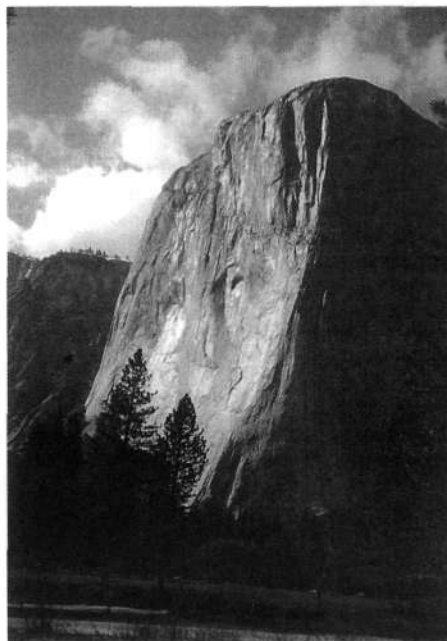
Kondicijsko in tehnično dobro navita plezalca sta se optimistično zagnala v navpičnico - in morala že naslednje popoldne odnehati. Zlomilo se jima je nekakšno kladivce in dleto, s kakršnim tam plezalci sprskajo iz drobnih poklin, dolgih kakšen centimeter, širokih nekaj milimetrov in globokih manj kot centimeter, bakrene zatiče, »glavice«, ki so jih v razpokah pustili prejšnji alpinisti, da bi lahko vanje v skoraj popolnoma gladki in navpični granitni steni zabila bakrene glavice, ki se v razpokah razlezejo in zdržijo plezalca na vrvici, ki je vpeta v takšno glavico; na to vrstico plezalci pritrdijo plezalno lestev in se po njej povzpnejo do naslednje razpoke, kjer se postopek ponovi, spodnjo vrstico, ki gleda iz bakrene glavice, pa preprosto odrežejo in baker pustijo v razpoki. Napredovanje je sistemu primerno počasno: kakšen dan prideta plezalca le dve dolžini vrvi, se pravi kakšnih sto metrov višje ali dalje.

Karo in Prezelj sta se drugi dan plezanja po vrvi spustila v vznožje stene, našla nadomestno pripravo, ki se jima je zlomila, 28. septembra po svoji vrvi splezala do najvišje točke, ki sta jo dosegla v tej steni in smeri, in od tam nadaljevala plezanje.

REKORDNA HITROST SLOVENSKE NAVEZE

Dva dni pozneje sta bila v steni pričča tragedije. Zjutraj ju je v visečih posteljah zbudilo nenavadno bučanje, kot bi se od gore odvalil ogromen kamen in hušknil mimo v globino. Bili

Znamenita stena El Capitan v Yosemiteški dolini v Kaliforniji

pa so jadralni padalci, ki kljub najstrožji prepovedi in visokim denarnim kaznim celo do 10.000 dolarjev v najzgodnejših jutranjih urah, ko čuvaji parka še spijo, skačejo z vrha gore. Oblasti v parku že vedo, zakaj so prepovedale skakanje s padali: preveč padalcev se je že ubilo, ko so jih vetrovi potisnili ob steno in se padalo ni odprlo.

Prav to se je zgodilo tudi tisto zgodnje jutro: trije padalci so padli mimo slovenskih plezalcev in so se jim padala tik pod njima odprla, četrtemu pa ne: že visoko nad plezalcema ga je vrglo ob steno, ni ga hotelo odlepiti od nje, kresalo se je, ko je železje tolko ob granit, potem pa je topo udarilo v vznožje. Trije padalci, ki so srečno pristali, so kolikor je bilo le mogoče hitro pospravili padala in zbežali, svojega nesrečnega kolego, ki je bila kolegica, kot se je izkazalo pozneje, pa so pustili tam, dokler niso prišli rangerji, policaji in reševalci in truplo odpeljali v mrtvašnico.

Silva in Marka je ta dogodek sicer hudo pretresel, vendar ju ni spravil s tira: do vrha sta imela še dolgo in naporno pot - v smeri, ki sta jo leta

1984 prva splezala Američana (oni so nasploh kot prvi splezali vse najtežavnejše smeri v tej steni El Capitana in se po pravici smatrajo za najboljše plezalce tehničnega plezanja) **Rob Slater** in **John Barbelle**, za njima še tri naveze, v katerih je bil vedno vsaj en Američan, prva samostojna tuja naveza pa sta bila Karo in Prezelj. Šest dni in pol sta potrebovala, da sta splezala tistih 900 višinskih metrov od vznožja do vrha, kar je doslej rekorden čas za to smer. Na vrh stene sta priplezala 2. oktobra pozno ponoči; morda bi celo še en dan ostala v steni, pa jima je zmanjkalo vode in sta morala karse-da pohiteti.

Potem sta šla plezat še v nekatera druga športna plezališča v ZDA: če človek pleza samo doma, se ne more primerjati s tekmeči iz širnega sveta. Na »modernih« in mednarodno priznanih in občudovanih smereh je treba pokazati svoje sposobnosti, če hočeš kaj veljati. Plezanje Silva Kara in Marka Prezlja bo vsekakor šlo v zgodovino tehničnega plezanja in plezanja v El Capitanu.

SPOMIN OB IZTEKAJOČI SE STOLETNICI SPD

POMEMBNI IN MANJ POMEMBNI

TOMAŽ BANOVEC

Kadar krenem v Grintovce, se po povratku običajno ustavim na mekinjskem pokopališču. Lep prostor za zadnje počivališče gornikov in ljubiteljev gora! Nisem pričakoval, da se bom tu posvolil, po planinsko in v imenu mnogih gornikov, od nekaterih najboljših planinskih prijateljev, še manj pa, da bo to pokopališče tako prekmalu zadnji dom dveh ljudi - očeta in sina, **Vlada in Danila Goloba**.

Ob 100-letnici organiziranega planinstva smo se spomnili različnih dogodkov, pomembnih, a tudi manj pomembnih, obnovili smo spomin na nekatere tudi tragične dogodke, manj pa je znano (razen Kamničanom in okolici) lepo in polno, predvsem pa delovno življenje Vlada Goloba in njegovega sina. Vlada, graditelj planinskih postojank, in Danila, njegovega pomočnika, alpinista in tudi pesnika, ki sta oba pokopana na Mekinjah. Tudi kraj njune nesreče je skupen - čudovita dolina Kamniške Bistrice. Oba sta umrla sama, s svojim planinskim poslanstvom.

Kamničani so ob svoji stoletnici izdali obsežno publikacijo o delu pod gorami. Veliko so napisali, tudi o družini Golob. Vemo, kako je težko pisati o tem in kako lahko smo pri tem osebni. Ljudje smo različni in različno si gradimo in sprejemamo lastne predstave o svojem okolju,

dogodkih v njem, o posameznikih in skupinah, o zaslugah in drugih zadevah.

Moj spomin na oba Goloba ob 100-letnici in dnevu mrtvih seže globoko. Oba sem poznal, posebno dobro pa Vlada. Spomin nanj je čudovit.

Povod za ta zapis je redka tragična planinska usoda v eni družini, v eni dejavnosti, na enem kraju, tako redka, da bi to lahko popolnoma razumeli in doumeli.

Pred seboj imam zajetno zbirko dokumentov o Vladovem delu in nekaj tega zadeva tudi njegovega sina Danila. Iz te zajetne zbirke njegove žene sem prebral nekaj dejstev in jih primerjal z opisanimi v Kamniškem zborniku. Kako malo lahko napišeš in objaviš o človeku, ki je toliko dal planinstvu!

Ob otvoritvi nove kočice na Kamniškem sedlu so seštevali Vladove prostovoljne ure, vložene v postojanko: bilo jih je okrog 2000 samo na tej koči. Prerezal je trak, saj je bilo jasno, kakšne so bile zasluge njega kot predsednika gradbenega odbora. Ali vemo, ko sedemo zvečer v kako planinsko postojanko, koliko ur in žuljev je v njej in koliko osebnega odrekanja je bilo vgrajenega vanjo? Vlado ima svoj kotic v veliki, novi jedilnici prenovljene kočice na Kokrskem sedlu.

Prevoženi kilometri, opravljene ure, težko fizično delo, ki si ga je nalagal za planinstvo, vse to

Vlada ni utrujalo. Vsi iz njegove družine so z njim delali za planinstvo.

Na Kamniškem sedlu pri odprtju postojanke je nekaj odbornikov z žarom v očeh omenilo še Cojzovo kočo. Ta pa je bila za Vlada usodna. Na mekinjskem pokopališču se nas je zbralo zelo veliko. Planinske in druge zastave in vsi, ki so ga poznali, niso mogli povedati, kako hudo nam je.

Čas je šel naprej. Sin Danilo je poleg proustvoljnega planinskega dela, ki se ga je navadil v družini, krenil še na svoja pota. Postal je dober plezalec. Nekateri veliki alpinisti so rekli javno in vsem, da planinskih domov ne potrebujejo

ne oni in ne drugi. Torej naj bi jih ne gradili ali obnavljali več. Danilo ni mislil tako. Živel je za gore in planinstvo podobno kot oče, a na drugačen način. Januarja 1991, malo manj kot pet let za njegovim očetom, je dolina Kamniške Bistrice z vsemi gorami okrog sebe spet postala mogočen spomenik še drugemu Golobu - alpinistu Danilu. Usoden je bil zmrznjen slap. Čudovite Mekinje in pokopališče pa so tu. Še gremo in bomo šli mimo njih v gore - v Grin-tovce, na vrhe in v stene, v postojanke in ob-
jekte, kjer je Vlado pustil del svojega življenja in na koncu življenje samo.

Ljubljana, 1. novembra 1993

PRVO STRANIŠČE NA KOMPOSTIRANJE PRI ZASAVSKI KOČI NA PREHODAVCIH

EKOLOŠKO GORSKO STRANIŠČE

DANILO SBRIZAJ

Konec avgusta letošnjega leta so planinci PD Radeče postavili prvo poskusno suho stranišče, kot ga imenujemo planinci, oziroma stranišče na kompostiranje. S tem se je - vsaj upamo tako - po eni strani zaključilo, po drugi pa pričelo novo obdobje ekološke sanacije planinskih postojank.

Že kar nekaj let je tega, kar smo začeli v Gospodarski komisiji pri PZS razmišljati o tem, kako bi rešili problem, ki pesti praktično vse planinske postojanke (pa tudi mnoge gostinske objekte v dolini) - problem sanitarij, zlasti pa neprijetnih vonjav, ki se širijo iz njih. Pri planinskih postojankah, zlasti tistih v visokogorju, sta še dva problema:

- pomanjkanje vode in
- shranjevanje in prečiščevanje odplak iz sanitarij.

Vode v gorah dostikrat primanjkuje in večkrat zadostuje samo za kuho in umivanje, kaj šele, da bi jo potratno trošili za izplakovanje angleških stranišč in pisoarjev, kot so mnogokrat v svojih poročilih zahtevali sanitarni inšpektorji (ki pa so tudi - to moramo priznati - dostikrat zamižali na obe očesi in znali razumeti naše probleme). Po drugi strani s fekalijami pomešana voda v slabo zgrajenih in iztrošenih greznicah ali ponikovalnicah ni prav nič prispevala k čistemu okolju, saj je skozi razpoke pronicala v tla.

Kako rešiti problem stranišč v planinskih postojankah, je bila dostikrat rdeča nit pogovorov na sejah GK ter med vožnjami in hojo na ogled planinskih postojank. Vedeli smo, kaj približno želimo: stranišče, kjer ne bi več uporabljali vode, saj bi sicer kmalu morali reševati problem odplak s (predragimi) čistilnimi napravami, kemična stranišča tudi niso prišla v poštev, ni pa

Sončne celice skrbijo, da bo hišica topla tudi pozimi

nam bil znan noben konkreten primer takega stranišča, kot smo ga želeli, na osnovi katerega bi dobili podlago za izdelavo prototipa, saj tudi v drugih alpskih deželah suha stranišča še niso bila nekaj običajnega, ampak so o njih šele razmišljali.

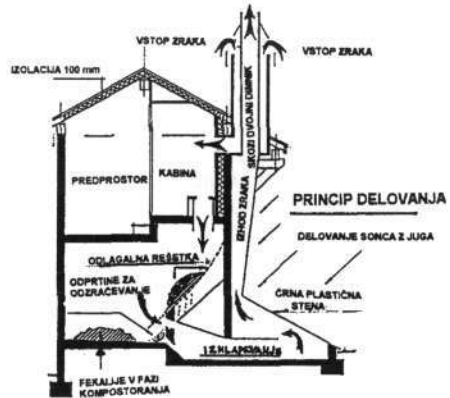
ZGLED IZ FRANCIJE

Leta 1990 smo v prvi številki francoske revije »La Montagne & Alpinisme«, ki je bila tematsko posvečena planinskim postojankam, zasledili v članku, posvečenem novim tehnološkim rešitvam pri gradnji in oskrbi planinskih postojank z energijo, tudi fotografijo kočee Parmelan (1825 m) v Visoki Savoiji, kjer so Francozi v letu 1989 zgradili prvi prototip suhega stranišča na kompostiranje, ki so ga preizkušali v letu 1990 in bi jim v primeru uspešnega obratovanja služilo kot osnova za gradnjo suhih stranišč za vse postojanke v Franciji. Načelo delovanja je bilo

preprosto, izkoriščalo pa je sončno toploto in tako urejeno kroženje zraka, da je bilo omogočeno kar največje izparevanje tekočin in toplota za delo mikroorganizmov, ki so presnavljali (kompostirali) organske odpadke. Osnovni princip je razviden s skice.

Ta in drugi članki v literaturi, ki so nam jo posredovali Avstrijci, zlasti njihov »glavni gospodar« **Hans Christian Ehm**, so služili kot osnova za pripravo gradiva za planinski posvet, posvečen varovanju okolja v gorah s poudarkom na vzgoji planincev glede varstva okolja, smotrni uporabi (varčevanju) z energijo in prečiščevanju odpadkov (zlasti kuhinjskih odpadkov in fekalij), ki jih producirajo planinske postojanke. Priprave so potekale poleti in jeseni leta 1990, posvet o varovanju okolja v gorah z naslovom »Planinci pometamo pred svojim pragom« 23. februarja leta 1991 pa je zbranim planincem in drugim navzočim v tako imenovani »Zeleni knjigi« v poglavju o prečiščevanju odpadnih voda, ki jih proizvajajo planinske postojanke, predstavili tudi načelo delovanja in skico suhega stranišča na kompostiranje. Zanimanje je bilo veliko, vendar si planinska društva samo na podlagi opisa in skice niso znala pomagati in se niso lotila izgradnje poskusnega stranišča. Konec maja leta 1991 so imeli člani GK v Celovcu srečanje z gospodom Ehmom, na katerem jim je ta obljubil vso možno pomoč v literaturi in povedal, da tudi Avstrijci še nimajo ustrezne rešitve; tam so se namreč bolj ogrevali

Ekološko gorsko stranišče na Prehodavcih: spomladni bo videti, kaj se je tam dogajalo pozimi

Na skici je prikazano, kako deluje novo stranišče v visokogorju

za čiščenje odpadnih voda v usedalnih posodah, kjer jim je pri financiranju raziskav obilno pomagala država (tako kot pri vseh drugih projektih, ki se tičejo varovanja okolja v Avstriji).

V letu 1992 smo prišli še do novih spoznanj, zlasti na posvetu z naslovom »Planinske postojanke leta 2000«, ki je bil konec oktobra 1992 v Trstu in je obravnaval perspektive v razvoju planinskih postojank. Tu smo na predavanjih in v razgovorih s predstavniki alpskih držav, ki se ukvarjajo s planinskim gospodarstvom, zvedeli za nekatere novosti; zlasti pomembna je bila ta, da je bakterijam pri njihovem delu treba pomagati z ogrevanjem, saj so temperature v gorah prenizke za normalne aerobne procese.

KAKO »NAPRAVA« DELUJE

V letu 1993 smo planinskim društvom, ki so prijavila izgradnjo suhih stranišč pri svojih postojankah, poslali kot pomoč fotokopijo gradiva, ki govori o švicarskih izkušnjah s suhimi stranišči pri postojanki Gaulihütte, ki leži na višini 2205 metrov. Opis izvedbe suhega stranišča je bil tako natančen, da je član PD Radeče inž. **Daniilo Istenič** izdelal idejno skico.

Po njegovi zamisli (poenostavljeno povedano) ima stranišče dve ločeni kabini za moške in ženske, postavljeno pa mora biti tako, da je čim dalj časa osončeno. Na strehi je postavljen sončni kolektor za ogrevanje tekočine, ki preko talnega gretja greje kompostnico in suši fekalije. Za kroženje tekočine skrbi črpalka, ki ji potrebno električno energijo daje fotovoltna celica, ki je tudi na strehi. Tla v kompostnici so nagrnjena, tako da kompost polzi proti čistilnim vratcem. Tekočina se odteka v ponikovalnico.

Člani Gospodarske komisije so po sestanku z inž. Isteničem sklenili, da mu naročijo izdelavo idejnega projekta za prototip suhega stranišča, ki bo dostopen vsem planinskim društvom in ga lahko dobe pri GK PZS. Projekt naj bo narejen tako, da omogoča tudi modullo gradnjo za

večje postojanke (dve kabini zadoščata za postojanko z zmogljivostjo do 40 oseb). Sklenili so tudi, da v letu 1993 iz sredstev proračuna Republike Slovenije, ki so namenjena visokogorskim planinskim postojankam, zlasti pa njihovi ekološki sanaciji, finančno podpro izgradnjo prototipnih suhih stranišč pri treh postojankah:

- Zasavska kočna na Prehodavcih,
- Dom Planika pod Triglavom in
- Koča na Kriški gori.

Ko je bil izdelan idejni projekt, so pričeli nabavljati potrebno opremo in graditi stranišča. Dostojen je dokončan in v uporabi prototip suhega stranišča pri Zasavski koči na Prehodavcih, pred dokončanjem je pri Koči na Kriški gori, za Dom Planika pod Triglavom pa je že nabavljena vsa oprema in bo gradnja realizirana v letu 1994.

PRVA OPAŽANJA

Člani GK PZS so si prototipno suho stranišče pri Zasavski koči na Prehodavcih ogledali dne 19. septembra 1993. Ogledu so prisostvovali s strani GK PZS **Janez Duhovnik**, **Janez Kratnar**, **Janko Mirnik** in **Danilo Sbrizaj** ter člana PD Radeče - gospodar in član GK PZS **Gregor**

Bregar in projektant suhega stranišča **Danilo Istenič**.

Objekt je postavljen na pobočju pod Zasavsko kočno na Prehodavcih, gleda proti Trenti in je lepo vključen v okolje. Obrnjen je tako, da so sončni kolektorji za ogrevanje tekočine in proizvodnje električne energije večji del dneva izpostavljeni soncu, kar zagotavlja dobro ogrevanje prostora, v katerem se odlagajo fekalije in organski odpadki, s tem pa so dane ugodne razmere za bakteriološke procese. Zelo dobro je izvedeno zračenje, saj v času ogleda ni bilo čutiti nobenega smradu niti v bližnji okolici, niti v samem stranišču. Kot kaže, je zasnova izvedbe dobra, seveda pa je za izvajanje kakršnihkoli zaključkov prezgodaj, saj je stranišče v času ogleda obratovalo prekratek čas, bližal pa se je tudi že čas, ko Zasavska kočna zapro do pričetka prihodnje sezone.

Kmalu bo dokončano tudi drugo stranišče, pri Koči na Kriški gori, kjer bo mogoče delovanje spremljati redneje, saj je ta kočna v zimskem času redno odprta za konec tedna in za vse praznike.

Prepričani smo, da smo ubrali pravo pot, verjetno pa se bo sčasoma pokazalo, kaj bi bilo še potrebno storiti, da bo naprava čim bolj delovala.

STRATEGIJA PREŽIVETJA EVROPSKE CIVILIZACIJE 21. STOLETJA

ALPE IN PITNA VODA

JANEZ BIZJAK

CIPRA - mednarodna komisija za varstvo Alp je v letu 1993 priredila dva delovna seminarja o problematiki pitne vode iz Alp: avstrijski komite CIPRA in Univerza Salzburg na Fakulteti za naravoslovje ter nemški komite CIPRA v okviru 1. vsealpskega foruma Okolje in gospodarstvo z zelo provokativnim naslovom »Alpe brez vode?«, organiziranim v Garmisch-Partenkirchen. Skupne ugotovitve:

- Voda je najvažnejši in najpomembnejši resurs alpskega prostora. Najdragocenejša naravna dobrina, od katere niso odvisni le prebivalci pod Alpami, ampak tudi oni iz zelo oddaljenih vele-mest.
- Upoštevač predvidene klimatske spremembe in vedno večje onesnaženje vodà postaja varstvo in omejena raba vode skupna naloga in odgovornost vsakogar.
- Ekologija in ekonomija ne moreta biti še naprej nasprotna pola, gospodarska prihodnost je pogojena z ravnovesjem v naravi in okolju, brez medsebojne skladnosti bo sedanje slabo stanje le še slabše. Brez energične odstranitve različnih okolju škodljivih dejavnikov in obre-

menitev je nemogoče obvarovati Alpe kot edinstveni naravni in življenjski prostor.

UGOTOVITVE, KI DAJO MISLITI

Katere usmeritve naj pomagajo pri iskanju rešitev?

- Analiza posledic predvidene (in prihajajoče) klimatske spremembe na stanje vodà v Alpah.
- Takojšnji ukrepi za preprečevanje ali zmanjševanje morebitnih negativnih posledic spremenjene klime.
- Določiti omejitve pri uporabi pitne vode.
- Odstranjevanje vzroke za onesnaževanje podtalnice.
- Ugotoviti posledice onesnaženega zraka in vedno bolj onesnažene zimske snežne odeje na kvaliteto vode.
- Sprejeti ukrepe za dolgoročno varstvo kvalitete in kvantitete podtalnice.
- Omejiti energetska izraba alpskih vodotokov in sprejeti ukrepe za zmanjšanje obstoječih naprav.
- Omogočiti renaturacijo vodnih ekosistemov v Alpah.

Strokovnjaki, zbrani na Univerzi v Salzburgu (delovni naslov seminarja je bil »Pitna voda iz

Alp«), so predstavili povzetke večletnih analiz in raziskav, ki tudi ravnodušnega človeka pripravijo k resnemu premišljevanju:

- Ledeniki, ta največja in najbogatejša skladišča pitne vode v granitnih Alpah, upadajo. Vedno bolj in vsako leto hitreje. Njihovo zmanjševanje je alarmantno in zaskrbljujoče: ko bodo izginili, bo alpski svet iz granita ostal brez vode.

- Petletne raziskave kažejo, da na rekah in potokih ob robu Alp iz leta v leto upada količina vode (vodnatost). Enako kažejo analize za vode v jezerih, bajerjih, močvirjih. Upadanju vode sledi propadanje in siromašenje vegetacije ob bregovih.

- Gozdovi so pomembni zadrževalniki vode. Kjer so slabi ali propadajo, je tudi vode vedno manj.

- Simptomi kažejo, da se raven podtalnice niža in da se podtalnica ne more več obnavljati.

- Vsak človekov poseg v naravo in okolje se odraža v kvaliteti in kvantiteti vode: pozidave, betonske in asfaltne površine, melioracije, gnojenje in škropljenje, insekticidi, izsuševanje, izsekavanje, prometni koridorji - avtoceste, smeti in odpadki ter njihova neposredna veza - va z vodo v strupene ali škodljive snovi.

STRATEŠKI POMEN APNENIŠKIH ALP

Zanimivi so pravni vidiki:

Pravica do izrabe vode spada med najstarejše človekove pravice. Pogoj za vzpon civilizacij je bil pitna voda. Že Rimljani so imeli predpisane omejitve za uporabo vode. **Marija Terezija** je prva začela podeljevati vodne pravice, in sicer ne posameznikom, ampak kraju in vaški skupnosti (pravice za mline, žage, brodove). Vodne pravice je vedno podeljevala državna ali deželna oblast, hkrati jih je predpisovala, omejevala in obdavčevala. Odločujoče merilo je bilo vedno javna, skupna korist. Dandanes so tudi javni interesi pri izrabi vodà omejeni s pogoji za ohranitev ekološke stabilnosti.

Apneniške Alpe dobivajo strateški pomen. Kar z ledeniki izginja v Centralnih Alpah, se vedno bolj ohranja v Alpah iz apnenca. Raziskave v avstrijskih Alpah potrjujejo domnevo, da je visokogorski kras apneniških Alp skrivnostna lupina, ki vsrkava neomejene količine vode in jih shranjuje v še bolj skrivnostnem podzemskem labirintu sifonov, ogromnih jezer in dvoran. Ta alpski svet (iz apnenca) je upanje za preživetje Evrope v 21. stoletju.

Skladišče pitne vode v gorskem svetu iz apnenca je kapital, ki ga ima tudi Slovenija.

Se tega zavedamo? Bomo ta kapital znali in zmogli obvarovati? Zapraviti ga je zelo lahko. Na zasedanju CIPRA v Sloveniji pred tremi leti je Avstrija predlagala, da bi Slovenija, Koroška in Furlanija zavarovale svoja mejna pogorja (Karavanke, Julijske Alpe, Karnijske Alpe) kot rezervat pitne vode evropskega pomena. Po-budo je Slovenija preslišala.

Zanimivo vizijo, ki je v Avstriji sprožila polemike, je pripravil avstrijski Alpenverein: skladno z ugotovitvami o strateškem pomenu apneniških Alp so začeli z dolgoletno akcijo (vezano tudi na odkupe zemljišč v visokogorju, kar počne Alpenverein že desetletja), katere cilj je učinkovito zavarovanje njihovega gorskega sveta iz apnenca (Dachstein, Tennengebirge, Steinernes Meer, Totes Gebirge) z obliko narodnih parkov, kjer naj bi prepoved prostorskih posegov in drugih obremenitev okolja obvarovala največji kapital - pitno vodo. Tej viziji se ni treba čuditi, saj je znano, da ima Alpenverein, avstrijski in nemški, dve odločujoči tematiki svoje politike: delo z mladimi ter varstvo narave in okolja v gorskem svetu.

Prenovljen Švicarski planinski muzej

Po večletnih prenovitvenih delih so v Bernu ponovno odprli Švicarski planinski muzej, ki ima najdaljšo tradicijo velikih gorniških muzejev. To ni muzej švicarske planinske zveze, niti po vsebini niti po slogu, čeprav je Švicarski Alpenklub (SAC) prispeval znatna denarna sredstva, enako kot Zveza švicarskih gorskih vodnikov, Muzejsko društvo, država, kanton in mesto. Dr. Georg Budmiger s sodelavci je na novo uredil celoten muzejski kompleks in ga imenoval »Doživetje Alp - sredi mesta«. Kronološko gledano se začenja popolnoma na novo postavljena zbirka z nastankom Alp, kar prikazuje kratek film. Švico predstavlja relief, na katerem je v miniaturi prikazana gorska krajina. Potem se šele začenja odvijati zgodovina švicarskih Alp: ledene dobe in poledenitve, razvoj švicarskih ledenikov - in potem razvoj renomirane švicarske kartografije, pregled tamkajšnjega gorskega rastlinstva in živalstva - in naposled človekov prihodov v Alpe ter dogajanja vse do plezanja po najtežavnejših smereh na najvišje gore.

Illegalna organizacija

Planinske zveze v nekdanji Zvezi sovjetskih socialističnih republik ni več. S tem nas je seznanil nekdanji predsednik in dober prijatelj prof. E. Mislovski, ki piše, da so od 11. aprila 1992 formulirali, tiskovine in vsi drugi dokumenti s simboli Planinske zveze ZSSR nelegalni. Kdorkoli bi dobil na teh papirjih napisane ali natisnjene kakršnekoli informacije, naj bo nanje pozoren, ker prihajajo iz nelegalnih virov in torej nimajo nobene veljave.

(Bulletin UIAA)

OSNUTEK ZAKONA O LASTNINJENJU TURISTIČNIH PODJETIJ NA OBMOČJU TNP

ČIGAV BO TRIGLAVSKI PARK?

JOŽE BIŠČAK

Osem poslancev državnega zbora Republike Slovenije - **Benjamin Henigman, Štefan Kociper, Jana Primožič, Nada Skuk, Ciril Pucko, Jožef Kocuvan, Jure Malovrh** in **Ivan Oman** - je sestavilo predlog zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij (z družbenim kapitalom), ki opravljajo turistično dejavnost in katerih nepremičnine so na območju Triglavskega narodnega parka. Kljub vsej svoji dobromernosti je povzročil spor med - pogojno rečeno - nosilci podjetniškega in naravovarstvenega interesa. Zakaj?

Kot pravijo predlagatelji zakona, so želeli, da bi na območju edinega slovenskega narodnega parka veljal poseben način lastninjenja, ki bi bil v nacionalnem interesu Slovenije in v interesu tamkaj živečih prebivalcev. Prav na slednjih kot nosilcih in lastnikih naj bi slonel bodoči razvoj turizma in kmetijstva, ki ne bi bil mogoč, »če bi prevladali zunanji in tuji lastniki obstoječih turističnih nepremičnin v TNP, in če bi vsiljevali nesprejemljive razvojne usmeritve, temelječe izključno na profitni logiki«. Za razvoj turizma naj bi skrbeli prek tako imenovanih razvojno turističnih delniških družb ali zadrug, ki bi bile na določenem zaključenem območju v TNP oziroma ki bi s svojo dejavnostjo pokrivalo eno ali več sedanjih krajevnih skupnosti, ležečih v celoti ali deloma v Triglavskem narodnem parku. Toda pravico do ustanovitve takšnih družb, kot so predlagatelji zapisali v 6. členu zakona, bi imeli samo »slovenski državljani, ki stalno živijo v TNP, slovenski državljani, ki se izkažejo kot lastniki zemljišča v TNP ter njihovi ožji družinski člani, če stalno živijo v krajevnih skupnostih, ki segajo vsaj delno v TNP, in Vlada Republike Slovenije«.

BREZPLAČEN PRENOS PREMOŽENJA

Po 3. členu zakona naj bi se zakon uporabil za »podjetja oziroma druge pravne osebe, ki opravljajo turistično dejavnost in katerih nepremičnine se nahajajo na območju TNP s sedežem na območju TNP in s sedežem izven območja TNP«. Predmet lastninjenja pa bi bilo (po 4. členu zakona) družbeno premoženje podjetij (na katere se nanaša 3. člen) na območju Triglavskega narodnega parka. Za vse drugo premoženje teh podjetij bi veljala določila zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij. To premoženje bi morala podjetja (po 5. členu zakona) brezplačno prenesti na omenjene raz-

vojno turistične delniške družbe ali zadruge, razen deleža, ki ga zahtevajo denacionalizacijski upravičenci, in 20 odstotkov, kolikor zakon predvideva (v delnicah) za zaposlene, bivše zaposlene in upokojene delavce podjetij.

Povedano drugače: vse družbeno premoženje (hoteli, gostinski in športno rekreacijski objekti, avtokampi, počitniški domovi, žičnice in nasploh vsa zemljišča) naj bi bilo brezplačno prenešeno na turistične delniške družbe, ki bi jih ustanovili bodisi prebivalci, živeči na območju narodnega parka, bodisi vlada Republike Slovenije. Torej bi družbe premoženje pridobile od dosedanjih družbenih podjetij, ki imajo nepremičnine na območju TNP.

Pomembno je tudi, da »tujci državljani in tuje pravne osebe ne morejo pridobiti delnic razvojno turistične delniške družbe v TNP« (6. člen) in da domača podjetja, v katerih je med drugim tuj kapital, ne morejo opravljati turistične dejavnosti na območju narodnega parka (17. člen).

POSEG V POSLOVNO SAMOSTOJNOST

Seveda je takšen zakon naletel na ostre reakcije pri podjetnikih oziroma podjetjih, ki bi morala nepremičnine brezplačno prenesti na delniške družbe oziroma zadruge. Najprej je **Iztok Noč** v imenu Žičnice Vogel, hotela Kompas v Bohinju in Alpinuma iz Bohinja naslovil pismo predsedniku državnega zbora **mag. Hermanu Rigelniku** in Združenju za gostinstvo in turizem pri Gospodarski zbornici Slovenije, v katerem je med drugim zapisal, da »lastnina ne more bistveno vplivati na razvojne usmeritve v parku« in da je predviden prenos sredstev podjetij na Zadrugo v nasprotju z osnovnimi načeli lastninjenja. »Poleg vsega zakon,« je zapisal **Iztok Noč**, »uvaja dvojno državljanstvo za prebivalce in lastnike v TNP in tiste, ki to niso. Tako bodo tisti, ki spadajo v pooblaščen razred in imajo še to srečo, da delajo v kakem drugem neturističnem podjetju, lahko kar dvakrat sodelovali pri notranjem odkupu, delavci in upokojenci turističnih podjetij pa niti enkrat«, in dodaja, da je zakon pisan na kožo eliti, ki ima vikende na območju TNP. Vikendaši bodo namreč kot lastniki zemljišč deležni lastninjenja, medtem ko se ta pravica delavcem v turističnih podjetjih jemlje. Sam zakon po besedah **Iztoka Noča** pomeni »grob poseg v poslovno samostojnost podjetij« in »onemogoča tuja vlaganja«. Zato v imenu Žičnice Vogel, hotela Kompas Bohinj in Alpinuma Bohinj predlaga,

da se turistična podjetja lastninijo kot druga po Sloveniji.

Tudi v Gospodarski zbornici Slovenije niso bili navdušeni nad predlogom zakona. Sekretar Združenja za gostinstvo in turizem **Miro Pretnar** je v dopisu **Feriju Horvatu** iz Odbora za gospodarstvo pri državnem zboru Republike Slovenije zapisal, da ima zakon »samo eno pozitivno poanto, in sicer, da se zavzema za prebivalce, živeče na območju Triglavskega narodnega parka, z vseh drugih vidikov pa je zakon pomanjkljiv, tehnično neizvedljiv in negira ustavno enakopravnost državljanov republike Slovenije. Zakon ne upošteva vseh obstoječih zakonskih podlag in prejudicira nekatere, ki so še v fazi sprejemanja (o pooblaščenih investicijskih družbah), zato ga kaže v celoti zasnovati na novo«.

MNENJA PZS IN TNP

Prav tako komisija za gospodarstvo pri državnem svetu pod predsednikovanjem **mag. Dag-**

Umril je predsednik hrvaških planincev

Po dolgi in hudi bolezni je 22. septembra v 79. letu starosti umrl predsednik Hrvaške planinske zveze **prof. dr. Marijan Hanžeković**.

Rodil se je 15. aprila 1915 v Požegi, obiskoval srednjo šolo v Karlovcu, Osijeku, Travniku in Zagrebu, doktoriral na Pravni fakulteti v Zagrebu leta 1938, diplomiral na Filozofski fakulteti v Zagrebu leta 1942 iz angleškega jezika in književnosti, francoskega jezika in književnosti, hrvaške književnosti in nemškega jezika ter habilitiral na Pravni fakulteti v Zagrebu leta 1955 za predmet Znanost o financah. Služboval je v Ministrstvu za finance Hrvaške, v Narodni banki Hrvaške in v Službi družbenega knjigovodstva Hrvaške. Od sredine leta 1990 do sredine 1991 je bil minister za finance Hrvaške, nato predsednik Državne komisije za izdajanje denarja in denarni sistem ter član Sveta Narodne banke.

Predsednik Hrvaške planinske zveze je bil dve leti in pol. Šestdeset let dolgo je vsako nedeljo hodil na Sljeme, bil pa je tudi na večini višjih vrhov Julijskih Alp, v Kamniških Alpah, v Bosni in Hercegovini na Magliču in Volujaku ter v Grčiji na Olimpu. Bil je član več planinskih društev, najdlje član PD Zagreb Matica.

V zgodovini hrvaške planinske organizacije je bil Marijan Hanžeković prvi predsednik, ki je umrl v času, ko je opravljal to funkcijo. Slovenski planinci izrekamo hrvaškim sožalje ob smrti njihovega predsednika.

marja Šusterja ni našla lepe besede za zakon. Člani komisije so mnenja, da samo lastninjenje turističnih objektov v TNP ne more bistveno vplivati na razvoj in prispevati k učinkovitejšemu in uspešnejšemu delovanju teh podjetij. Po njihovem mnenju je treba preprečiti, da pridejo zaposleni v turističnih podjetjih v slabši položaj kot po zakonu o lastninskem preoblikovanju podjetij, saj zakon predlaga pravico lastninjenja tudi tistim prebivalcem na območju TNP, ki se ne ukvarjajo s turizmom.

S posebnim pismom predsedniku državnega zbora **mag. Hermanu Rigelniku** se je na predlog zakona v imenu Planinske zveze Slovenije oglasil tudi njen predsednik **Andrej Brvar**. Predlaga, naj se zakon ne uporablja oziroma naj ne posega v pravice društev in drugih civilno pravnih oseb, ki so lastniki nepremičnin na območju TNP in jih uporabljajo za svoje registrirane dejavnosti. »Prepričani smo, da predlagatelji niso imeli v mislih, da bi po določbah zakona bile planinskim društvom in Planinski zvezi Slovenije odvzete planinske postojanke ... Na območju, ki ga zajema zakon (TNP), smo prisotni že več kot 100 let,« je še zapisal **Andrej Brvar**.

V imenu javnega zavoda Triglavskega narodnega parka se je oglasil direktor **Janez Bizjak**, ki meni, da »predlog zakona smiselno in vsebinsko zajema usmeritve, ki jih je v zvezi z razvojem krajev znotraj TNP pripravil javni zavod TNP«, med drugim tudi v tem, da je treba dati prednost domačinom in da tujci ne morejo biti lastniki nepremičnin v TNP. Kljub načelni podpori zakonu **Janez Bizjak** meni, da zakon ne sme veljati za nepremičnine Planinske zveze Slovenije, planinskih društev, lovskih družin znotraj TNP in javnega zavoda TNP. Poleg tega bi morala biti na območjih zavarovane narave pravzaprav država lastnik zemljišč.

DRŽAVNI ZBOR IMA BESEDO

»Vračanje zemljišč na osnovi Zakona o denacionalizaciji denacionalizacijskim upravičencem ne sme in ne more biti sporno. Načelno sporno pa je lahko izločanje zemljišč in gozdov Republike Slovenije v primerih, ko ne gre za denacionalizacijske upravičence. Gre za prenos nekdanje družbene lastnine na privatno lastnino znotraj zavarovanih območij. Dokler v Sloveniji ne bodo razčiščeni vloga, pomen in mesto TNP ter lastništvo zemljišč v njem, menimo, da morajo zemljišča znotraj TNP, na katera ni denacionalizacijskih upravičencev, ostati v pristojnosti Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Slovenije,« še meni **Janez Bizjak**. Na predlaganem zakonu se bodo kopja še lomila. Tako na območju Triglavskega narod-

nega parka kot v slovenskem parlamentu. Predstavili smo nekaj mnenj o zakonu, dokončno odločitev pa bo sprejel državni zbor. Upajmo samo, da bodo poslanci imeli glede edinega slovenskega narodnega parka pred

očmi v prvi vrsti predvsem interese treh - avtohtonih prebivalcev, planinske zveze in planinskih društev ter javnega zavoda Triglavskega narodnega parka. In ne nazadnje tudi narave. Na njene interese še vse preradi pozabljamo.

KAJ JE LETOS NAREDILA KOMISIJA ZA VARSTVO GORA PRI UIAA

DOBRODOŠLI MIRNI GOSTJE

JANEZ BIZJAK

Komisija za varstvo gora (MPC - Mountain's Protection Commission) se sestaja dvakrat letno. Letošnje spomladansko srečanje je bilo maja v Bruslju, jesensko pa septembra na Škotskem. MPC vodi **dr. Lutz Chicken** iz Brixna, osemdesetletni večni mladenič in legendarni zdravnik številnih himalajskih odprav. Slovenija oz. PZS je od leta 1991 enakopravna članica UIAA, podpisani pa je predstavnik PZS v MPC. Zaradi objektivnih finančnih razlogov je lahko »zraven« le enkrat letno ali enkrat na dve leti. Pod Lutzevo taktirko je MPC zadnja leta prevzela najpomembnejšo vlogo v UIAA, in sicer na področju, ki postaja univerzalno - ekologija in gore.

Ne pozabimo: polovica človeštva je odvisna od usode gorskih ekosistemov! Iz tega preprostejšega dejstva izhajajo usmeritve MPC in UIAA:

- če si hočemo obvarovati in ohraniti dostop do gorā, ne sme naše obnašanje povzročiti nobene škode; gorniki smo odprli poti v gore, toda za nami je udaril turistični naval z navadami, razvadami in zahtevami, ki nimajo nič skupnega s planinstvom;
- naša dolžnost je, da obiskovalce gora seznanimo s pravili obnašanja;
- gore so kot življenjski eliksir; dostopne naj bodo vsem, ki so jih sposobni doživljati peš, z lastno močjo; kaj in komu koristi množični turizem, ki povzroča vedno več negativnih posledic?
- doživljati gorski svet je pravica, varovati ga pa dolžnost.

EKOLOŠKI PROBLEMI V HIMALAJI IN ANDIH

MPC je že leta 1991 pozvala organizatorje odprav in trekingov, da so v tujih gorah dolžni za seboj pospravljati. Nihče drug, samo organizatorji in udeleženci odprav so krivi, da so postale gore Andov in Himalaje smetišče evropske, ameriške in japonske alpinistične »civilizacije«.

Zaradi vedno hujšega problema smeti in odpadkov, ki se vsak dan nabirajo za številnimi ekspedicijami (zasebnimi, trekingi, organizira-

nimi in neorganiziranimi, prijavljenimi in neprijavljenimi) po vseh gorstvih sveta, je komisija skupaj z nemškim Summit Clubom pripravila več strani dolg kodeks okolju in naravi prijaznega obnašanja v tujih gorah.

Vzporedno nastajajo novi konflikti. Nepal je enormno povišal takse za vrhove z izgovorom, da je to plačilo zaradi ekologije in varstva narave. Obiskovalci Himalaje trde, da Nepal samo pobira denar, ničesar pa ne stori za varstvo okolja in narave. Nekateri so predlagali (s tem se je strinjal tudi predstavnik Nepala), da bi odprave plačale takso za vrhove kot depozit, tega pa bi polovico dobile nazaj, če bi za seboj

vse počistile in pospravile (in odnesle!), kar pa bi nadzoroval zvezni oficir. Toda kako dobiti pod Himalajo denar nazaj? Nemogoče! Kar država vzame, ne vrne več.

Dodatna dilema: odprave, ki so prinesle svoje smeti nazaj v dolino, jih nimajo kam odložiti, ker vasi še ne poznajo odlagališč odpadkov. Kupi smeti ostajajo na robu naselij, kar še povečuje jezo domačinov. Peljati nazaj v Evropo, Ameriko, Japonsko? Da! Toda odprave, ki so pod Himalajo na letališčih plačale prevoz odpadkov, so samo plačale, uspeha pa ni bilo, saj so vreče ostale kar na robu letališč.

TEKMOVANJA, ŠPORTNE IN KOMERCIJALNE PRIREDITVE V GORAH

Za MPC so nesprejemljive, ker niso skladne s temeljnimi načeli gornišva: doživljati gorsko naravo, ne pa je spreminjati v areno za človekovo objestnost, domišljavost, samoljubno tek-

movalnost. Osnovni koncept MPC: samodisciplina in samoomejevanje, občutek odgovornosti do narave in soljudi niso omejitve naše (namišljene) svobode, ampak pogoj za premagovanje vedno večje neskladnosti med naravo in človekom.

Nekateri obiskovalci gora si izmišljajo vedno večje neumnosti, postajajo vedno bolj agresivni, nesramni, objestni. Ne zanima jih, kaj misli večina, ki v gorah išče predvsem mir in doživljanje naravnih lepote.

Na julijskem srečanju predsednikov planinskih organizacij ÖAV, DAV, CAI, CAF, SAC, AVS v Stubaiskih Alpah so na podlagi poraznih posledic Albertvilla sprejeli in potrdili stališče MPC:

»Planinske organizacije UIAA iz alpskih dežel so proti tekmovanjem in komercialnim športnim prireditvam v prosti naravi Alp. Lokalne prireditve za domačine - da! Mednarodne - ne! Gore ne smejo postati objekt komercializacije, koristiljubnega lobija, ki povsod vidi le možnosti izkoriščanja in dobička. Ali so res vsi obiskovalci gora dobrodošli gostje? Ali ne stoje za športnimi tekmovanji v Alpah le hladni interesi sponzorjev in so udeleženci oziroma tekmovalci le orodje za promocijo sponzorjev, kar pa s pristnim in žlahtnim odnosom do gora nima nič skupnega? Nastajajo novi problemi: poleg množičnosti, ki je vedno bolj neobvladljiva, je glavni problem varnost. Te preprosto ni! Tekmovanja in prvenstva morajo biti zaradi sponzorjev v vsakih razmerah. Nesreč je vsako leto več, zavarovanja vedno manj.«

Za konec še slovenski prispevek k športnim prireditvam v gorah ali pod njimi (Planica): horde

pijancev, kričačev, muzikantov, razgrajačev, ki ne gledajo niti prireditve, na katero so se privlekli, kaj šele, da bi kaj vedeli o naravi in okolju!

* * *

Letos je začela MPC direktno sodelovati z Direkcijo B (za okolje in naravne resurse) pri Evropski skupnosti, po novem pri Evropski Uniji (EU). Prvi sestanek na sedežu EU v Bruslju je bil meseca maja kot zaključek tridnevnega srečanja komisije MPC. Sestanek na Direkciji B pri EU je omogočil **Claus Stuffmann**, ki vodi sektor za varstvo narave in varstvo tal. Kaj je bilo dogovorjeno? Stališče MPC: »Investicije v povečanje infrastrukture v gorah - NE, in DA za preusmeritev vseh investicij za ekološko sanacijo obstoječega stanja v gorskem svetu« je sprejela tudi Direkcija B in ga bo upoštevala kot merilo pri dodeljevanju pomoči in kreditov EU pri gospodarjenju z gorskim svetom znotraj Evrope.

Ker meljejo evropski mlini zelo počasi, se ni bati, da bi se morali pri nas kmalu otepati s ponujenimi denarji, ki nam bodo pomagali sanirati stanje v naših gorah. Toda dobro je vedeti, kam in kako je usmerjena okoljevarstvena politika v Bruslju: nekaj zaradi mlajše, ekološko bolj ozaveščene generacije, ki prevzema vplivna mesta v evropski politiki, nekaj zaradi strahu in skrbi, kako bo jutri, nekaj pa zaradi javnega mnenja, ki je naravi in zdravemu okolju vedno bolj naklonjeno, skupaj vzeto pomeni, da bo v gorah vedno manj prostora in možnosti za samovoljne posege tistih, ki jih nikoli niso skrbele posledice in cena posledic njihovih kratkovidnih investicijskih sanj.

RAZISKOVALEC »MOŽA IZ LEDENIKA« DR. CONRAD SPINDLER V SLOVENIJI

ALPSKI ČLOVEK IZ KAMENE DOBE

MARJAN RAZTRESEN

»Pri odkritju mumije iz Oetztskih Alp je zame najpomembnejše in najbolj nenavadno to, da ne gre za mumijo, ki bi jo našli v grobu, kot so vse dosedanje, pa naj bi šlo za tiste iz grobnic v Egiptu ali iz močvirij severne Evrope, ampak za mumijo, ki jo je ledenik ugrabil dobesedno iz sredine življenja, s škornji na nogah, z lokom in puščicami na hrbtu in s kresilnim priborom za pasom,« je letošnjega 4. novembra v Cankarjevem domu v Ljubljani za Planinski vestnik povedal **prof. dr. Conrad Spindler**, ki je imel isti večer v tamkajšnji Kosovelovi dvorani predavanja o »Možu iz ledenika«, »Človeku iz Similauna«, »Oetztski mumiji« ali preprosto Oetziju, kot imenujejo nenavadno arheološko

najdbo izpred dveh let. »To je bil človek, ki je umrl v gorah, ko je bil na višku življenjskih moči,

Conrad Spindler in njegov ljubljanski arheološki kolega in prijatelj Mitja Guštin

Takole se je »Človek iz ledenika« postavil od svojega več kot 5000 let starega prebivališča ...

našli pa so ga z vsemi njegovimi oblačili, kakršna so nosili takratni prebivalci podalpskih in alpskih naselij vsaj na Južnem Tirolskem, če ne tudi drugje, s predmeti za vsakdanjo rabo, orodjem in orožjem ter delovnimi pripomočki, kakršne je ta moški uporabljal vsak dan.«

NAJDBA, KAKRŠNE ŠE NI BILO

Kot je povedal v novinarskem pogovoru in na podruogo uro trajajočem predavanju, se je treba le naključju zahvaliti, da je Similaunski ledenik izvrgel tega moža iz mlajše kamene dobe: le-

... in takole so ga pod helikopterjem prepeljali v dolino

deniki se resda manjšajo, tam pa se je tiste septembrske dni leta 1991 še hitreje, ker je na ta predel padel saharški pesek, zaradi katerega so sončni žarki še hitreje pobirali led. Naključje je bilo tudi, da sta **zakonca Simon** iz Nürnberga za en dan podaljšala bivanje v tamkajšnjih gorah, ker se je izboljšalo vreme in sta šla še na en gorski vrh, med vračanjem proti planinski koči pa sta 19. septembra nekoliko zašla z markirane poti in naletela na truplo, katerega zgornji del do ramen je gledal iz ledu. Prestrašena sta odhitela v planinsko kočo, si strah najprej sprala s pivom, potem pa vprašala oskrbnika (poleg je bil tudi njegov pomočnik, Slovenec **Blaž Kuliš**), ali gorski reševalci nemara ne iščejo kakšnega pogrešanega planin-

ca. Ker gre za predel okoli južnotirolsko-avstrijske meje, je oskrbnik vprašal na obe strani in ko ni dobil pritrdilnega odgovora, je naročil gorske reševalce, mrliškega oglednika in helikopter, da bi truplo odpeljali v dolino, najprej v mrtvašnico in potem na pokopališče.

Vendar so že prve grobe preiskave pokazale, da to truplo ne bo končalo na običajni secirni mizi. V naslednjih dveh, treh dneh so ga s cepini skopali iz ledu (prvi dan italijanski karabinjer kar precej grobo, tako da ga je nekoliko poškodoval na bokih), ga sproti zavarovali s polivinilom in ledom, da ne bi propadal, s helikopterjem sta priletela tja tudi alpinista **Reinhold Messner** in **Hans Kammerlander**, da sta se fotografirala z nenavadno najdbo na kraju samem, potem pa je mumija (takrat so že vedeli, da gre za zelo staro truplo) v rdeči vreči, pripeti pod helikopter, po približno 5300 letih, kot se je izkazalo pozneje, spet odšla v dolino, v Avstrijo, kjer so - na srečo - takoj ukrepali, ji v innsbruški univerzi pripravili ledeniške pogoje s temperaturo šest stopinj pod ničlo in skoraj stoo odstotno vlago zraka in naredili prve načrte za najnatančnejše preiskave.

Znanstvenikom se je namreč ponujala priložnost, kakršne dotlej še nikoli niso imeli. Pred njimi je ležalo odlično ohranjeno truplo 35 do 40 let starega moškega, visokega 160 centimetrov, ki mu je ledenik sicer pobral vse lase (vendar so ob njem našli dolge temne rjave do črne lase), moškega, ki naj bi tehtal kakšnih 50 kilogramov (natančnejše teže še niso izračunali: mumija tehta le 13 kilogramov, glede na izgubljeno tekočino zaradi mumificiranja naj bi bil mož težak 36 kilogramov, kar pa ni verjetno, ker je premalo, in so se morali po besedah dr. Spindlerja zmotiti pri izračunih), odlično ohranjeno truplo moškega z vso opremo, ki je v ledeniku ležalo med 5200 in 5300 let, kot so neodvisno drugi od drugih ugotovili znanstveniki petih univerz iz Evrope, Amerike in Avstralije na podlagi ugotavljanja starosti z radioaktivnim ogljikom. Pred seboj so znanstveniki imeli vse zunanje in notranje organe človeka iz mlajše kamene dobe, celo njegova oblačila in opremo, na podlagi česar si bo mogoče natančno ustvariti sliko življenja podalpskega človeka okoli leta 3300 pred Kristusovim rojstvom, kakšne še ne poznamo.

DOBRO OPREMLJEN GORNIK

Že zdaj na podlagi te najdbe vemo, kako so se oblačili ljudje pod Alpami v kameni dobi.

Pravzaprav sploh niso bili takšni divji možje, kakršne smo si slikali v dosedanjih predstavah, predvsem pa se niso ovijali samo v živalske kože in stanovali velik del v jamskih spodmolih.

Mož iz Similaunskega ledenika je imel okoli pasu na goli koži širok usnjen pas, nekakšno

denarnico ali torbico, v kateri je shranjeval najdragocenejše drobne predmete, predvsem kresilni kamen in še enega za rezervo, ostro šilo, s pomočjo katerega je verjetno delal luknje, ko si je krpal obleko, in nekakšen svinčnik z lesenim držalom in kovinsko konico, s katero je verjetno ostril nekatere predmete. Na nogah je imel nekakšne kožuhovalaste cevi, ki so nadomeščale hlače, pripete pa je imel z vrvicami na pas. Preko tega je imel nekakšen predpasnik iz mehkega usnja, ki je segal skoraj do kolen in ki ga je imel pripetega okoli pasu, čez to pa je imel oblečen do kolen segajoč plašč iz kožuhovaline in preko vsega tega še vrhni plašč, spleten iz trave. Na glavi je imel čepico iz mehke kožuhovaline, na nogah pa lično pletene čevlje s podplatom, v katerih je bilo za izolacijo seno. Usnjen plašč je bil izdelan iz raznobarnega usnja, sešitega iz trakov, ki so potekali vertikalno, čepica pa je bila sešita iz koščkov mehke kože, verjetno srnine.

Posebno na plašču je videti vsaj trojne šive: prvotni šivi so bili mojstrsko natančni in lepi, kajti izdelovalec je bil mojster svoje obrti; druge vrste šivi so bili nekoliko manj natančni, vendar prav tako narejeni iz živalskega materiala; tretji šivi so bili grobi, »sukanec« je bil iz travnih bilk, tako pa je najverjetneje šival mož sam, ko je bil na poti.

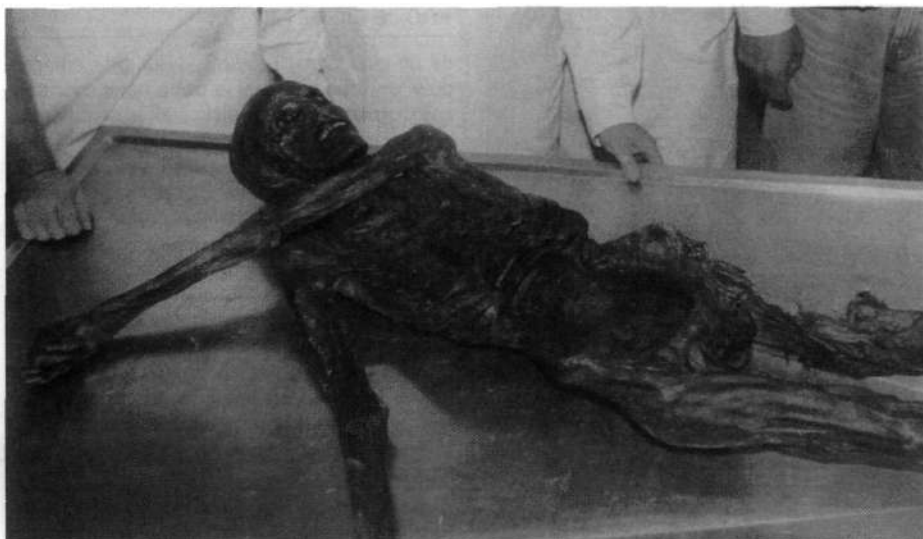
Ob trupu so našli 182 centimetrov velik lok, 14 puščic v tulu, ki je bil poškodovan, od tega le dve »originalni«, ostale pa je očitno šele izdeloval, nekakšno krošnjo za nošnje prtijage in torbico okoli ramen. Našli so še dve izredni dragocenosti: nožek s konico v nožnici, ki je prava umetnina tistega časa, in nekakšen cepin s konico, podobno sekiri iz kovine - srebra, bakra in arzena.

Niso pa pri njem našli nobene hrane.

BEG IZ VASI NA GORO

»Mož je bil sicer primerno ali celo zelo dobro, vendar nezadostno opremljen za takšno pot v visoke gore,« nam je pripovedoval arheolog prof. dr. Spindler. »Tako opremljen človek prostovoljno gotovo ne bi šel tako visoko v hribe. Čeprav še ni znan zanesljiv vzrok njegove smrti, je opaziti, da je bil mož pred smrtjo zelo izčrpan, iz česar je mogoče sklepati, da je zadnje dni ali tedne svojega življenja zelo stradal. Poleg tega je bil poškodovan. Pred smrtjo je doživel več zlomov reber, od tretjega do šestega na desni strani; verjetno ga je nekdo poškodoval, potem pa je ta mož, ki ga imamo zdaj pred seboj, pobegnil.«

Zbežal je na vrat na nos, kot menijo znanstveniki in kot nam je pripovedoval dr. Spindler z innsbruške Univerze, ki ima z ljubljanskim Univerzo in predvsem še z arheologom **Mitjo Guštinom** z oddelka za arheologijo, ki je Spin-

Mumija, ki jo preiskujejo in raziskujejo na innsbruški Univerzi

dlerjev stari prijatelj, odlične odnose. Bila je jensen, to je zanesljivo, in pred begom v gore je bil ta mož v človeškem naselju pod gorami. To dokazujejo žitne pleve in rese, ki nastanejo pri mlačvi in ki so jih našli v njegovih oblačilih in na delih njegove opreme. Bil je torej tam spodaj, tam se je zapletel v nekakšen nesporazum, prepir ali neposreden spopad, doživel je osebno katastrofo, polom, in je moral zbežati le s tistim, kar je imel na sebi in pri sebi. Bežal je v gore, ki jih je očitno najbolje poznal, ker je upal, da bo tam ubežal svojim zasledovalcem. Dokazano je namreč že od prej, da so bili že tedaj, v mlajši kameni dobi, v Alpah nad gozdno mejo pašniki za živino in ta naš mož je bil skoraj gotovo predvsem pastir, ki je poletil iz svojega naselja gnal tja gor živino na pašo, jeseni pa jo je spet pripeljal v dolino; bil je torej pravi planšar. Jeseni je prišel v svojo vas, tam se je zapletel v prepir, potegnil je krajši konec, prišlo je do spopada, zbežati je moral in se je seveda umaknil tja, kjer se je dobro spoznal.

MUMIJA SKORAJ BREZ POŠKODB

Kamenodobni človek iz ledenika Similaun ima po telesu več tetoviranih znamenj. »Najprej smo postali pozorni na črni progi, ki ju ima na zapetju,« nam je pripovedoval dr. Spindler, »vendar smo ugotovili, da je imel okoli zapetij le ovit kakšen trak, ki je puščal barvo. Vsa druga znamenja po telesu, ki smo jih našli, pa so vtetovirana. Črte v določenem zaporedju ima na hrbtu v bližini hrbtenice, v kolenskem sklepu in v gležnju. Tetovirati se je dal na tista mesta po telesu, kjer ga je v sklepih bolelo, ker so se tam že začeli kazati sledovi staranja,

artroze torej, kar so nam dokazale rentgenske slike. Nobenega dvoma ni, da so imeli vtetovirani znaki medicinski pomen.«

Vprašali smo dr. Spindlerja, ali mumiji kaj bistvenega manjka; v nekaterih časopisih smo namreč prebrali, da so »moža iz ledenika« našli kastriranega.

»Na temenu ima poškodbo, ki so verjetno nastale zaradi razpadanja trupla,« pravi profesor iz Innsbrucka, »najditelja, zakonca Simon, pa sta to poškodbo najprej zagledala in sta sprva mislila, da je mož umrl nasilne smrti. Italijanski žandarji, ki so truplo izkopavali iz ledu, so mu nekoliko poškodovali predel okoli levega boka, sicer pa je truplo popolnoma nepoškodovano. Kastrirano seveda ni, to je bila čista novinarska izmišljotina.«

Znanstveniki zdaj vedo, da je bil mož-mumija skoraj gotovo pastir in glede na lepo sešito in dobro obleko nikakršen potepuh, ampak član vaške skupnosti. Ali so glede na dobro ohranjenost trupla znanstveniki nemara ugotovili moževno krvno skupino in še kakšne medicinske posebnosti?

Profesor iz Innsbrucka nam je dejal, da so doslej preiskovali le zunanje organe Similaunskega človeka ali Pratirolca in se še niso lotili nobenih preiskav v notranjosti mumije. Natančno so preiskali kožo, vzeli možu prstne odtise, analizirali lase in pregledali vse najdene predmete. Notranjost mumije začnejo preiskovati v začetku decembra, kajti za take preiskave so morali po Spindlerjevih besedah najprej izdelati popolnoma sterilno orodje, da ne bi z njim niti najmanj kontaminirali dragocene najdbe. Neka nemška in ameriška tvrdka sta izdelali aparature na podlagi titanove zlitine, s katerimi ne bodo nikakor onesnaževali raziskovalnega objekta. »Velik dogodek za znanost

Rekonstrukcija alpskega kamenodobnega človeka: bil je visokogorski pastir, lovec in poljedelec

bo,« je dejal, »ko bomo iz notranjosti mumijinega telesa vzeli prve vzorce tkiva. Vsekakor bomo poskusili najti kri, ki jo bomo iskali najprej v srcu in velikih žilah, potem v velikih organih. Obstaja namreč velika možnost, da jo bomo našli.«

V časopisih je bilo mogoče brati, kakšne narodnosti naj bi bil Oetzi, o tem pa so nekateri sklepali tudi na podlagi mesta njegove najdbe. Vendar so se stvari zaradi takih gledanj takoj začele zapletati. Ker je na tem ledeniku in na tistem divjem alpskem svetu državna meja potegnjena zelo približno, so sprva mislili, da leži truplo na avstrijski strani in so ga torej pejljali v Innsbruck. Potem so Italijani začeli natančno meriti, pomagali so jim še Avstrijci in na koncu koncev so ugotovili, da je truplo ležalo natančno 82 metrov in 56 centimetrov na italijanski strani.

KDO JE BIL OETZI?

Je bil torej Oetzi Italijan? »Nikakor!« odločno pravi dr. Spindler, »saj je treba natančno razlikovati med Južno Tirolsko, ki je avtonomna pokrajina v Italiji, med drugimi deli Italije in med Avstrijo. Avtonomija, kakršno ima Južna Tirolska, obsega tudi kulturo. Zato lastnik te najdbe nikakor ne more biti Italija, ampak kvečjemu Južna Tirolska oziroma Bozen. Ko bodo vse raziskave končane, kar pa še ne bo tako kmalu, bomo mumijo izročili lastnikom, se pravi Južnim Tirolcem oziroma Boznu, če bosta želela, saj je znanosti in znanstvenikom čisto vseeno, kje je kaj, ker je znanost mednarodna, kar se med drugim kaže že pri sedanjih raziskavah mumije, pri katerih sodeluje 64 znanstvenikov najrazličnejših strok iz 11 držav, poleg tega pa še okrog 150 drugih poznavalcev.

Ali torej nikakor ni mogoče reči, kakšnemu narodu je pripadal človek iz Similauna? Tudi na to vprašanje dr. Spindler odgovarja nikalno, »kajti pred letom 3000 pred Kristusovim rojstvom ni nobenih dokazov o tem, kakšna ljudstva so živela v predelu Alp. Isto velja tudi za jezik; nobenih virov in nobenih poročil ni o tem«. Vendar profesor meni, da je v gore skoraj gotovo prišel z južne strani Alp, da je bila njegova vas na jugu Alp, se pravi na sedanjem Južnem Tirolskem, ki je bila tiste čase dokazano že poseljena in kjer je bila tudi njegova vas.

Sicer pa je prof. dr. Conrad Spindler pred kratkim napisal 350 strani debelo poljudnoznanstveno knjigo o mumiji iz ledenika, ki so jo našli na nadmorski višini okoli 3000 metrov. Knjigo so že predstavili na letošnjem frankfurtskem knjižnem sejmu, v njej pa so opisani in drugače dokumentirani vsi izsledki znanstvenikov do sredine letošnjega leta. Podrobno so opisane najdba, izkopavanje in prenos trupla v dolino, natančen je v knjigi opis mumije z vsemi posebnostmi, merami in domnevnimi poškodbami, natančen opis opreme, oblačil, oborožitve, ki jo je imel s seboj, in orodja, nato poskus, da bi mumijo umestili v kulturno okolje mlajše kamene dobe, v določeno zgornjeitalijansko kulturo, zadnje poglavje v knjigi pa obravnava reakcije javnosti na to najdbo, tudi različne knjige, ki so o tem že izšle, karikature in časopisna poročila, skratka, vse tisto, kar je za sedanje človeštvo osupljivo pri tej najdbi.

Kdo ve, kaj vse bo znanstvenikom še povedal mož iz Similaunskega ledenika.

Presenetite svoje prijatelje, s katerimi hodite po gorah, pa veste, da še niso naročeni na Planinski vestnik: ali ne bi bilo lepo gorniško novoletno darilo polletna ali celoletna naročnina na osrednjo slovensko planinsko revijo, ki izhaja že skoraj sto let? To je lepo in ne predrago darilo, ki ga bo vaš prijatelj gotovo vesel, saj najverjetneje sploh ne ve natančno, kaj se skriva za platnicami te revije.

HRVAŠKI JAMARJI SO NA VELEBITU ODKRILI NAJGLOBLJO HRVAŠKO JAMO

LUKINO BREZNO (-1355 METROV)

BRANKO JALŽIČ, VLADO BOŽIĆ

Sprva je to komajda kdo lahko verjel, zdaj se je pokazalo, da je novica točna: na Hrvaškem so jamarji odkrili svojo doslej daleč najglobljo jamo. Iz dvojne (9.-10.) številke Hrvatskega planinarja, ki je glasilo Hrvatske planinske zveze, v nekoliko skrajšani obliki ponatiskujemo prispevek »Brezno nad brezni« (Op. ur.)

***

Vedeli smo, da obstaja brezno nad brezni. Številni so ga iskali tako na Dinari kot na Biokovu, vendar so šele pred nedavnim po naključju, kot je to pogosto pri velikih odkritjih, našli njegov vhod na Velebitu. Našli so vhod v brezno nad brezni, v Lukino brezno.

USPEŠEN JAMARSKI TABOR

Poleti leta 1992 so slovaški jamarji organizirali jamarsko raziskovanje na območju Rožanskih in Hajduških kukov na severnem Velebitu. Med kakšnimi dvajsetimi jamarskimi objekti, ki so jih preiskovali, so bili tudi taki, v katerih niso prišli do dna. Svoje podatke z raziskovanj so izročili Speleološkemu odseku Hrvaškega planinskega društva Željezničar v Zagrebu (SO HPDŽ). Jeseni istega leta so bili poskusi, da bi organizirali izlet na Velebit in v brezno pod Hajduškimi kuki, ki je bilo raziskano do globine 230 metrov (pozneje so ga imenovali Lukino brezno). Ta podatek je bil zanimiv zato, ker je bila do takrat največja dosežena globina v brezni severnega Velebita komaj 130 metrov.

V začetku leta 1993 je SO HPDŽ poslal Komisiji za speleologijo pri Hrvaški planinski zvezi predlog, da bi organizirali jamarski tabor v Lomski dolini pod Hajduškimi kuki. Predvideno je bilo, da bo tabor trajal od 1. do 15. avgusta 1993, zaradi osebnih razlogov nekaterih jamarjev, največ tistih iz na novo ustanovljene Speleološke sekcije Hrvaškega geografskega društva (HGD), pa se je tabor začel že 19. julija.

Vodja je bil do 31. julija **Andjelko Novosel** (SS HGD). Uspehi, ki so jih dosegli ta čas, so bili razmeroma skromni. Stanje se je bistveno spremenilo 31. julija s prihodom izkušenih jamarjev v Veliki Lom. Vodja drugega dela tabora, ki se je začel 1. avgusta, je bil **Branko Jalžić** (SO HPDŽ), sodelovali pa so člani jamarskih odsekov Željezničar (20), Velebit (15), Mosor (5), Dubovac (4), Kamenar (1), HGD (7), Speleo club di Roma (3) ter Društva za raziskovanje in proučevanje fenomena kras (1).

Ta čas, ko je trajal tabor, so jamarji do konca ali deloma raziskali 19 breznen, od katerih je vsekakor najpomembnejše Lukino brezno, ki so ga raziskali do globine 1355 metrov. Tako so ga imenovali v čast jamarja in geologa **Ozrena Lukića**, ki so ga četniki kot pripadnika Hrvaške vojske ubili na Velebitu 14. julija 1992.

Vhod v brezno je v severovzhodnem predelu Hajduških kukov na nadmorski višini približno 1436 metrov. Najlažji dostop do vhoda je s ceste, ki pelje iz Zavižana prek Lomske dulibe proti Štirovači. Pot do brezna je markirana, dostop pa traja približno pol ure.

PRODİRANJE DO DNA

Kronologija najpomembnejših dogodkov med raziskovanjem tega brezna je takale:

Dne 20. julija sta **B. Šavor** in **N. Bočić** opremila brezno do globine 170 metrov, deset dni pozneje so šli v jamo **S. Hudec**, **N. Bočić** in **D. Šavor** ter ga opremili do globine 250 metrov, dan pozneje pa je ista ekipa, ki se ji je pridružila še **G. Petrović**, prodrli do globine približno 380 metrov. Dne 1. avgusta so odšli v brezno **D. Lacković**, **S. Rešetar**, **B. Jalžić**, **D. Kavčić** in **D. Troha** in dosegli globino 620 metrov, kar je pomenilo, da je bila tisti trenutek to najgloblja jama Hrvaške, ki pa se je še nadaljevala, vendar je raziskovalcem zmanjkalo vrvi za napredovanje. Že dan pozneje je raziskave nadaljevala ekipa, v kateri so bili **S. Hudec**, **J. Zmajić** in **Z. Gregurić**. Iz brezna se je vrnila 3. avgusta, potem ko je prodrli do globine približno 800 metrov - in ostala brez vrvi. Jama pa se je še kar nadaljevala.

Istega dne, ko je ta ekipa prišla iz jame, so šli vanjo **D. Lacković**, **D. Troha** in **S. Rešetar**. V globini 728 metrov so postavili bivak, od tam pa jim je uspelo prodreti do globine, ki je bila večja od tisoč metrov. Še dan pozneje, 4. avgusta, sta šla v brezno **D. Kavčić** in **B. Jalžić** ter jama začela meriti, dan pozneje pa so vsi odšli iz jame.

Dne 6. avgusta je iz Zagreba prispela dodatna oprema in že dan pozneje so v brezno odšli **D. Lacković**, **S. Rešetar** in **R. Dado**. Ob 21.15 so prodrli do dna brezna, do globine 1355 metrov.

Pospravljanje brezna je trajalo štiri dni. V nenaдомestljivo pomoč pri tem delu so bili med drugimi mladi jamarji iz »Velebita«, ki so v Lom prispeli z jamarskega tabora na Braču.

Podrobno poročilo o odpravi bo objavljeno v posebni publikaciji, ki bo izšla po naslednji odpravi v začetku avgusta 1994. leta.

OPIS JAME

Čisto od vhoda, ki ima špranjasto obliko in meri 5 krat 20 metrov, se brezno skoraj navpično spušča do dvorane Whiskey v globini 320 metrov. Od globine 60 metrov dalje se pojavljata sneg in led, ki na nekaj mestih delata police in strehe. V globini približno 240 metrov se brezno zoži in tam je oblikovan ozek meander. Od globine 330 metrov dalje je navpičen in obsežen del jame vse do globine 560 metrov. V globini 395 metrov se odpira velik meander. Do globine 645 metrov vodi vrsta manjših navpičnic, ki jim sledi navpično 98-metrsko brezno. Tam je hkrati tudi večja polica (na globini 748 metrov), kjer je bil urejen bivak I. Polico v glavnem oblikujejo skale, ki pregrajujejo meander, ta pa se nadaljuje do globine 948 metrov, kjer je vhod v ogromno dvorano, ki meri 100 krat 50 krat ? metrov. Tam je stal bivak II. Po manjšem ozkem in nizkem rovu se pride na začetek naslednjega brezna, po katerem se pripleza do globine 1150 metrov. Tam so prostori tako veliki, da je stranske stene komajda mogoče videti.

Po nekaj manjših vertikalah se jama nadaljuje v ozek meander, v katerem se pojavlja manjši potok. Meander pelje vse do globine 1220 metrov, kjer se nadaljuje z zadnjo navpičnico do globine 1320 metrov. Po strmini iz podrtih kamnitih blokov pridemo v zadnjo dvorano, katere dno se počasi spušča, po njem pa teče manjši potok po nanosu peska in blata proti sifonskemu jezeru. Tam je hkrati najgloblji del jame. Po naših merjenjih je to v globini 1355 metrov.

Obstajajo številne možnosti za nadaljnja raziskovanja. Najprej je treba na dnu opraviti potapljaške raziskave, in sicer v obeh sifonih. Nad vzvodnim sifonom je odprtina, skozi katero pade vrženi kamen v vodo. Treba bo raziskati vzvodno majhen meander, dolg 70 metrov, in stransko brezno (odprtino) na vertikali v globini 1100 metrov, iz katerega piha zelo močan mrzel veter. Veljalo bi raziskati tudi stranske dele meandra med obema bivakoma in okolico vhoda v Lukino brezno, da bi morebiti našli drug, višji vhod vanj.

KAJ POMENI ODKRITJE

Lukino brezno je edinstven geomorfološki objekt, ki so ga doslej odkrili na območju dinarskega krasa. Vodoravnih rofov ima zelo malo, navpičnice pa so izredno velike. Lahko rečemo, da je to eno od najlepših breznen na svetu, globljih od 1000 metrov. Po svoji globini je zdaj na 11. mestu med najglobljimi jamami na svetu in na prvem mestu na Balkanskem polotoku. Raziskave še niso končane in obstaja možnost, da je globina brezna večja ali pa višinska razli-

ka višja. Prav tako še ni dognan problem strmine, v kateri je jamski vhod, ki je razdeljen v dva dela in bi nemara lahko povečal višinsko razliko za 17 metrov.

Jama je bila raziskana v rekordnem času. To je omogočila enostavna oblikovanost rofov. Na dno bezna je priplezalo devet jamarjev, trije so prišli do globine približno 1250 metrov, v celoti pa je bilo v breznu 29 jamarjev. V jami so vzeli geološke vzorce. V predelih brezna pod 800 metri globine in še posebno čisto na dnu so nabrali posamezne jamske živalske vrste.

NAJGLOBLJA BREZNA NA SVETU

Seznam najgloblji breznen na svetu nam je poslal naš kolega Karlovcan **Igor Jelinič** iz Rima, ki tam s pomočjo računalnika spremlja globine najgloblji breznen na svetu. Kot poudarja, je zelo nevhvaležno delati tak seznam zgodaj jeseni, kajti poleti jamarji navadno največ raziskujejo in takrat dosegajo tudi nove uspehe, ti tako urejeni rezultati pa lahko bistveno spremenijo vrstni red na seznamu najgloblji breznen. Tako je treba tudi pričujoči seznam smatrati kot začasen, dokler v Komisiji za najgloblje jame na svetu pri Mednarodni speleološki zvezi ne bodo uredili in objavili podatkov in rezultatov raziskovanj tudi drugih jamarjev na svetu.

Poudariti je treba, da so na tem seznamu tako jame kot jamski sistemi (več breznen, ki so združena med seboj). Kot se vidi, je bila največja globina v naravni podzemski jami dosežena v jamskem sistemu Jean Bernard (-1602 m) v Franciji, ki ima kar osem vhodov (največja globina se računa od najvišjega, od najnižjega pa znaša »samo« 1124 m), rovi pa so dolgi kar 18 kilometrov. Najgloblje brezno na svetu je Pantjuhin v Rusiji, ki je globoko 1508 metrov. Brezen, ki so globlja od Lukinega, je le četvero, vse drugo so jamski sistemi.

Zanimiv je tudi jamski sistem Lamprechtsofen v Avstriji. Do lanskega leta je bila to jama z največjo znano višinsko razliko, ki znaša celo 995 metrov, potem pa so našli povezavo z breznom na večji nadmorski višini in dobili sistem, ka-

Tekme svetovnega pokala

Za leto 1994 so okvirno že določeni datumi, ko bodo tekmovalnja za svetovni pokal v športnem plezanju. Od 8. do 10. aprila bo tekma v Frankfurtu v Nemčiji, 23. in 24. aprila v Beljaku v Avstriji, 7. in 8. maja v Moskvi v Rusiji, 14. in 15. maja v Zürichu v Švici, 27. in 28. maja v Ostravi na Češkem, od 25. do 26. junija v Krakovu na Poljskem, 27. in 28. avgusta v Clusoneju v Italiji, od 4. do 11. novembra v Nürnbergu v Nemčiji, od 18. do 20. novembra v Aix-les-Bains v Franciji, 26. in 27. novembra v Birminghamu v Veliki Britaniji ter 10. in 11. decembra v Barceloni v Španiji.

Mladinsko svetovno prvenstvo v športnem plezanju bo februarja v Las Vegasu v ZDA, evropsko prvenstvo pa v Parizu (ko to poročamo, datum še ni znan).

(Bulletin UIAA)

terega vhod v brezno je najvišja točka tega sistema, vhod v jamo pa najnižja. O tem sistemu je mogoče reči, da je globok 1494 metrov in to zapišemo kot »-1494 m«, prav tako pa tudi, da je toliko visok in to zapišemo kot »+1494 m«.

Globina brezna Boj-Bulok v Uzbekistanu, ki znaša 1415 metrov, je pravzaprav višinska razlika, kajti brezno se spušča od vhoda za -1158 metrov in se dviga za +257 metrov.

Tudi Lukino brezno je med temi najglobljimi jamami nekaj posebnega. To je njena vertikalnost, kar pomeni, da je prav malo doslej raziskanih vodoravnih rovov, ki jih je celo manj kot 400 metrov. Posebnost je tudi majhna nadmorska višina dna brezna, ki zdaj znaša komaj 81 metrov, kjer sta sifonsko jezero in potok. Naj-

bližji izviri, v katerih bi lahko pritekale na dan vode iz tega jezera, so prav ob morski gladini ali pa celo pod morjem (vrulje) in so od jame oddaljeni vsaj 10 do 11 kilometrov.

BREZNA, GLOBLJA OD 1300 METROV

1. Jamski sistem Jean Bernard, Francija, 1602 metra
2. Brezno V. S. Pantjuhin, Rusija, 1508 m
3. Jamski sistem Lamprechtsofen, Avstrija, 1494 m
4. Jamski sistem del Trave, Španija, 1441 m
5. Jamski sistem Bouclier Mirolida, Francija, 1436 m
6. Brezno Boj-Bulok, Uzbekistan, 1415 m
7. Brezno Ilaminaco Ateenko Leizba, Španija, 1408 m
8. Jamski sistem Cuicateca, Mehika, 1386 m
- 9.-10. Jamski sistem Sneznaja-Mezonogo, Rusija, 1370 m
- 9.-10. Brezno pod Črnelskimi vršci, Slovenija, 1370 m
11. Lukino brezno, Hrvaška, 1355 m
12. Jamski sistem Huautla, Mehika, 1353 m
13. Jamski sistem Pierre St. Martin, Francija, Španija, 1341 m.

(Hrvatski planinar)

DVA POLETA V VEČERNI ZARJI IN V VEČERNEM MRAKU

DOLG, POLN POLETNI DAN

IZTOK TOMAZIN

Polnoč. Krmežljavih oči prežim na vsako spremembo pri nezavestni bolnici, ko s prižgano modro lučjo drvim proti Golniku. Minute divje vožnje se vlečejo kot ure.

Včeraj sem zaključil neprekinjeno 55-urno dežurstvo in delo v ambulanti, danes sem spet dežuren in temu primerno zdelan. Toda ni ga močnejšega poživila, kot je nujni primer. Gospo, ki sta jo po celodnevem garanju na hribovski kmetiji dotolkla sonce in alkohol, predajam v dobre roke in se vrnem v zdravstveni dom.

Zaspano jutro, glava kot sod. Po tretjem nočnem dežurstvu v štirih dneh si želim samo še spati. Kjerkoli - na stolu, na tleh, na bivaku, na polici v steni ... a to so le lepe želje. Takoj moram namreč nadaljevati delo v redni ambulanti. Petinšestdeset bolnikov mi do popoldneva izpije še preostalo energijo. Potem končno nastopijo ure, o katerih sem sanjal, da jih bom preživel v gorah in v zraku.

Namesto v objemu šumečih zelenih gozdov pod Karavankami utonem v težkem spancu, ki hkrati z zavestjo utrne tudi zagrenjeno misel o še enem dnevu, ko mi je spet zmanjkalo moči za prepotrben trening, za novo doživetje, za pravo sprostitvev - dober mesec dni pred himalajsko odpravo. Zaspim s skromnim upanjem, da se bom prebudil pravočasno vsaj za večerni tek na Kriško goro.

NA BEGUNJŠČICO ZA SPROSTITEV

Ob petih popoldne zmagaja želja. Še ves omotičen s težkim nahrbtnikom na ramenih v

pojemajoči vročini enega od najtoplejših dni tega poletja sopem v strmino pod severnimi ostenji Begunjščice. Med hojo premlevam moreče misli. Odprava SKI 8000 se mesec dni pred načrtovanim odhodom podira, smučanje z vrha osemtisočaka Šiše Pangme se odmika. Nepal so prizadele katastrofalne poplave in uničile cesto do Tibeta, denarja imamo mnogo premalo in v najboljšem primeru bomo morali krčiti že tako maloštevilno moštvo, nesodelovanja in celo nagajanja v matični organizaciji je še več kot običajno ... Dogodki, ki so letos pretresali naš alpinizem, so pustili dolgoročne posledice.

Ko telo ujame ritem napora, ga ujamejo tudi misli. Naslednje tri ure, ki me še ločijo do noči, bom živel samo za tisto, zaradi česar sem prišel. Za opojno gibanje v skali in v zraku, za globino miru na vrhovih in nad njimi.

V strmem žlebu visoko nad Zelenico se hoja preljuje v težko pričakovano plezanje. Veselja do gibanja mi ne skalita niti zajetno breme na hrbtu, niti krušljiv previs sredi smeri. Na grebenu me spet obsije sonce, ko v lahki plezi že hitim z mislijo na neskaljeno modro nebo, po katerem se razposajeno spreletavajo kavke. Pod vrhom me pozdravi samotna, verjetno izgubljena ovca. Za hip se ujameva s pogledoma, nato meketaje počasi oddrobenclja po melišču navzdol, kot bi vedela, da hočem biti na vrhu sam.

Zgodnji večer na vrhu Begunjščice je kot vedno neponovljiv. Bogat, dobro znani mi razgled je le okvir doživetja, ki bi me lahko popeljalo onkraj prostora, v času pa globoko v noč, a tokrat se mu ne nameravam prepustiti. Vrhunec dneva želim dočakati v zraku.

HITRA REŠEVALNA AKCIJA

Komaj pričnem razgrinjati kupolo padala, iz hreščanja v radijski postaji nejasno razločim glasove bohinjskih reševalcev. V Vodnikovem domu imajo menda dva bolnika, ki ju je treba takoj spraviti v dolino. Helikopter je že naročen. Nekaj sekund oklevam, potem se za vsak primer oglasim obveščevalnemu centru policije. Morda še nimajo zdravnika-letalca, brez katerega helikopter praviloma ne sme poleteti na gorsko reševanje.

Res ga še niso imeli in iz običajno uradnega glasu v etru zaveje olajšanje. Hitro se dogovoriva in potem z mešanimi občutki pospravim padalo. Posloviti se moram od tako željenega poleta. Kako lepo bi bilo zajadrati ob grebenu Begunjščice in se počasi potopiti v globoko, razgredo šentansko dolino! Letel sicer bom, vendar ne tako, kot mi je najljubše. Če odmislim neznosen hrup, zopno tresenje, stene kabine, ki me ločijo od praznine in dejstvo, da ne pilotiram sam, je letenje s helikopterjem kar prijetno in zanimivo, seveda pa neprimerljivo s prostim letenjem z zmajem ali s padalom.

Na vršnem grebenu poiščem primerno mesto in med čakanjem skušam pohlastati še nekaj vtisov zgodnjega večera, ki se počasi iz ravnine plazijo proti vrhovom. A iznad Tržiča se že približuje klokotajoča pika, ki hitro raste in slednjič postane grmeči tvor, ki zalebdi nad menoj samo za trenutek, toliko, da se zavijim v njegov trebuh. Poletimo proti zahodu, visoko nad gorenjsko ravnino, posuto z igračastimi naselji okoli Radovljice, nad praviljično podobo temno modrega Blejskega jezera z okolico, nad gozdnimi prostranstvi Pokljuke, ob čakati gmoti Viševnika in vzporedno z valovitimi grebeni Draških vrhov, za katerimi se med večernimi sencami razkrivajo vrtoglavi prepadi Krme. Uživam v razgledu bolj kot v samem letenju, hkrati pa brskam po obeh kovčkih z medicinsko opremo in se pripravljam na morebitno posredovanje. Zaradi pozne ure se odločimo, da ne bomo pristali v Bohinju in pobirali tamkajšnjih reševalcev. Predolgo bi se zamudili. Heliobrom pri Vodnikovi je dovolj blizu koč, da bova z mehanikom lahko sama opravila vse potrebno. Upam, da Bohinjci ne bodo nápak razumeli.

ČISTO DRUGAČNO LETENJE

Nazaj grede nizko, da bi lahko štel storže na košatih smrekah, preletimo Mežaklo in kar pademo v zakajeno železarsko dolino, po kateri se že plazijo večerne sence. Na heliodromu na stehi jeseniške bolnišnice nas že pričakujejo znani obrabi v belem, na oknih in balkonih pa je kot vedno med pristankom množica radovednih bolnikov. Oba bolnika iz Vodnikove predam

kolegom in hip nato smo spet v zraku. Večerna zarja zapušča vznožje Karavank, skoraj neopazno blede in se seli proti vrhovom, tam pa se zdi, kot bi jo pilo ugašajoče nebo. Nad železarno v slušalkah zahrešči Markov glas: »Kje naj te odložimo?«

Za hip oklevam, potem pa se odločim in odvrnem: »Na vršnem grebenu Begunjščice, tam, kjer ste me pobrali, če lahko.« Nekaj sekund tišine, nato začuden: »Dobro ... a si kaj pustil tam gori?« - Seveda sem pustil - željo, da bi poletel s padalom. Mračni se že in le malo je možnosti, da mi bo uspelo, a vredno je poskusiti. V najslabšem primeru bom moral peš sestopiti z vrha, a pot tako dobro poznam, da mi tudi v temi brez svetilke ne bo povzročala težav.

Na grebenu, kjer sem pred tričetr ure vstopil, sedaj skočim iz helikopterja, ki v strmoglavem letu nato zdrsi nad sedlo Prevala in odhumi po dolini Mošenika proti Tržiču in naprej v brniško bazo. Nestrno stečem do štartnega mesta in z velikim olajšanjem ugotovim, da iz razgrete Drage še vedno piha ugoden termični vzgornik. Na travnati strmini mi bo omogočil hiter vzlet, kaj več od mirnega poleta s počasnim drsenjem v dolino pa potem ne pričakujem. Z največjo hitrostjo pripravim padalo, si oprtam letalni pas, počakam še nekaj trenutkov na pravo razpoloženje in zbranost, nato pa z olajšanjem stečem v globino.

Na pragu poznega večera, ko sonce že skoraj poljublja vrhove Julijcev in se v dolinah prižigajo prve luči, se koraki silovitega teka končno prelijejo v zame najlepše gibanje. Zračni tok mi zašumi okoli ušes, globina zapleše onkraj vidnega polja, znani občutki prijetno in vznemirljivo hkrati preplavijo drobno, čez nekaj sekund, ko se udobno namestim v sedežu, pa se vse umiri.

Najprej poletim proti vrhu Begunjščice, tam ostro obrnem in se ob grebenu namenim proti vzhodu. Ko ugotovim, da ohranjam višino, mi žilica spet ne dá miru - kljub pozni uri in šibki termiki se odločim, da bom poskusil še malo pojadrati.

S precejšnjimi naporji in nadvse pazljivim krmarjenjem kolikor mogoče blizu grebena se v nekaj minutah dvignem višje od vrha. Jadram, čeprav je še nedavno kazalo, da bo polet s helikopterjem danes moje edino letenje.

SPROŠČENOST V ZRAČNEM ELEMENTU

Tako spokojen je večer nad osrčjem Karavank, da mi je v nemirnem zraku na trenutke žal, da ne moremo mirno obsedeti na vrhu in se zasanjati v Letenje ali kje na grebenu in se v negibni odprtosti za vse predati slovesnemu prihodu noči. Hip nato pa sem spet brezmejno vesel, da ohranjam višino, da jadram ...

Samo enakomerno šumenje zračnega toka, ki ga ni težko odmisлити, me loči od Tišine, le zrak me loči od mogočnega grebena, od črede ovac, ki se mirno pase v temnečih zelenih strminah pod vrhom in čaka naslednjo od svojih mnogih gorskih noči. Spreletavam se na višini vrha in zahajajoče sonce je kot čarobna žareča žoga zdaj na eni, zdaj na drugi strani vršne piramide. Dolgo že nisem bil tako sproščen v zraku.

Toda gorski večer je čas velikih sprememb, tudi v zraku. Termika hitro pojenjuje. Sprva neopazno, nato pa z mogočno silo se privali severnik in takrat je treba oditi, če si pozen pa celo zbežati. Tokrat ga kljub zasanjanosti zaznam pravočasno. Tudi žareča krogla je že zbledela, dotaknila se je nazobčanega grebena ob Kukovi špici, prekrivajo jo mrežaste sence oblakov zahodnega obzorja.

Še zadnjič s telesom in pogledom zdrsim nad grebenom tja do vrha, ki me je že prerasel. Telo pod azurno modro kupolo se tam obrne, pogled pa za hip zaplava še daleč naprej proti zahodu, do temneče gmote Julijcev, ki požira sonce minevajočega dneva. Jadranja je nepreklicno konec. V ravnem, hitrem letu drsim nad grebenom proti vzhodu, nad šentansko dolino, kjer se je že ugnezdil mrak, katerega prebadajo le občasni snopi avtomobilskih žarometov. Plavam navpično nad vrhom Begunjske Vrtače in tuhtam, kam naj grem pristajati. Časa za odločitev imam le nekaj sekund. Ljubelj je izziv in skušnjava - vetrovi se tam ob večerih divje mešajo in prostora za pristanek je zelo malo. Ob napačnem doletu ali težavah zaradi zračnih vrtincev ne bo priložnosti za popravni izpit. Kot mi je znano, tam z jadralskim padalom ni še nihče pristajal. Ozki travniki zgornje šentanske doline so nekoliko bolj vabljivi, na njih sem po poletih s karavanskih vrhov že pristajal in dobro poznam njihove pasti.

DRAMATIČEN PRISTANEK

Odločim se za Ljubelj. Pretehtal je najmanj pomemben razlog - tam imam parkiran avto. Če pristanem od njem, mi ne bo treba pešačiti. Severna ostenja gore, ki jo od vseh najbolj poznam, so iz zraka v mraku prav nenavadno divja. Ljubeljska ploščad s poslopji mejnega prehoda in kolonama avtomobilov je videti kot miniaturna lego kock. Usmerim se proti severovzhodu. Nad grebenom starega Ljubelja, tik preden priletim v avstrijski zračni prostor, ostro zavijem proti jugu, da divje zaniham nad serpentinami stare ceste. A že je skoraj prepozno. Na tej višini je z juga nenadoma pritisnil močan veter, ki me potiska prek grebena, v Avstrijo. Nekaj prav zoprnih minut se borim z vetrom, dokler se s precejšnjo izgubo višine končno ne privlečem nazaj nad mejni prehod. V časih, ko so tod še patrolirali graničarji rajneke Jugo-

slavije, si seveda česa podobnega ne bi niti v sanjah privoščil. Hitro bi se našel kak prenapetež in z blazno mislijo na nagradni dopust pritisnil na petelina.

Zadnjih tristo višinskih metrov ni več niti sledu o spokojnem večeru. Zrak nad mejnim prehodom je zvrtnčen kot nad orjaškim brbotajočim kotlom. Kupola padala se razteguje in krči kot harmonika, na vrvicah pod njo niham kot razposajena opica na ovijalkah. Nekako se umaknem nad žičnico, kjer pa ni dosti mirneje, višino izgubljam celo hitreje. Nad bukovim gozdom se z ostrimi zavoji v velikem nagibu pripravljam za zaključni dolet in hkrati napeto pričakujem novih zračnih vrtincev, ki me lahko v zadnjem trenutku potisnejo v drevesne krošnje ali mi celo zaprejo kupolo padala. Mrak zelo ovira presojanje razdalj in razmerij med ovirami, ki jih ni malo - drevesa, žice, prometni znaki, poslopja ...

Šumenje zračnega toka se je spreverglo v bučanje, ko kakih dvajset metrov nad cesto zravniam padalo in se s preveliko vodoravno in navpično hitrostjo bližam asfaltu. Poslopje hotela zdrsne mimo kot grozeča senca, zaviram brez posebnega učinka, trda tla v mraku so videti še bolj nevarna. Očitno je, vendar je že prepozno za ukrepanje, da v odločilnih sekundah mojega pristanka stalno spreminjajoči se veter zapiha v najslabši možni smeri - v hrbet, poleg tega pristajam po zmerni strmini navzdol, kar pomeni še večjo hitrost ob dotiku tal.

LEP KONEC DNEVA

Boleče jasno začutim vse sklepe na nogah in vso hrbenico, ko treščim ob tla. Povaljati se na s peskom posutem asfaltu ne upam, zato moram nekako ostati na nogah, z največjo hitrostjo steči naprej in s skrajnim naporom loviti ravnotežje, dokler se nekako ne zaustavim na parkirišču pod ljubeljskim hotelom. Kupola me prehiti in tanko platno me zagrne z nežnim šelestenjem. Olajšanje je tako močno, da prekrije silovito razbijanje srca, vršanje vetra v bližnjih krošnjah in bolečine v gležnjih ter koljenih.

Končano je. V iztekajočem se dnevu sem se naužil marsičesa od tistega, kar najraje počnem.

Visoka kazen

Štiri britanske alpiniste je vzpon na najvišjo goro sveta vrazje drago stal. Kot je sporočilo ministrstvo za turizem v Katmanduju, je morala četverica plačati približno 190 000 švicarskih frankov kazni, ker je v začetku oktobra brez dovoljenja splezala na Everest. Angleži so imeli le dovoljenje za plezanje na 332 metrov nižji Lotse. Sicer pa ne bi bila poceni niti odprava, ki bi jo nepalske oblasti dovolile, saj bi stala 95000 frankov.

(Neue Zürcher Zeitung)

V OBJEMU PLEZALSKIH STRASTI

BOJAN POČKAR

S Stevom se prekladava po baznem taboru. Ne vem, ali sva razočarana ali obupana. Ko bi vsaj lahko poskusila, garala, se borila, tvegala in potem obrnila! O. K., potem bi bilo še nekako v redu. Poskusila sva, vse sva naredila - pač ni šlo. Nič nisva mogla. Nič! Kako prazen občutek. Stena naju je zlomila, pometla z nama. Pa kako sva trenirala!

To, da že osem (!) odprav pred nama ni uspelo - to ni moj problem. In me to dejstvo prav nič ne pomirja. Moja filozofija plezanja je reševanje nerešenih problemov! To, kar pred mano še niso zmogli. Ali pa si niso upali. Ali pa se niso spomnili. Vse drugo je trening. Ko tega ne bom več zmogel, potem bom v tistem trenutku pustil plezanje. Dovolj zanimivih stvari je še mogoče početi v življenju. Na primer spust s kajakom po kakšni divji himalajski ali severnokanadski reki.

Vreme je lepo, toplo in severozahodna stena Ama Dablama se blešči v popoldanskem soncu. Pospravljava opremo. Za letos sva opravila v Himalaji. Pot vodi samo še domov.

V MONTE ROSI

Kako sem si želel plezati! Noro! Morda najbolj dostlej v življenju. Dobesedno gorel sem od želje po tem, da bi se pognal do svojih skrajnosti. Ko sva se s Stevom vračala dol skozi šerpovsko deželo; ko sva se s Francozinjama napila čanga in sva naslednji dan vsa čudna prihajala k sebi; ko sva v slabem vremenu zabijala čas in čakala na letalo v Lukli; ko sva urejala stvari in norela z gorskimi kolesi po Katmanduju ter bila ves dan brez grizljaja; ko sva končno odletela iz Katmanduja na jugovzhod, na južno morje; ko sva plavala skozi tople valove, se potapljala; in ko sem z najeto hondo divjal po ozkih cestah, v tropskem dežju, do »fula«. Ves čas mi je bilo v podzavesti, da bom moral zopet iti, ko pridem domov; da bom moral nekaj narediti, sicer bom znorel - ali pa bom postal povprečnež za vse večne čase. Narediti nekaj zase, za svoj mir. Plezati!

Dan po slovenski državnosti drviva z Matjažem proti Milanu. Vročina, žega in poln daihatsu opreme. Tako hitro sva se odločila, da sva kar zmetala noter brez reda; še prej sva telefonirala v Italijo in Francijo za informacije o vremenu; na zahodu je anticiklon, lepo vreme je in treba je hiteti. En izgubljen dan in že lahko zamudiva krasno priložnost.

Najin cilj je Monte Rosa. Njena vzhodna stena. Oba jo že poznavata. Dobro. Edina stena v Evro-

pi s himalajskimi razsežnostmi. Najin cilj je nova smer. Pravzaprav govoriva o njej že kakšno leto. Uf, kako je noro, ko zopet začutim adrenalin v svojem telesu!

Vozim brez prestanka in ob osmih zvečer sva v italijanskem mestecu Macugnaga, bogu za hrbtom ali pa še malo dalje. Vreme bo lepo še nekaj dni, zgoraj razsaja orkanski severni veter, vendar se bo pomiril - tako nama pravi gorski vodnik **Lamberto**, moj stari znanec. Skuhava, jeva in se spraviva v spalne vreče kar na parkirišču; jutri zjutraj bova uredila opremo. Spanje za bogove, zbudi naju prekrasen dan in šele ob 10. uri sva pripravljena. Lahka sva, brez spalnih vreč, samo z malo hrane. - Hitrost je ena izmed mojih glavnih postavk pri ekstremnem plezanju; hiter pa si lahko samo, če si lahek. Vendar je to tudi začaran krog: ker s sabo nimaš opreme za bivanje in tudi hrane ne, pravzaprav moraš biti hiter! Dva, tri dni, toliko lahko zdržim brez spanja in skoraj brez hrane, potem se mora vzpon končati. Do sedaj je bilo vedno tako.

REKORDNO HITER VZPON

Nedelja je in vse polno turistov na žičnici naju prav radovedno opazuje. Obuta sva namreč že v plastične plezalne čevlje in prav pošteno razposajena in nasmejana. Na začetku ledenika še enkrat skuhava - pašto seveda, kaj pa drugega. Malo pred drugo uro popoldne začneva. Dober tempo imava; kako dober je bil, vidi va šele ob šestih zvečer pod vstopom v steno. Hodila sva dobre štiri ure; najhitrejši (tudi midva lani) hodijo ponavadi šest ur. Razmere v steni so idealne; trd sneg, skoraj led. Plezava umirjeno, brez vrvi. Potem skale: plezava in ko postane pretežko, varujeva. Zopet greva v led, po njem skoraj dvesto metrov in v popolni temi me Matjaž varuje, sam pa v led kopljem poličko za bivak.

Polnoč je. Tu bova počakala jutra. Polička je majhna, neudobna; sedim, noge pa mi opletajo v dolino. Matjaž zasilno leži. Skoraj sem že zaspal, pa me mraz predrami. Noč je krasna, polna zvezd, vendar mrzla. Nimava spalnih vreč...

Zato sva ob štirih zjutraj v trenutku nared za plezanje, kajti mraz je že neznošno legal v najine kosti. Začneva v skali - dva raztežaja plezanja povsem na meji padca. Pravo ekstremno plezanje. To sva iskala, mar ne? Ne samo zaradi sonca, ki obsije steno, tudi drugače nama je zelo vroče. Doseževa ozek leden žleb,

Še vedno nepreplezana severozahodna stena himalajske gore Ama Dablam (6828 m)

Foto: Bojan Počkar

se razveževa in sam kar zdijvam skoraj tristo metrov po njem. Sploh se ne znam brzdati. Sicer pa vem, da si tukaj v Alpah, do višine 4500 metrov, lahko privoščim marsikaj; tukaj popolnoma obvladam višinske probleme. V Himalaji je pač malo drugače.

Zopet plezava v skali. Spet je težko, vendar neizmerno uživam. Dejstvo, da plezava težko prvenstveno smer, me spravlja v evforično stanje. Yeah, kako sem si to želel! Sva že presneto visoko in ko priplezam okoli skalnega raza, najprej ne morem verjeti. Potem je pa le res: ekstremnih težav ni več, samo še lažji teren do vrha.

Šele poldne je. Kako sva bila hitra! Vendar se začnejo dogajati stvari, ki mi niso niti najmanj všeč. Po naslednjih stotih metrih ugotoviva, da je led in sneg preveč razmehčan in da je plezanje prenevarno. Noro nevarno. Vsak čas se lahko utrga plaz; ali pa kar celo pobočje skupaj z nama. Ni kaj - počakati morava nekaj ur na senco in na zmrzovanje. In to dobrih dvesto metrov pod vrhom, ko imava že vse najtežje za sabo!

Zopet majhna polička, na kateri še sedeti ne moreva. Več kot eno uro dremljeva. Potem v steni ni več sonca in naju spet zebe. - Ob štirih popoldne nadaljujema. Sneg je krasen, idealen, in plezanje je varno. Prideva manj kot sto metrov pod vrh, na raz - pa spet novo presenečenje! Na vrhu tako močno piha severni

veter, da ni vredno niti pomisliti, da bi izplezala. Saj se še tu komaj drživa v steni!

Samo gledava se. Skoraj bo sedem zvečer. Ali se bo vihar z nočjo umiril? Pojma nimava; navsezadnje, ali se je od predvčerajšnjim, ko sva iz doline gledala sem gor in videla, da noro vleče, sploh kaj umiril?

Sploh ne veva, kaj bi... Izstopiti ne moreva, ker naju odpihneta. »Kaj pa sestop po Francoski?« vpraša Matjaž. Kje pa, skoraj kilometer in pol plezanja dol po steni! In to sedaj, ko sva že utrujena! Pa neprespana, dehidrirana in pre-mražena!

ORKANSKI VETER IN MRAZ

Počakala bova. Nekaj ur, potem se mora toliko pomiriti, da bova izplezala.

Ko zopet kopljeva polico za sedenje v sneg, nič več ne gledava evforično. Najina pogleda sta resna. Sedaj ne gre več za težko smer, gre za res, gre za naju. Zaradi vetra naju že zdaj zebe. Če bova preždelala še to noč tu, bova pozebla. Najmanj to. To nama je jasno.

Stisneva se in čakava. Eno uro, dve. Kaj bi dal za eno uro spanja brez mraza! Vendar nama drgetata že celi telesi. Brez prestanka.

Ali se veter umirja ali se mi samo zdi? Ob desetih zvečer se le odločiva. Veter se je delno umiril, čeprav so posamezni sunki še prav divji. Gor, sicer bova zmrznila! Plezava v kratkih, hitrih intervalih. Ko potegne, zabijeva cepine in se popolnoma prilepiva v steno. Še nekaj deset metrov do roba stene ...

Pred Kugyjevim spomenikom

RUOLF TRAVINIČ

*Dragi Julius,
kolikokrat sem te gledal
z vrha Jalovca ali Razorja,
kako globoko doli v Trenti
osamljen stojiš
in strmiš
v svoj Jalovec.*

*A sedaj
jaz sedim pod tvojimi nogami
in pod težo svojih let
skupaj s teboj
strmim v Jalovec
in iščem poti,
po katerih ne bom
nikoli več hodil ...*

Ko izplezam, je že tema. Na platoju, na ravnini, hodim po vseh štirih in zabijam cepina v led. Noro! Pride še Matjaž.

Prebija se do kočice Margheritha na višini 4556 metrov. Sprejme naju oskrbnik, tudi plezalec, najinih let. Krasen poba. Pravi: prvič po treh dnevih se je veter toliko umiril, da lahko hodiš in te ne prevrne.

Ali se potem čudite, zakaj je bila naslednji dan zvečer glasba v daihatsuju do konca privita in zakaj sva se z Matjažem drla kot nora, ko sem

pohodil plin do konca in sva se vračala domov? Jeeeah, we made it, naredila sva!

***

Monte Rosa, Punta Gnifetti (4556 m), vzhodna stena. »Slovenska smer«, VII - A2, 65°, 1400 m. 27.-28. junij 1993. 17 ur plezanja - v steni 28 ur, Bojan Počkar in Matjaž Jamnik. Smer je najtežja v Wallisu in ena od najtežjih slovenskih prvenstvenih smeri v Centralnih Alpah. - Zahvaljujem se PD Snežnik - II. Bistrica za vsestransko pomoč pri mojih plezalnih avanturah.

Odravo Ama Dablam - SZ stena, navezo B. Počkar-Š. Mlinarič je podprla KOTG (Kornisija za odprave v tuja gorstva) pri PZS, v enaki meri se je odprava financirala iz sredstev za vrhunski šport (indiv. program - Počkar). Odravo so financirali še s Primorske PD Snežnik - Ilirska Bistrica, OPD Koper, Adriatic in Primorske novice ter še SCT International, Nissan-Adria, Izolirka in Oziris d. o. o. Vsem se zahvaljujem.

POT JE ZDRAVILO DUŠI, TO VE VSAK POPOTNIK

OD SKRNIKA DO ZAJČEVŠA

RAFKO TERPIN

Moje poti so rade nove in spodbudno umetniške, čeprav malarijo velikokrat puščam na podstrešju. Obožujem jih vnaprej in za nazaj. Prav ujkam jih. Mehčajo mi objem, svetlijo pogled, sladijo mi jezik. Če je kdo željan, se o njih razgovorim. A redko najdem primerno dušico.

Z očetom sva bila v tej stvari podobne pameti. Pot mu je bila nedeljska daritev, njemu pač, ki je ves teden trdo delal zaprt med štiri zidove. Jemal jo je kot nekakšen drag obred, ki ga je zaobjemal in bogatil ves teden tja do naslednje nedelje. Je čudno, če bo današnja pot tudi očetova? Nikakor! Saj se je v Abrahamovih letih že skrajno ljubeznivo vračati.

Pod Skrnikom je zadnji dom obeh dedov, Pepeta in Štefana. Tam leži stara mama, ki so ji v deklških letih pravili Franica. In tudi moj oče je ostal pod skrniškim klancem. A blizu nazaj, po petdesetem letu, so ob robu njive, ki jo je tedaj imel v pohtu stric Viki, rastle jurčki. Še zdaj jih vidim v jesenski rosi. Ves tisti breg - gabrovje, smrekovje in hrastičje - je bil gobov. Kakšno nedeljo, také okrog šeste zjutraj, me je oče dvignil na svoj oguljeni bicikel in sva zapeljala čez reko. Pri Kavčičevi kovačiji sva ga prisionila pod napušč in se zagnala v gobe. Vedno se je kaj dobilo. Na prostoru nekdanje njive stoji danes mrliška vežica, majhen park s klopami in parkirišče. Nad betonsko spako se skozi staro smetišče pretika robida. Hrastje so že davno posekali. Leskovje je zmeraj naglo.

DIRKE Z ZAGODOVEGA VRHA

Skozi Skrnik še vodi star utrj voznik, iznad pokopališča in nad Boštjanovo rajdo, nad Idrijco. Kar imajo v Jeličnem Vrhu avtomobile in traktorje, je ostal zanemarjen. Zavešen je z grmovjem in razmetan od hudih ur. Prav senčna pešpot vodi naravnost po grebenu, po

zarasli trasi nekdanjega smuka z Zagodovega vrha (Metalurške igre, 1961). - Spominjam se tiste divje tekme. Ostro mrzlo dopoldne je bilo. A nič hudega! Preden so tekmovalci in sodniki prisopli do starta v Zagodovem vrhu (729 m n. m.), jim je bilo že vroče. Navzdol jih je grela groza. Spotoma so širokogrudno otrsali belo smrekovje. V prepadih nad Koritom so se prenekateri večkrat za korajžo odsopli, preden jim je ponovno spodrsnilo. Kar precej leskovja so tedaj razgoličili. Skozi Skrnik je šla divja jaga. Gledalci smo vriskali od vznemirjenja, smučarji od živega strahu. Za britofom (za moji-mi jurčki) je bil naboden cilj. Vsak tretji je pribesnel ves bel in se še za slovo potunkal v največji kup. Najbolj vztrajni so potegnili do kovačije. Dva, trije mački pa so zarisali presenetljiv telemark, da je bližnjo Ljubevnico napol zasulo.

Po hladu slednja pot hitro mine. Kraj »Pri koritu« je skrit ob robu prve senožeti in je od nekdanj znan predvsem po lesenem koritu. (Mislim, da sem se zgledno izrazil.) Pod visokim drevjem je droben izvirek vedno močil in hladil. Poleti je živina vse precoklala, da ni bilo z Alpino na nogah kam stopiti.

Velikanske strmo padajoče senožeti na podretejsko ali ljubevško stran so strgali **Govekarjevi**. Neznansko dela se je zvrstilo v poletnih dneh. Pele so žernade. Danes pogodzona pobočja so docela spremenila pogled na nekdanj nezamenljivo oblikovan vrh, štrleč iznad južnega roba idrijske doline.

Jelični Vrh za Govekarjem je nekakšna ozka in ne pregledka planota med dolinama Ljubevčnice in Zale. Prti jo prijazen potok, ki se preobrne v zeleno in senčnato grobost, ko se kot Brusova grapa priveže k Zali. Svet je čedno obdelan, vzdržuje ga cesta. Mimo treh domačij, kapelice, v vrsti rastočih sliv, ob zelenih travnikih, ograjenih pašnikih, ob vseh naglih ali zaspanih pogledih čez Ljubevč in Zalo je spre-

hod miren in odpočit. Skozi Skrnik prepotena srajca se sčasoma posuši. V Ljubevču spi Idrijski prelom. Ob poti gledajo iz grive cele plasti gosto naloženih temnolupinastih školjk. Bajе so okamenel ostanek davnega morja. Morje tod, nad temi dolinami? Moja stara mama se ne spominja nobenega morja; tako mi je pred precej leti zatrdil cerkljanski šolar. Od tedaj sem »z morjem« previdnejši.

Moja pot se za kratko drži slemena. Bližnjica preseka rajdo levo do senčnatega, mokrega travnika, ki ga je treba obhoditi z vzhoda pa navzgor.

KOŠNJA PRI ARBANOUČ

Za češpljami in velikimi orehi stoji **Urbanovec** (Arbanouč! - smo vedno izgovarjali). Stara kmečke gostilna ni šla nikoli v pozabo. V mojih otroških letih je bila že pospravljena, a znanim ljudem so še vedno postavili pol litrčka vipavca na mizo; v veži za okroglim portonom, v obsežni kuhinji, bolj redko v hiši. Arbanovka je bila vesela in zgovorna ženska. Govorila je po moji pameti kriče. Ob nedeljah, na gospodov dan, ko kmečko delo počiva, je prerada sedla k svojim gostom. Kar pokalo je čez Ljubevč od zanesljivo izrečenih besed. Njihovi pomeni otroških dušic niso kaj prida zadevali. Rajši smo ogledovali za češpljami, gospodovkami ali orehi. Dobrih rok so bili.

V nenadnem navdihu razumevanja, hvaležnosti in navdušenja je oče nekoč Abranovki obljubil, da bo s pobom prišel stresat. Bosta že znala! Hja! Seveda se je zgodilo. Junij, košnja in malo delovnih rok! Spominjam se ogromnega, rahlo nagnjenega travnika; še danes gleda tja proti Javorniku. Šest ali sedem ali osem koscev je vstric švistalo po njem: »Glej, kot ura jim gre!« Dobro zapeti in pokriti so bili z delom precej pred nama. »Jih bova že dala v plajbo!« je vedel oče. Kratkih rokavov se ni dalo zavihati, zato sva se ročno ustopila.

Čez Lešernico je nedolžkano namigovalo sonce. Ko se je docela ločilo od zadnjih krošenj, sva slekla srajci, kmalu še majici. Potem so zakomotani kosci med brušenjem zevali, kako dva belokožna mestna škrica, krojač in njegov žoltokljuni sinko, pravzaprav vesta, kaj pomeni delati. Redi so se vlekli kakor hudo leto. Sonce je režalo. Spominjam se pijače v senci pod samotno krošnjo in nasvetov, naj vendar kaj podahneva. A midva sva bila nabita s trmo. Kot eden sva mahala po dišeče mrtvih rožah. Na štruklje (se motim?) sva prišla skrajno lepo in popolnoma rdeča, najavljal se je karmin. Pri očetu malo bolj, pri meni malo manj. Na poti v dolino so se očetu dvignili mehurji. Naslednji dan so se mu v živo olupili - hrbet, roke, obraz in v njem najodličnejše nos. Zares se mi je smilil. Mama naju je šele po nekaj dneh

dala v red... Ve se, da ponovitev ni bilo. Od Urbanovca je po cesti proti Rebru lepo po ravnem. Na prostranem grebenu nad cesto se sonči Lešernica (Lešetnica?), spodaj pod senožetmi se skriva Grohavl. V povojnih letih je bil še živ. Mimo danes sesutega in v zelenje zakritega je še mogoče po stari strmi stezi v Ljubevč, a se vse konča ob visoki ograji novega občinskega smetišča. Moraš biti napol srnjak, da se pretisneš dalje.

MRTVE VEČNE LIPE

Po cesti pod Lešetnico sem vedno dobre volje (smo bili!). Dolinski ljudje tod na široko gledamo. Zagodov vrh je zlezal vkup, Zala je skrita ozka reža, enkrat ali dvakrat letno uresničeni Javornik je (bil) kar blizu za onimi temnimi hostami. Idrija se je zvezdasto v grape zalezla. Od tod ni preglasna. Kot nekakšna dol zadegana navpična strahota jo na dva dela seka idrijski prelom, iz Ljubevča na Kanomeljsko Razpotje, vidim ga še naprej do Oblakovega Vrha. Ostalo bi povedal **Hudournik**. Nekje pod nogami so ostala najdena in nespoznana zadnja rudna telesa.

Pot je zdravilo duši. Nogam nikakor ne škodi. Zadržni dom v Rebru je postavljen nad sečiščem moje ceste z idrijsko. V letih mojega odraščanja je gostil šolo, trgovino in gostilno. Bližnjo, po stari lovski maniri urejeno oštarijo so v letih po 2. svetovni vojni držali še pri **Kaštofnu**, dvesto metrov višje, na pravem začetku dolske planote (čez 800 m n. m.). Čez Kovačev Rovt, Rebro, Dole, Veharše in Žilbrše je proti Logatcu tekla stara tovarna pot. Mislim na srebro in na žito. Tod so se spuščali znanstveniki, zdravniki, slavni prirodoslovci, po katerih je Idrija tudi danes poznana. S Kovačevega Rovta so prvič občudovali svoj novi dom ali so se zbalii utesnjene kotline.

Cesta čez Kovačev Rovt, ki je bila zgrajena 1765. leta in obnovljena 1812., je znana še po nečem. Tja do 1971. leta se je na zimo spreminjala v mestno sankališče. V nadlogo Gorjanom in Dolanom se je po ovinkasti cesti sankalo staro in mlado. Ob lepih zimskih dneh in večerih so v gostilnah, pri **Felkotu**, pri **Albini** in v Rebru, trdo delali. Nekatere družbe so tudi trikrat na večer stopile v klanec. V trdi noči je bilo iznad ujedenega škripajočega tira vse obzorje obsuto z zvezdami. Kdo bi vedel, kje se neha nebo in začenja dolina!?

Iz Rebra (771 m) na Gore (851 m) je najbližje po cesti, vendar je lepše čez travnati Krog. Čez široko ukrivljene in odprte loke se razpira veliki svet. Idričani smo tod vedno nekam ob sapo. Zanesse nas z mislijo in celo pametjo. Se skušamo prilagoditi domačinom, ki to prostranost uživajo slednji dan?

Vrh klanca je zraslo nekaj novih hiš. Na prepihu, bi dejal. Odpičili so debelo lipo, ki sem jo pred leti zvesto zataknil v štiri večja platna - gorjansko pomlad, poletje, jesen in zimo... Zadaj, za travniki in njivami, še lebdi prastara vasica - Gore. Na griču ob lipah bode zvonik cerkve sv. Marije Magdalene. Slednji trenutek se spoprijema z nebom. Oblaki čez neznosni svod so njeni sosedi, gostje in sopotniki. Vsi skupaj nekaj so. Pravzaprav je nemarno, kadar je nebo povsem prazno; cerkva in vas sta tedaj le izgubljen zobek v neizmernem rovtarskem valovanju. Le cerkveni zvon je posebnež. V čistih dneh mu sledi vsa Idrija, drugače se zdi, da poje bolj nebu kot ljudem.

ZAKLAD POD TURŠKO SKALO

Neizpodbitno je, da je bila vasica drugi dom mojega očeta. Danes je vsa čedna in obnovljena. Mimo starega, z rdečim petelinom in betežnimi zgodbami preizkušane **Cigaleta** se stopi med hiše. Levo je ob kratki poti slovela Tončka s svojo domačo gostilno. Ni dolgo, kar je dobrodušno, zgovorno, tudi jezikavo žensko pobralo. Po svoje je držal hišo pokonci tudi njen soprog. Z besedami ni razmetaval, saj jih je Tončka spravila na svet za oba. Na njegovem visokem, nekam upognjenem obličju, na rdečih licih in v namedenih očeh sem zlahka uganil, kakšno bo vreme. Tončka jih je pa zvonko stresala. In pela je, če se je le dala. Nekako do 1960. leta smo bili tu z očetom in mamom vsako nedeljo, v sezonah nezgrešljivo s cekarjem gob. Nekaj rednih obiskovalcev je napol v šali govorilo že kar o nedeljskem društvu »Smrečica«. Vem, da sta bila poleg mojega očeta Poldeta zraven še **Frence Kržičev** iz Ta novih prhavzov in **Korle Sujčerjev** iz Zaspane grape. Vsekakor se je Tončkino ime dobro prijelo. Mimo nje se čez travnike (bolje - rožnike) še da spustiti do Vrh Konjakov in od tam do Albine na Kovačevem Rovtu. Dalje gre zavezanih oči samo od sebe.

Vasica je kratka v vse strani. V klančku k farovžu in božjemu hramu dela sramoto edino šola. Daleč naokrog ni bolj revnega poslopja. Pa so gaber in podobno bolj krivo rastoče dreve po Gorah bolj redko posejani.

Mimo **Lužarjevga** portona se cesta spelje proti Ledinskemu Razpotju. Vmes sta le **Mrutnikar** in **Kalinc**. Izpod slednjega je znan najbolj divji pogled na idrijski svet. Skrivata se mesto in reka, a kažejo se vsi hrbti, grebeni, slemena, bregovi, grape in draste, klanci ter v njih izkrcen svet, lazi in rovti. Ni čudno, če tujca tod grede mrzlo spreleti.

Še prej se ob koncu vasi prvi kolnik dvigne v nekdanj gobarsko bolj radodarne Podilovce - in drugi uhaja nekaj naprej pod cesto, obrablja dolge travnike in zožen v stezo pade na Veliko ravan. To bo moja smer. Vračam se domov,

kjer sem največkrat prihajal na Gore. Skozi gozd, ki ga pozna tudi slovenska planinska pot, mi je domač vsak korak. Naj v njem sekajo, vozarijo ali orjejo kakšno novo vlako, me ni mogoče pretentati, poznam skale, stare šture, ovinke, razdalje imam v očeh.

Na Veliki ravni, približno tam, kjer se moji poti pridruži steza od Kalinca, že od nekdanj leži zavaljena znamenita skala. Nešteto krat smo se otroci povzpeljali nanjo. Sprva so mi morali pomagati. Obraščena z mahom skriva v kamen vzrte odtise: žensko stopalo in oslovo kopito. Na otroški »kaj kako« je pojasnjevala mama, ki je doma z Luže ob vznožju moje steze in ima zato vso pravico poznavanja starih zgodb. Za Turke gre, nam je pripovedovala. Morda je bilo prav takrat, ko so hoteli oskruniti gorsko kapelo in je sv. Magdalena navlekla nase gosto belo meglo. Turki so jo udri za srebrom proti Idriji, a na gornjem koncu Velike ravni se jim je s strašnim pokom in v bleščečem oblaku pokazala Mati božja na oslu. Najbrž je stopila z živali in ustražovala divjake, da so izginili iz dežele. Ja, rešila je Idrijo. A v kamnu sta ostali dve jasni vdolbini in seveda namigovanje o skritem zakladu pod skalo. A če so ga kaj iskali? So, so! Saj je klada še danes videti spodkopana.

POSESTNIKI CESTNIH OVINKOV

Verjetno že pred 1950. letom so vso ravan z okolico vred posekali. Za spomin na nekdanji gozd je le okrog Marijine skale ostalo nekaj debelih dreves. Na poseki se je v kratkem naselilo od sile rodovitno borovničevje. Kakšnih deset let smo hodili v bero.

Pod Veliko ravnjo smo večkrat naleteli na živega ali potolčenega modrasa. Tam sva si z bratom prisvojila vsak svoj odpočit ovinek, kjer so starejši običajno vzdihnil: Jej, kako dobro dene! Posedovati vsaj v šali nekaj metrov dolg ovinek se nama je zdelo močno odraslo.

Mala ravan je v primerjavi z Veliko mnogo slabotnejši vzdih gorske planote. Vendar tod pelje gozdna cesta v Staje in na Kovačev Rovt. Moja markirana steza sledi grebenu. Stari odcep proti Kumru je zasut in zaraščen, danes je treba v levo zaviti nekaj nižje. Na desni se nad brušarsko Valerijo divje spušča Logarčna grapa, na levi v senčnih tesneh melje Skalnica (Skavnca). Po njej se plasti črne idrijske kamnine nerodno imenujejo »skonca plasti«. Skalnica se nekaj melanholije navzame v Zaspani grapi.

Pri Kumru stoji na sedlu pod hišo stara zidana kapelica (1721). Ima lepo oblikovano portalno nišo in štirikapno streho. Zgodba trdi, da so ob njej počivali pogrebci, ki so prve Idrijčane nosili pokopavat na Gore k Sv. Magdalen.

Bolj kot stare štorije se popotnikovega počutja dotakne duh po sadju. Do kdaj še? Starega

Kumra ni več. Tudi njegovih čebel ni. Je pa nova cesta, iz Čarjeve grape so jo potegnili.

Sto metrov dalje po ozkem slemenu med Čarjevo in Zaspano grapo, že na Zajčevšu, je prostorček, kjer smo otroci - na Gore gredé - radi dahnil: Lačni! Mama nam je vrnila: A že?, nakar je oče običajno zaključil: Ja, no, jim pa daj! In smo sedli v travo.

Zajčevše je plečat grič nad Golijevo vilo, nad Ta debelo skalo in nad podgorsko cesto. Domač je kakor hišni prag. Po dolini se riše med človeške nemarnosti vkleščena Idrjica. Vrbe moje mladosti so se ji po tuji volji izneve-

rile. Opletli so jo v beton. Talentirani moške vsakovrstne arhitekture prepevajo o modernih časih, a meni se toži po vrbah in belih prodih, ki jih je reka prestavljala. Najbrž sem rahlo prisekan. Nekdaj so se bele idrijske hiše gledale v reki, danes je obrnjeno: Idrjica se gleda v kovinsko plavi policijski postaji in v Modri dvorani, nemara celo v poštarstvo rumeni osnovni šoli. Pametno.

Naj neham. Sedim pač na griču nad Idrjo. Bo že slo. Kakšna dobra nedeljska pot pride prav. Za kratek čas človek pozabi, da s pravimi norci tako vsak dan češnje zobjemo.

ZGODBE Z JUŽNE STRANI PECE

JUTRANJE ZVONENJE

MILAN VOŠANK

Nad zadnjimi Kordeževimi pašniki v bregovih nad Toplo se pot zlagoma spusti skozi gozd do prodnate grape. Tu bom zapustil svet uhojenih poti z markacijami in se po grapi, po brezpotjih, skritih lovskih stezah, po skalah in meliščih vzpenjal proti grebenom in vrhu Pece. Kažipot mi bo mogočna južna stena Kordeževe glave visoko zgoraj vrhu grape in zadnjih macesnov.

Zgodnje nedeljsko avgustovsko jutro je danes. V Topli, tej samotni in lepi dolini pod Peco, med po bregovih raztresenimi petero starodavnimi domačijami, je še vse mirno. Le oddaljeni kravji zvonci kakor da motijo to prelest ali pa kakor da so že kar del te odmaknjene doline.

Umikam se skalnim pragovom in balvanom; vedno znova se pred mano odpirajo prehodi, ko se hitro vzpenjam po grapi; veselim se spet srečanja z goro. Sem, v te skrite in samotne predele Pece, le poredko zaidejo popotniki - lovci, alpinisti, saj si mora vsakdo v teh strmih tako rekoč vedno znova poiskati poti in prehode. Rad se lotevam takšnih popotovanj po gorah: to je iskanje, to je odkrivanje novega; gora kakor da ti razodeva svoje skrivnosti. In, seveda, tu ni zanesljivih stezic, ki te vodijo cilju nasproti. Tu si na poti do svojega vrha odvisen le od sebe, od svojih priprav na to pot; in zato takšna iskanja - iskanja samote in tišine, ta srečanja z viharniki in gamsjimi stečinami nad prepadi - doživljam še bolj sproščeno in polneje in se lahko v tem miru še bolj predam svojim mislim in razmišljanjem.

Že se odstran širnih zelenih gozdnatih bregov nad Toplo prikažejo vrhovi Raduhe in zatem samotni Križevnik ter zraven - od koderkoli že videna - vedno lepa konica Ojstrice. Desno pa sončni grebeni Olševe.

Od nekod, najbrž od cerkvice Svetega Jakoba nad dolino Koprivne sem, v vetru zaslišim

jutranje zvonjenje. Zvoni dolgo in svečano. Obstojim in prisluhnem. Vabilo k prvi maši.

Zvonenje med gorami: kakor da so gorske doline kot ustvarjene, da zajamejo to bim-bambom muziko in jo po svojih bregovih dvigajo in spremljajo do ostenij, grebenov in vrhov, dokler se melodije ne porazgube med vetrovi in v neskončnosti nebes.

Kolikokrat sem na poteh po gorah poslušal to zvonjenje iz dolin! Navadil sem se ločevati vsakdanja zvonjenja od tistih prazničnih in veselih potrkanj ter onih žalostnih, poslavljajočih se. Bil sem priča velikonočnim alelujam in božičnim spravilom. In vedno znova mi ob tem zvonjenju med gorami misel prinese prelepo slovensko narodno:

*Bom šel na planine
na strme vrhe,
bom slišal od daleč
zagorske zvone...*

In me spomnijo na verz:

Iz stolpa sem mi zvon doni...

Grapa se izteče pod skalno zaporo. Prehode naprej iščem med ruševjem desno, dokler med macesni v strmem bregu ne odkrijem skromne lovske stezice. Moje hitenje spodaj v grapi se je tu uneslo, ustavljam se, poslušam v tišino. Le kakšna ptica zapoje. In veter mi prinaša oddaljeno cingljanje neutrudnih kravjih zvoncev z visokih robov topleške doline. Razmišljam: kako mora ječati to dreve ob viharjih in ujmah! Pa spodaj v grabnu: kako morajo bobneti narasle vode ob nevihtah in deževjih! Ljudje se v gorah najbolje počutimo ob lepem vremenu in ko tega ni, bežimo v varna zavetja dolin. Narava pa je prepuščena neusmiljenemu obračunavanju med seboj. Deževen bivak v triglavski steni, nevihte v Raduhi, v Stenarju, v Triglavu, v Druju, v Agi Verte - bil sem prisiljen doživeti te boje narave, ta strah in to upanje - da, tudi jaz imam v gorah najraje dovolj svetlobe in sonca!

Pot mi prekriža podrt in polomljen suh viharik. Potrkam obenj: njegovi lesovi so še trdi. Koliko let, koliko desetletij je kljubovalno vztrajal v viharjih, dokler ga ni strlo! Toda, glej: življenje gre naprej v nove rodove - zraven podrtega pogumno rastejo že novi mladostno razbohoteni macesni.

Ob uhojenih stezah, na odročnih poteh, na policah in grebenih nad prepadi - vedno znova iščem te viharnike. Z nekaterimi sem se že prav pobratil: v Šmohorici na Uršlji gori, na planini Grohat pod Raduho, na Snežniku in še marsikje so ti moji znanci, h katerim hodim na obiske ter sem tako obenem priča njihovemu vztrajanju in boju za preživetje, dokler so še čili in zeleni ter tako lepo oranžno-rumeno-ókrasti na jesen, in v preminevanju, potem ko so jih vetrovje in snežni plazovi dokončno strli, skopa zemlja ter kamenje pa jim presekaló že zadnje žile življenja.

Macesni se redčijo in tudi vse manjši, bolj okleščeni od viharjev in upognjeni od plazov se mi zde, ko stopim na grušč pod stene Kordeževe glave. Medtem pa se mi zgoraj že pripravlja presenečenje: čez vršne grebene se vlečejo goste sive megle, kakor da mi hočejo zakriti poslednji del moje poti. Toda danes se ne pustim zapeljati, saj predobro vem, da moram prehode naprej iskati pod vznožjem stene proti desni.

V steni nad mano so tudi moji spomini na vsa plezanja tod. Pravzaprav v vročo južno steno Kordeževe glave v Peci nismo zahajali prepogosto. Spomladi ali jeseni, ko je tu najlepše, je bil tisti čas, ko so nas te samotne stene znale privabiti.

V spomin na dobre stare čase preplezam nekaj deset metrov dolg ne prestrem žleb, ki se lepo izteče na poraščeno polico ob melišču. Pot nadaljujem med redkim rušjem, po gruščnatih policah in žlebovih, vseskozi strmo navzgor.

Po eni od zadnjih grap ob skrajnem robu Kordeževe glave, po strmih gruščih in lahko prehodnih skalah pridem do grebena s planinsko stezo. Odpre se mi pogled čez megleno morje na osončene grebene Grintovcev: vsi vrhovi se vidijo, od Raduhe prek Ojstrice, hrbita Planjave in Jermanovih vrat do Rink in Kočne. Zadaj pa kakor da je sramežljivo v senci velikih - Storžič.

Tu, dvesto metrov pod vrhom Pece, ki se že kaže v soncu, se moja zgodba o brezpotjih in samoti na južnih strmih Pece končuje.

Sredi vesele družbe na vrhu se razgledujem noter na pliberško ravan in tostran v mežiške doline, v ta po bukovo trdi svet Prežihove Koroške med Raduho, Peco in Uršljo goro. Pred leti sem zapisal:

*Tri gore - kakor tri sosedo
ali tri sestre. Trije izrazito
samosvoji in osamelih vrhovi.
Razgledni, gozdnati, travnati*

*in skalnati, ločeni z globokimi
dolinami, v katerih živijo
knapi, fužinarji in olcarji,
po obronkih pa so se naselili
pavri in bajtarji.*

Raduha, Peca in Uršlja gora.

Zgodaj popoldne se vracam proti Topli. Na pastirski planini sem se moral ustaviti. Nekaj sem pisal v staro beležnico:

Spet sem se ustavil na tej planini pod Peco, po dolgih letih. Kolikokrat sem se je spominjal, ko sem bil daleč v svetu! Mislil sem na ta gorski mir. Takrat, ko sem predobro vedel, kot pravi **France Avčín**, da je ni hujše gorske bolezni, kot je pomanjkanje gorá.

Naj opišem to planino: Sedim za preprosto, iz debela stesano mizo ob dolgem lesenem koritu, v katerega se s tihim vztrajnim žuborenjem preko starega žlebu pretaka hladna studenčnica. Naokrog je ograja iz dolgih suhih rant, ki se ponekod že podira. Ograjena je tudi majhna lesena bajta v senci nizke smreke nekaj višje v gmajni.

Planina je precej velika in strma, polna trhljih štorov. Nekoč je moral biti tu vsevprek gozd, ki so ga domačini iz Tople posekali, da so prišli do pašnika. Toda gozda je naokoli še vedno dovolj. Zelen, zdrav smrekov in macesnov gozd.

Na drobnem macesnu vrh planine je pritrjena velika lesena rdeče-bela markacija. Nekoliko naprej ob poti se bohóti velik macesen z lovsko opazovalnico v svoji krošnji. Še ena opazovalnica je na planem blizu spodnjega roba planine. Zraven, ob robu gozda, je vpeta med dve smreki še krmilnica za srnjad.

Zgoraj nad vrhovi dreves se kažejo vrhnje skale Pece. In onkraj doline Tople: vrhovi Raduhe.

Nekaj krav z glasnimi zvonci sedaj samotari na planini.

Čez planino sem hodil poleti in pozimi. Najlepše je tu jeseni, verjemite, ko se obarvajo macesni. Vedno sem se tu srečal s tisto gorsko prijetnostjo, s tistim mirom in lepoto, ki znata seči do dna duše.

Sedaj, ko ste to prebrali, me boste morebiti laže razumeli, zakaj sem prej zapisal, kolikokrat sem se spominjal te planine. In najbrž tudi zaradi teh spominov kar ne znam naprej.

Lahko mi tudi verjamete: hladna studenčnica s te planine, ta gorska voda, je dobra kakor vino!

Pred leti smo sredi trde zime s prijatelji prenočevali v oni leseni bajti na tej planini. V predalniku mize je bilo nekaj popisanih listov in nepodpisani je pridal tele verze:

*Odšli smo spet
vsak svoji samoti nasproti.
Pa smo komaj občutili
topel sprejem lovske kočje;
naprej ji pošiljamo poljube vroče!*

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

SLOVENIJA IZ ZRAKA

MATJAŽ KMECL

V nakladi 7000 izvodov je v začetku letošnjega novembra Založba Mladinska knjiga izdala »knjigo posebne vrste«, kot je »Slovenija iz zraka« na tiskovni konferenci označil urednik **Marjan Krušič**: celotna Slovenija od Alp do Sečovelj, prekmurskih panonskih ravnin in zasanjanih belokranjskih, dolenskih, kočevskih in posavskih gričev je predstavljena s fotografijami iz zraka. **Stane Klemenc**, znani slovenski alpinist srednje generacije, in **Jože Hanc** sta večinoma sredi usodnega in prelomnega leta 1991 iz jadranskega padala, balona, motornega zraja in helikopterja posnela najznamenitejše kraje in najatraktivnejše predele države, profesor **dr. Matjaž Kmecl**, natančni opazovalec in poetični opisovalec predvsem slovenske narave in duše, pa je svojo domovino v tem knjižnem delu tekstovno razdelil na devet poglavij in več podpoglavij, pri čemer se je kolikor je bilo le mogoče z besedo približal prikazani fotografiji: kot sta fotografa v objektiv zajemala široko pokrajino, v kateri so podrobnosti skrite očem, je avtor besedila iz razdalje časa poskušal pogledati na svoj narod, ki živi v tej pokrajini.

Z dovoljenjem založbe in avtorja ponatiskujemo del poglavja »Alpe v Sloveniji in tukajšnji individualizem«, da bi bralce opozorili na to lepo knjigo, v kateri je tudi dolga vrsta nenavadnih gorskih panoram, posnetih iz zraka. (Op. ur.)

***

V slovenskih Alpah je najvišja gora Triglav, visok 2864 metrov; po merah drugih alpskih vrhov ni med najvišjimi, je pa zagotovo med najznamenitejšimi in najbolj opevanimi. Prvič so nanj splezali leta 1778, potem pa so se njegove višine zgodnji obiskovalci veselili zmeraj pogosteje, čeprav je marsikdo svoj pogum plačal z življenjem; vrh je strm in pogosto nevaren. Danes pelje nanj troje ali četrto dobro zavarovanih poti, kar pomeni, da je zlasti poleti in na jesen tam velika gneča. Slovenci so si namreč zadnjih sto let vrh naredili za svoj narodni in tudi že skoraj religiozni simbol. Iz staroslovanske mitologije so se spomnili triglavega božanstva, ki ima kot vrhovna omnipotenca toliko glav zato, da z eno obvladuje nebo, z drugo zemljo in s tretjo podzemlje: v tem smislu so staro in ne docela razložljivo ime Terglov, ki je mogoče celo keltskega izvira, spremenili v vsem razumljivi in pomenljivi triglavi Triglav. Stvar osebne časti in intimne dolžnosti je, da se sleherni Slovenec vsaj enkrat v življenju po-

Greben Srebrnjaka in Trentskega Pelca, levo dolina Zadnja Trenta, v ozadju Vršič, Prisojnik

Foto: Stane Klemenc

vzpine gor; zato se jih leto za letom res na Triglavu zvrsti po 30 do 40.000, in četudi dostop ni najlažji, pritorvorijo na vrh vse mogoče: godbe na pihala, pevske zборе, vojaške veterane in predšolske otroke. Ena najpopularnjših prireditev je vsakoletni pohod 100 žensk na goro. Tam je potem vse evforično, naj je vreme prijazno ali mračno ali deževno: važno je priti gor.

Z vrha se spušča malo manj kot navpična stena 1800 metrov globoko: to je znamenita Triglavska severna stena, plezalska atrakcija - v ledeniško dolino Vrata, okrašeno s slapovi in strmimi belimi vrhovi, jeseni z zlatimi macesnovimi gaji. Vse je ena sama svetloba, kajti Alpe v Sloveniji so iz najbolj belega apnenca, ki se posebej ob mirnih predjesenskih večerih spreminja v rahlo, čipkasto, komaj predstavljivo prosojnost.

Zanimivo je, kako gospoduje ta sanjsko mehka svetloba nad vtisi domala vseh popotnikov, ki jih pot zanese sem. Svojičas sta si dva že nekoliko ostarela gospoda, ki sta se od same zaljubljenosti v gore pozabila celo oženiti, izmenjavala pisma o tem: tržaškoslovenskonemški **Julij Kugy** in angleški **sir Tom Longstaff**. Kugy je tako in tako vse življenje pisal eno samo hvalnico Julijskim Alpam, Triglav pa je razglasil za kraljestvo, toda tudi gospod Longstaff mu je napisal hvalnico, zaradi katere bi ga

sleherni Slovenec brez pomisleka hvaležno povzdignil v najvišje naslove - če bi le mogel: »Vprašujete me, kakšen vtis so naredili name Julijci. Na to je težko odgovoriti. Dejstvo je, da so mi, potem ko sem štirideset let častil gorski svet, ostali cilj največjega hrepenenja. Bolj kakor si želim videti ledeni Kavkaz ali Himalajo ali gore Kanade in Aljaske ali nepopisno nežnorumenkasto svetlobo nizkega sonca na fantastičnih arktičnih vrhovih. Dve noči sem prespal za Akom pod neko pečino. Počutil sem se varnega kakor puščavnik, daleč od sveta. Ni čudno, da je Triglav, ki vlada nad vsem, obdan s pravljicami in legendami kakor noben drug vrh v Alpah, prav kakor bi bil brat Olimpu. Kako malo mu je mar klinov, žic in barvnih pack! - Leta 1902 sem gledal na Korziko v čudežni svetlobi z vrha Cime de Mercantour v Primorskih Alpah in do predlani sem menil, da je bil to najlepši razgled s kakega alpskega vrha, kar sem jih kdaj užil. Toda širen razgled naokoli, ki sem ga imel s Triglava po slovenski deželici čez Kras, po Benečiji in na Jadransko morje, je bil prav tako lep in učinkoval je še bolj čarobno. Noben smrtnik ne ve, koliko je vreden tak večer, ki sem ga užival tam gori na vrhu! - Drevje, cvetice, skale, snegovi - vse se dozdeva, da se kaže v novi luči, ki je ne morem razložiti, v novem razodetju lepote. V primerjavi s tem so Dolomiti preprosti. Triglav je gospodar nad sanjskim svetom, nadčasovnim ... Res, ni gorskega sveta, ki bi mu bil enak!«

* * *

Ta, zgornja etaža Slovenije je seveda pomembno sooblikovala značaj tukajšnje »civilizacije«. S svojo svetlobo in mistiko pa tudi svobodo je znala prav skrivnostno mogočno prikleniti prebivalce nase. Bretonec **Hacquet** je trdil: »Prebivalci Kranjske so neizmerno navezani na svoje gore. Pripravljeni bi bili dolgo trpeti vse mogoče zlo, celo lakoto, preden bi jih zapustili.« Preprosti gorski pastirji so drugemu alpskemu raziskovalcu, **Frischaufu**, ki je botaniziral po najvzhodnejšem alpskem izrastku, Grintovcih, pojasnjevali, da živine nikakor ne ženejo vsako poletje visoko samo zaradi paše, ki niti ni bogve kaj prida, temveč ker je tam lepo in se daleč vidi.

Eden od številnih stereotipov, iz katerih obstaja glavnina sveta, je tudi tisti, ki so si ga Slovenci ustvarili o sebi za svojo rabo: da so narod lirikov. Mogoče je celo kaj veljave v njem: navsezadnje je zgodovina ta narod nenehno tiščala vanj, v intimnost, in tudi spodnja, votla etaža (podzemske jame; op. ur.) jih s številnimi znamenji kar naprej opozarja, da ni vse samo viden in površje. Ko se s podobnimi sporočili pridružuje še prosojno in večnostno alpsko nadstropje, ki zmanjšuje človeka do neznanosti, je spoznanje o lirski in tragični samoti življenja nepreklicno in vseobsežno.

To potem vabi in sili v individualizem - Slovenci so notorični individualisti. Zelo visoko v gorah, daleč od zadnjih naselij, boste lahko v najbolj zapuščenem kotu ugledali ostanke pastirske bajte, ki že na prvi pogled ni mogla dajati zavetja nikoli več kot enemu samemu filozofsko osamljenemu pastirju. Potem pa so tudi celi veliki odročni predeli v predalpskem prostoru, kjer stojijo samotne, čudaško ljubeznive in bahato revne kmetije po pol ure, uro hoda vsaksebi, vsaka v svojem malem svetu, z lastnimi hribi in dolinicami, samozadostne - v popolni lirskodramatični odmaknjenosti. V tako popolni samoti je zelo veliko samogovorov z življenjem - v čudni ali celo pomalem čudaški zvezanosti in zapletenosti vsega tega pa nastaja obilna neizpovedana lirika in z njo dolga vrsta enako svojevrstnih, pogosto tudi neprijetnih reči, kot je na primer razpolaganje z lastnim življenjem. Njihov mislec in umetnik **Ivan Cankar** je melanholično, ki se iz tega rojeva, označil z zgodbico o človeku, ki je na občestnem kamnu neusmiljeno jokal; jokal je tako zelo, da se je zasmilil samemu najvišjemu gospodu. Bog ga je zato povprašal, kaj mu je, in na koncu le izvedel, da je Slovenec. Takrat se je celo Gospodu zasolžilo oko, vzdihnil je, dvignil roke od njega in po-tožil: »Potem ti v resnici ni pomoči.«

---

odmevi

Zakaj ne Slovensko planinsko društvo?

V reviji **Borec** 5, 6, 7/1993 je izšel prispevek **Marije Stanonik** »Pozdravljeno trpljenje«. V njem avtorica piše o knjigah, ki naj bi vsebovale izbrano pesemsko gradivo slovenskih avtorjev iz druge svetovne vojne. Izšla je samo prva knjiga, tri še čakajo. Ob zbiranju pesmi so bili opravljeni razgovori z avtorji pesmi, ki so v tej reviji objavljeni. Med drugimi so objavljeni spomini **Zmaga Porekarja** (1902-1990), ki opisuje svoje življenje, prizadevanje, da bi **general Maister** dobil dostojen spomenik itd. Dne 1. junija 1989 je zapisal:

»... Pa še vse do konca povejmo! Slovensko planinsko društvo zdaj žal ne sme več slovensko biti, temveč je zgolj Planinsko društvo (na ozemlju) Slovenije. Že v prvih dijaških letih sva z bratom Cirilom planinarila - po Pohorju seveda. V ljubljanskih letih sem članstvo nadaljeval, prehodil sem vso slovensko planinsko domovino, organiziral manjše skupinske izlete, celo gospodarja na Veliki planini sem nekoč nadomeščal in središčnega tajnika Slovenskega planinskega društva **Dolfeta Tipliča** sem nekajkrat poleti zamenjal. Po drugi vojni sem bil v matičnem društvu v Mariboru odbornik vse do

takrat, ko je predsednik svojevoljno zapravlil Ribniško kočo. Letno sem vodil po več izletov, petkrat celo v sosednje avstrijske gore. ... Zdaj je že devet let tega, se spominjam, ko sem v okviru Maistrovih borcev prirejal na leto po najmanj dva izleta, trikrat celo v bratsko Koroško, ki nam jo je osemnajstega leta ljubljanska 'vlada' zapravlila, da je tudi plebiscit ni mogel rešiti ...»

Ob letošnjih jubilejih smo se spominjali ljudi in pisali o možeh, ki so se v prejšnjem in začetku tega stoletja borili za slovenske gore, zato je prav, da se spomnimo tudi tistih, ki so se borili za ohranitev Slovenije. Med njimi je bil **Zmago Porekar**.

Zmago Porekar piše, da so se vsi štirje bratje Porekar vključili med Maistrove borce. Sam se je s sedemnajstimi klasičnimi gimnazijci prijavil v meljsko vojašnico. Ponosno zapiše: »Bil sem vojak mojega generala.«

Tako kot je vedel, kje je njegovo mesto v borbi za Koroško, tako je vedel, kje je njegovo mesto v borbi proti okupatorju. V Maistrovem zborniku »Boj za Maribor« najdemo zapis:

»Porekar Zmago, uradnik Poštne hranilnice v Ljubljani, je bil kot star zadružnik tudi med vojno predsednik nadzornega odbora pri Rdečem konzumu na Viču. Tam je kril pošiljanje živil in pisarniških potrebščin na partizansko ozemlje in je Prevodu vsak mesec podtikal falsificirane krušne karte za svojce aretiranih meščanov. Je predsednik Zveze prostovoljcev - borcev za severno mejo v Mariboru in podpredsednik centrale v Ljubljani. Za uresničitev spomenika generalu Maistru v Mariboru se je zagnano in z uspehom trudil ...«

V tej knjigi iz leta 1988 preberemo, da so bili bratje Porekar vsi na strani borcev za svobodo, kot so bili leta 1918 na strani Maistra v borbi za slovenski Maribor in slovensko Koroško.

Prepričan sem, da je bilo veliko članov naše planinske organizacije na isti strani kot Zmago Porekar, zato je prav, da se jih ob naših jubilejih in ob 75-letnici bojev za Maribor spomnimo in da se tudi mi vprašamo:

»Zakaj ne Slovensko planinsko društvo, zakaj ne Zveza slovenskih planinskih društev?«

Franc Ježovnik

Prepiri v organizaciji

Že dalj časa spremljam slovenske alpinistične odprave v tuja gorstva in se veselim njihovih uspehov. Žalosten pa sem, kadar v daljnih gorah ugasne življenje alpinista. Ob tem premišljujem o tem, ali je tako visoka cena smiselna ali ni. Ne morem se znebiti občutka, da so žrtve prevelike glede na uspehe, ki smo jih Slovenci dosegli v svetovnem alpinizmu. Uspehi namreč po mojem mnenju ne odtehtajo niti ene smrtne žrtve.

Lani sem se v Planinskem vestniku oglasil s sestavkom, v katerem sem predlagal, kdo naj financira odprave v tuja gorstva. Mnenja sem, da to z največjim deležem ne more biti Planinska zveza Slovenije, saj to ni organizacija, ki bi združevala alpiniste in nekaj malega še drugega članstva. Sicer v celoti ne poznam finančne konstrukcije posameznih odprav, vem pa, da po vsakem vzponu na osemtisočak ne njegovem vrhu plapolja zastavica naše domovine Slovenije. Uspeh odmeva po vsem svetu, zato naj primakne denar tudi država. Tudi alpinistične odprave v tuja gorstva so namreč promocija Slovenije. Ali morda narobe razmišljam?

To moje nekoliko daljše razmišljanje je spodbudila anketa na zadnji strani 10. številke Planinskega vestnika. Moti me namreč besedilo ankete in tudi pripis pod anketo.

Predlagam, da se v vodstvu PZS ne pripravate več o tem in ne polemizirate celo po časopisih, ali so odprave v tuja gorstva potrebne ali ne. Trdim, da so prepri in nesoglasja o tem, katera dejavnost je v PZS pomembnejša za planince, škodljiva in mečejo čudne sence na našo številno organizacijo. Ne bomo dovolili, da bo peščica ljudi razbijala stoletna prizadevanja ljubiteljev gora. Menim namreč, da za PZS ni najpomembnejše, če Slovenci poskušamo priplezati na vrhove vseh 14 osemtisočakov ali ne, vendar bi bilo to zelo odmevno.

Predlagam Komisiji za odprave v tuja gorstva, da poišče stalne vire financiranja v okviru Ministrstva za šolstvo in šport in močne sponzorje. S tem bo tudi ministrstvo dalo pravo mesto in veljavo našemu alpinizmu. Alpinizem namreč v Sloveniji ni sam sebi namenjen in ni samo del PZS. Če mu to priznavamo, ga tudi financirajmo v celoti. Če pa ga smatramo kot šport posameznikov, naj ga ti tudi sami financirajo.

Za največji del planincev pa je pomembnejše, kako so v slovenskih gorah opremljene kočice, ki jih obiskujemo, kdo jih oskrbuje, od kdaj do kdaj so odprte, kako so markirane in zavarovane poti, kako posamezna društva vzgajajo svoje člane, kakšen je naš odnos do narave. Za nas je izredno pomembno, kako je financirana Gorska reševalna služba, ki nam je v pomoč 365 dni na leto.

Želel bi odgovor na naslednja vprašanja: Koliko slovenskih alpinistov se udeležuje odprav v tuja gorstva? Koliko sredstev za to mora dati ali da Planinska zveza Slovenije? Kdaj se boste v vodstvu Planinske zveze Slovenije nehali pripraviti o tem, kaj je pomembnejše, množičnost ali elitizem (zvezdnistvo)?

Želim, da bi v PZS ohranili vse lepo, kar nas združuje, to je ljubezen do naših gora, in se izognili pastem, ki nam jih nastavljajo trma posameznikov, tržno gospodarstvo in novo nastala demokracija.

Friderik Franc Učan

Triglavski narodni park in Planinski forum

V Obvestilih PZS št. 8/9 (na str. 21) je objavljeno stališče kranjskega Planinskega foruma št. 5 - Varstvo planinskega okolja:

»Varstvo naj se razreši funkcionalno in objektivno. Tu ne more imeti Triglavski narodni park (TNP) nikakršne prioritete politike, pa tudi zdajšnje zakonske osnove, t.j. sprejetje zakona, ki si ga je TNP sam napisal, bi morali uskladiti. Država Slovenija mora imeti povsem enak odnos za celotno slovensko planinsko okolje, upoštevajoč pri tem še posebej domačine, ki bivajo na zaščitenih območjih.

TNP naj se depolitizira, vezano na izdajanje soglasij o helikopterskih poletih, kot tudi prisotnost v Logarski dolini (PD Celje), saj to ni sprejemljivo za planinstvo na način, kot to sedaj počne TNP.«

Čeprav ne dvomim v dobronamernost udeležencev tako imenovanega planinskega foruma, je za celostno informacijo slovenski planinski javnosti vendarle treba dodati nekaj ugovorov:

1. Kritika na račun dela TNP naj bo konkretna, ne pa pavšalna, izhajajoča iz neutemeljenih osebnih zamer. Delo javnega zavoda TNP je javno delo, zato bi bilo pošteno, da bi bil TNP vabljen na zaprte sestanke, na katerih obravnavajo njegovo delo. Prisotni bi dobili podatke iz prve roke, ne pa da nasedajo neresničnim trditvam.

2. Trditev, da si je TNP napisal zakon sam, je lažniva. Zakon so pisali in usklajevali v letih 1962-1981, ko je bil sprejet v takratni skupščini. Uprava TNP je bila imenovana s sprejetjem tega zakona, zato si ne znam predstavljati, kako bi si nekdo, ki ga še ni, pisal zakon. Pri pripravi zakona ni sodeloval nihče od sedanjih zaposlenih v javnem zavodu TNP! V skupini, ki je pisala zakon o TNP, so bili nekateri ugledni in tedaj vodilni slovenski planinci. Vsa čast njihovem delu! Zasluge za razglasitev TNP imajo torej tudi slovenski planinci, tako kot je bilo SPD leta 1924 zaslužno za razglasitev Doline Triglavskih jezer za Alpski varstveni park. Ne razumem, zakaj danes pozabljamo na soustvarjalno vlogo slovenskega gorništvu pri nastajanju TNP in omalovažujemo, kar so naši gorniki storili za varstvo narave in okolja v slovenskih gorah.

3. TNP nima nobene vplivne in prioritete politike pri varstvu planinskega okolja, kot trdijo udeleženci foruma. Po sedanji zakonodaji nimamo za to nobenih pooblastil. Osebnost sem prepričan, da bi TNP moral imeti vpliv, sicer ni potreben. Strinjam se, da mora imeti Slovenija enak odnos za celotno slovensko planinsko okolje in da bi morali biti zavarovani tudi drugi gorski predeli. Toda kako to doseči, če se isto-

časno nekaterim zdi preveč še tisto malo, kar piše v zakonu o TNP!

4. TNP naj se depolitizira! Prav. Depolitizira se lahko samo tisti, ki je politiziran ali spolitiziran! Trdim, da danes nihče od zaposlenih v TNP ni spolitiziran. Če pa so udeleženci foruma mislili na prejšnje čase, bi lahko bili vsaj toliko previdni in bi najprej med seboj razčistili dokumentirano politiziranost nekaterih med njimi.

5. TNP ne izdaja nobenih soglasij za helikopterske polete, ampak nas zakon pooblašča le za izdajanje mnenj. Helikopterski in drugi poleti so regulirani z zakonom. Če prisegamo na pravno državo, moramo zakone spoštovati; z mnenjem TNP ali brez njega.

6. Kaj so mislili udeleženci, ko so protestirali zaradi »prisotnosti TNP v Logarski dolini«? Podpisani sem sodeloval le na javni tribuni v Solčavi, kjer je bila obravnava kranjskega parka Logarska dolina. V razpravi sem posredoval le izkušnje organiziranosti uprave narodnega parka. Nič več! Ali je bilo narobe, če smo se odzvali vabilu krajanov na to javno tribuno? To je vse, kar ima TNP skupaj z Logarsko dolino. Če pa so imeli udeleženci v mislih sodelovanje skupine domačinov s Solčavskega na ekskurziji po alternativnih kmetijah Tirolske, kar je organizirala in plačala mednarodna organizacija Pro Vita Alpina, podpisani pa sem bil kot član PVA le posrednik, naj jih potolažim, da to nima nobene povezave s TNP. Očitkov zato ne razumem drugače kot užaljeno nevoščljivost.

Janez Bizjak,
Triglavski narodni park

Kranjski forum - še tretjič

»Predsednik Planinske zveze Slovenije se obnaša kot lastnik zasebne firme, ko odprodaja del planinskega premoženja.« Tako je zapisano na tretji strani zapisnika s 13. seje Savinjskega meddruštvenega odbora PD z dne 9. septembra letos.

Soglašam s takim mnenjem Savinjanov: predsednik PZS se je v tem primeru, ko je šlo za zamisel o odprodaji parcele v Logarski dolini, ki je last PZS, pa jo želi zaradi atraktivne lege dobiti neko podjetje, zares obnašal kot lastnik te zemlje, čeprav to ni, kajti brez soglasja domačinov se je drznil pogajati o tej zemlji, ki je last planinske organizacije.

Tako kot na drugih področjih se tudi na planinskem bojujemo tako proti preglasovanju kot proti centralizaciji: spominjamo se iz slovenske planinske zgodovine, kako so nekoč hoteli v »centrali« veljati več kot v podružnicah, zato je prišlo do pomembne reorganizacije v slovenskem planinskem društvu.

Tudi zdaj je kar primerno izhodišče za novo urejanje planinske organizacije na načelih demokratičnosti in pravih planinskih vsebin.

Med delom vodstva PZS ter društvi in kraji namreč ni več poštenega odnosa, kot je zapisano v zapisniku s seje Savinjskega MDO. Organi PZS, izvoljeni na skupščini, naj bi zelo natančno prebrali ta zapisnik in poleg tega za današnje planinstvo aktualne zaključke Kranjskega planinskega foruma: ta forum je glasno povedal, da se mora sistem organiziranega preglasovanja v planinski organizaciji enkrat za vselej ukiniti in da je treba hkrati razčistiti s »samovoljo dela vodstva PZS«, kot je zapisano v zapisniku z že nekajkrat omenjene seje Savinjskega MDO.

Neprimerno se mi zdi, da predsednik PZS primerja Gorenjsko s pokrajinskim loncem. Toda če smo Gorenjci že lonci, si prizadevamo, da bi bila v njem zdrava in kakovostna hrana brez nezdravih primesi, saj bomo le tako ohranili zdravo telo (in v prenesenem pomenu goro). Kar pa zadeva duševni mir, gospod predsednik, Ti lahko zagotovimo: dokler bomo živeli z goro vsak dan in tudi zagotavljali njeno delovanje, Ti ni treba skrbeti za naš duševni mir. Svojo goro imamo tudi lastninsko in se morate tako misleči glede na to zavedati, da imate večno le status gosta. Če boš torej hotel biti resnični predsednik PZS, boš moral še marsikaj postaviti v okvirje planinstva in realnosti in nehati izvajati najvišjo politiko, samovoljno urejanje, igranje preglasovanja in centralno diriganje.

Naj Ti bo po volji ali ne, gospod Brvar, neki zares skromen planinski forum v nekem Kranju Te je nemara prvič opozoril na to, da je treba dopustiti pluralistično demokracijo tudi na planinskem področju, kar je včasih sicer težko, vendar nujno v sedanjih časih. Planinska društva namreč sedaj želijo samo skromno priznanje za delo in morebiti kakšno pomoč, če je mogoča, prav tako pa svoj objektivni vpliv na planinsko delovanje. Zato bomo na drugem planinskem forumu v glavnem razpravljali o vračanju planinske lastnine okoljem, ki jim je bila odtujena, o tem, kako preprečiti režižo preglasovalnega stroja in preglasovanja nasploh, kar je bila doslej kar pogosta metodologija, o tem, kako potegniti črto pod polpretekli čas, ko je bilo treba izvajati najvišjo politiko, kako doseči objektivno nagrajevanje planinskih delavcev, ne da bi na to bistveno vplivali funkcionarji PZS, kako bi izoblikovali integralni sistem varovanja gora, kako bi dosegli status in vpliv MDO v regijah in na še manjših območjih, kako bi dosegli, da uveljavimo planinstvo kot prvobitno nacionalno telesno kulturo in kako naj bo opredeljen slovenski alpinizem - kot želja posameznikov ali cilj planinske organizacije.

Čeprav smo, dragi predsednik, za prvi planinski forum usklajevali kar tri termine, si bil vedno zavzet. Upam, da ne iz omalovaževanja do tako imenovane periferije, vasi. Prebral si, da

se je forum postavil po robu marsikateri ne sposobnosti vodstva slovenske planinske organizacije, prav tako pa je pokazal na marsikatero nenavadno urejanje alpinističnih dogodkov v planinski organizaciji.

Kot smo na forumu povedali in potem zapisali, delamo vse za dobro svoje planinske organizacije in svetá nad macesni, za dobro slovenskega planinstva, kjer ne bo več monopolov in večvrednosti nekaterih na račun skromne planinske množice.

Franc Ekar

Kraški jami nad Savinjo - še enkrat

Po članku s tem naslovom v PV št. 4/1993, ki ga je napisal **Božo Jordan** s ponekod nejasnim opisom, in k pripombam **Mirka Supina** k navedenemu članku v PV št. 9 smatram za potrebno, da oba sestavka še dopolnim z naslednjim:

Božo Jordan opisuje sprehajalno pot ob Savinji do Igle po desnem bregu Savinje, ki se končuje z brvjo prek Savinje, Mirko Supin pa gradnjo poti in brvi. Res je njegova zamisel in gradnja poti (steze) izvirna in vse hvale vredna. Tudi viseča brv pri Igli še poudarja romantiko tega kraja, kjer trčita skupaj Raduha in drugo pogorje Savinjskih Alp in je vmes prostora samo za Savinjo in v skalo izklesano cesto, presihajoči studenec in stožec Iglo nad njim. Žal se nobeden od piscev ne dotakne sedanjega stanja nekdanje poti, ki je potekala nad sprehajalno potjo in v sili povezovala Solčavo z Lučami, kadar zaradi narasle Savinje ni bilo mogoče mimo Igle. Od kmetije »Na Beli« (Bevška) na solčavski strani je iz Kačjeka skozi Luknjo, to je Rjavčevo jamo, povezovala na lučki strani Pečovnikovo kmetijo, vmes pa tudi Trbiško zijalko in se spustila do »Kozje brvi« s prehodom na levo stran Savinje.

Pravi razlog, da se oglašam, pa je vklesan napis na solčavski strani Rjavčeve jame. In zakaj?

J. A. Janisch namreč navaja na str. 89 svojega Lexikona von Steiermark, Graz 1885, da se napis glasi: 1669 I.H.S. M.R.

Univ. profesor **dr. Johannes Frischauf** pa navaja v svoji »Spomenici ob dograditvi ceste od Ljubnega do Solčave«, izišli v Gradcu leta 1895, da je SPD takoj po ustanovitvi, in sicer leta 1894, obnovilo to zasilno pot, ki so jo domačini imenovali »Skozi Luknjo in čez Brege«. O njej je pohvalno pisal tudi v Grazer Volksblattu. Obnova poti je bila njegova in Kocbekova zamisel ob istočasnih pripravah in gradnji ceste ob Savinji iz Luč do Solčave.

Fran Kocbek je kot prvi predsednik Savinjske podružnice SPD objavil v prvem letniku Planinskega vestnika leta 1895 na strani 135 članek »Najstarejša pot iz Luč v Solčavo« in »Rjavče-

va jama«, kjer natančno opisuje celotno pot in jamo. Nato pa pravi: »Za izhodom najdeš na levi strani (gredoč iz jame) skalno ploščo z vdolbenim napisom 16 I.H.S. I.R. 62. Ta napis je dal napraviti gotovo eden lučkih župnikov, ki imajo tod svoje posestvo. Orožnova knjiga ‚De-kanat Oberburg‘ omenja, da je bil v Lučah od leta 1660 do 1668 vikar **Jakob Rjavec**. Potem se napis lahko tolmači tako: 1662 letnica, I.H.S. znano znamenje in I.R. začetni črki imena vikarja Jakoba Rjavca, ki je dal napraviti napis. Ker se je jama imenovala samo ‚luknja‘, jo je krstilo SPD Rjavčevo jamo.«

Tako Kocbek, ki opisuje jamo tudi v svoji spomenici »Savinjske Alpe« leta 1926.

Napis je vklesan na vrhnji ploskvi približno en kubični meter velike skale pred vhodom s solčavske strani in je izpostavljen vsem vremenskim razmeram, zmrzali, dežju, letenju kamenja z brega itd. Nerazumljivo je sicer, a gotovo ima poseben razlog, da ni bil vklesan v gladke stene jame pri vhodu v lučke strani, kjer bi bil zavarovan. Tako pa je po 330 letih precej poškodovan in lahko pride do napačnega branja. Tudi Fran Kocbek je po mojem napačno ocenil napis in po njem Božo Jordan in drugi opisovalci. Tako je možno, da je pri letnici 1862 izbrisana spodnja črtica in je namesto številke 2 nastala številka 9. SPD je jamo poimenovalo po lučkem vikarju Rjavcu, ki je bil v Lučah le od leta 1660 do 1668. Če je torej prava letnica 1669, potem avtor napisa ni Rjavec in je ime Rjavčeva jama napačno.

Dalje: I.R. in M.R. le nedoločno navajata avtorja napisa. Inicialke tudi ne kažejo ne na župnika v Lučah in ne v Solčavi v teh letih. Moje mnenje je, da je zabrisana ali odpadla še malenkostna črtica v tem napisu in da ta napis pomeni **monogram** Marijinega imena, manjka le levi, spodnji podaljšek črke A pod prečnico, možno je tudi, da podaljška sploh ni bilo, saj je monogram kljub temu dovolj očiten. Torej se pravilno glasi **M A R I A M R** in so črke po vrsti **I M A R** (in ponovno A). Napis je bil torej v celoti leta 1669 (ali 1662) I.H.S. M.R. To je različno razvidno s fotografije g. Supina, objavljene v njegovem članku v PV št. 9, stran 402. Napis je g. Supin v barvo obnovil in se sedaj lažje najde. Napis je bil vklesan v času, ko se je reformacijski val že unesel in je zaradi protireformacije gibanje za protestantizem v naših krajih onemoglo. Tako je poleg monograma I.H.S. prišel v poštev tudi Marijin monogram. Predlagam Mirku Supinu, da si napis - monogram še ponovno ogleda in bo videl, da vsebuje vse obravnavane črke I.M.A.R.; če podaljša le levi spodnji krak črke A, bo napis pojasnen.

Rjavčeva jama oziroma Luknja je bila v času med prvo in drugo svetovno vojno, ko se je turizem v Solčavi lepo razvijal, vedno bolj znana in so jo obiskovali turisti, bila pa je tudi cilj šolskih

izletov. Iz Kačjeka je peljala do nje dobra markirana steza s smerno tablico. Jamo so raziskovali znanstveniki **prof. Vladimir Herle**, **prof. Srečko Brodar** in drugi. Solčavski učitelj **Drago Čepič** je našel v njej izredne primerke hroščev, tudi v zadnjih letih je privabljala številne jamarje.

Prav bi bilo, da bi Planinsko društvo Luče in Solčava pot spet obnovila za 100-letnico, ko sta jo obnovila Kocbek in Frischauf in o njej pisala. Obnovljena, markirana in opremljena s smernimi tablicami v Kačjeku in pri novi brvi pri Iglji bo dobrodošla za krajše izlete tako planincem kot turistom. Ime jame - zijalke pa naj ostane staro, »Pot čez Brege in Luknjo«, kakor so jo imenovali nekoč domačini in ga navajata tudi Fran Kocbek in Johannes Frischauf.

Valent Vider

iz planinske literature

Pisanje ob letošnjih jubilejih

Ob zaključku »leta planinskih jubilejev« bi bilo prav, da pogledamo in se vprašamo, kakšen odmev so imeli ti jubileji in različne prireditve v javnih glasilih. Poglejmo, kaj je pisal lokalni časopis občine Mozirje, kaj je pisal Novi tednik, kako se je razpisal Večer!

Mogoče se najprej ustavimo pri prispevku **Valenta Viderja** »Komu spomenik v Solčavi?« (Savinjske novice št. 10/10. VI. 1992).

Pisec navaja zaslužne može, ki jim je uspelo Solčavo z Logarsko dolino povezati s Savinjsko dolino in svetom. Zapiše predlog, da bi vsem njim postavili v Solčavi skromen spomenik, ki bi bil trajen spomin nanje.

Marlen Premšak v Večeru dne 3. 4. 1993 predstavi predsednika PD Celje **Adija Vrečarja**. Predsednik med drugim izreče: »Celjskim planincem se končno uresničuje stara želja, da bi se s spomenikom oddolžili svojima velikima možema, gornikoma **dr. Johannesu Frischaufu** in **Franu Kocbeku**.«

Torej dva predloga, dve informaciji - in dovolj časa je bilo, da bi našli skupen jezik.

Novi tednik je 2. 9. 1993 objavil informacijo o proslavi v Mozirju - ob 100-letnici Savinjske podružnice SPD je PD Mozirje pripravilo proslavo pri Goričarjevi hiši, kjer je bila ustanovljena SP SPD. Po slovesnosti je PD Mozirje pripravilo slavnostno sejo, na kateri so podelili častne značke PD Mozirje. Zvečer so ljubitelji planin v dvorani Partizan Mozirje prisluhnili osrednjemu kulturnemu programu, na katerem so se predstavili ljubenski, mozirski in lučki pevci, dramska skupina iz Gornjega Grada ter citrarji iz Luč. Osrednji del programa je bila kratka zgodovina SP SPD, ki jo je pripravil **Aleksan-**

der Videčnik na podlagi svojih sestavkov o zgodovini planinstva, ki so v letošnjem letu izhajali v Savinjskih novicah.

Mozirjani so poudarili, da je bila Savinjska podružnica predhodnica 33 današnjih društev, ki delujejo v okviru Savinjskega meddruštvenega odbora. PD Celje trdi, da so samo oni.

Milan Cilenšek je za Večer napisal obsežen prispevek »Ob stoletnici spomenik Frischaufu in Kocbeku« in že uvodoma je trditve: »Člani PD Celje - to društvo je pravni naslednik SP SPD, ki je bilo - tako kot SPD samo - ustanovljeno pred sto leti - so lani končali prenovno Frischaufovega doma na Okrešlju...« Sestavek govori o gospodarski dejavnosti in o štirih postojankah, ki jih ima društvo. Preberemo tudi, kako je društvo obnovilo Frischaufov dom na Okrešlju, o tem, da bo potrebna rekonstrukcija Kocbekovega doma na Korošici itd. Adi Vrečar v sestavku poroča, da bo v Muzeju novejša zgodovine v Celju otvoritev planinske razstave (30. avgusta) in ob Domu planincev v Logarski dolini odkritje spomenika (11. septembra 1993).

9. marca 1993 je Večer objavil kratek sestavek o treh slavjih v Mozirju z naslovom »V Mozirju so se veselili«.

25. 8. 1993 je bil v rubriki Gore in ljudje objavljen obsežen sestavek »V Mozirju v soboto osrednja slovesnost«. In tu preberemo: »Sedež SP SPD je bil v Mozirju celih 19 let, dediči Savinjske podružnice pa so prav vsa planinska društva, ki so vznikla v Savinjski dolini ...« Objavljeni so začetki delovanja podružnice in Franca Kocbeka, načelnika podružnice v Mozirju. Zapisano je, da so bile v letu 1893 ustanovljene tri podružnice in da je bila najštevilčnejša Savinjska s 40 člani (med ustanovniki najdemo člane iz bližnje in daljne okolice).

Milan Cilenšek je pripravil pogovor z **Martinom Aubrehtom**, dolgoletnim funkcionarjem v PD Mozirje, ki kategorično trdi, da so pravni nasledniki nekdanje Savinjske podružnice vsa društva, ki so nastala na območju te podružnice, pravzaprav pa bi lahko bil pravni naslednik PD Mozirje, saj je podružnica nastala v Mozirju, medtem ko je PD Celje, ki si lasti pravno nasledstvo, nastalo šele po drugi svetovni vojni. Aubreht poudari, da so v ozadju gmotne koristi; gre za obsežne gozdove, katerih bogastva ne more izrabljati eno samo društvo.

Tako skozi sestavke odsevata dve resnici, v ozadju pa so gozdovi, nekad last Savinjske podružnice, sedaj vpisani v zemljiško knjigo kot last Planinske zveze Slovenije, z njimi pa upravlja PD Celje. Gre za gozdove, v katerih je bilo posekano že kakih 400 kubičnih metrov lesa, trdi Martin Aubreht. Gre za gozdove, ki jih je pred vojno kupila SP.

Ta prispevek je bil napisan pred proslavo in 1. septembra 1993 Večer objavi poročilo o proslavah v Mozirju in istega dne tudi odgovor PD Celje na Aubrehtove trditve o pravnem nasledstvu SP SPD. Celjani trdijo, da so trditve g. Aubrehta neprimerne in po svoje dokazujejo pravno nasledstvo. Poudarjajo tudi, da je nerazumno, da so zemljišča in postojanke na teh zemljiščih še vedno last Planinske zveze Slovenije.

Pustimo te različne ugotovitve ob vprašanju: se niso mogli do sedaj dogovoriti, kako in kaj?

Večer 15. septembra 1993 objavi prispevek »Spomenik v varnem zavetju prelepe Logarske doline«. V sestavku Milan Cilenšek piše o odkritju spomenika. Opozori na katalog oziroma zbornik »Nazaj v planinski raj«, ki sta ga izdala Muzej novejša zgodovine in PD Celje.

Novi tednik in Večer pišeta o razstavi »Nazaj v planinski raj«. NT zapiše trditve, da je zbornik, ki je izšel ob razstavi, prvi zbir pisane besede o zgodovini SP SPD.

Novi tednik 16. 9. objavi obširen prispevek o odkritju spomenika »Za mir v planinah«.

Delo objavi 11. 9. 1993 sestavek »Monumentalna spomeniška plastika **Franca Purga**«.

Tako lahko listamo še naprej po različnih sestavkih. Tudi Savinjske novice iz Mozirja so pisale o razstavi (»Razstava planinstva v Celju«) in Večer je 22. 9. 1993 objavil pogovor z nekaterimi planinci o odkritju spomenika pod naslovom »Popravljen krivica, storjena Frischaufu in Kocbeku«.

Mogoče je prav, da se ustavimo pri Savinjskih novicah.

10. septembra 1993 pišejo o proslavi v Mozirju »Družno po stoletnih poteh« - pozabimo na prepir za oslovo senco, kot je dejal podpredsednik PD Celje, ko je govoril o sporu o lastništvu, in skupaj pojdemo v drugo stoletje - bi lahko zapisali ob tem naslovu.

V isti številki objavijo sestavek »Skulptura v Logarski«. Pred odkritjem spomenika je v sestavku o spomeniku spregovoril njegov avtor Franc Purg. Ko je govoril o lokaciji spomenika, je dejal: »Za to (lokacijo) pred Domom planincev sem se odločil, ker me je fascinirala kulisa. V ozadju so namreč gore, Planjava, Ojstrica, Kamniško sedlo, kulisa se odvisno od svetlobe nenehno spreminja. Stene Alp so mi dale osnovno idejo ...«

24. 9. 1993 Savinjske novice pišejo o otvoritvi spomenika pod naslovom »Spomenik Frischaufu in Kocbeku«. V sestavku je poudarjeno, da je to četrti spomenik pomembnim možem iz zgodovine slovenskega planinstva.

V sestavku so zapisali: »Malo pozno se je to zgodilo (odkritje tega spomenika), res pa je, da sta bila moža malo odrinjena ob rob drugim raziskovalcem in osvajalcem slovenskih planin.

To je posredno potrdil predsednik **Milan Kučan**, ki je v svojem nagovoru med drugim dejal: »S tem morda nezavedno popravljamo eno od tistih krivic, ki jih Slovenci tako radi, ne da bi to vselej tudi hoteli, povzročamo drug drugemu. To je spomenik mnogim tisočim planincev, ki so se zavzemali za iste vrednote, ki sta jih skušala s svojim delom in življenjem ter osebnim vzorom pokazati oba moža.«

Avtor prispevka še ugotavlja, da je bila proslava preveč »celjska«, da so bile zasluge preveč »celjske«. Mimogrede pozabi na besede predsednika, da je to spomenik mnogim tisočim planincev ne glede na društveno pripadnost.

»Nova doba« je 29. septembra objavila obširen sestavek »Od Frischaufa do Gradišnika« o zgodovini planinstva na tem območju.

Ob zaključku omenimo še pismo, ki je bilo objavljeno v pritožni knjigi Nedeljskega dnevnika 17. oktobra 1993 z naslovom »Zapostavljeni domačini«. **Peter Plesnik** iz Logarske doline se čuti prizadet, ker v izvajanju »govornika« (verjetno misli **Dušana Gradišnika**) »niso bili niti z eno besedo omenjeni domačini«.

Omenja **Janeza Piskernika**, njegovo ime najdemo tudi v Kocbekovem Vodniku »Savinske planine« iz leta 1903. Kocbek je zapisal v »zaznamku vodnikov«: Logarska dolina - Janez Piskernik. D. u. Ö. A. V. Našteva druge zaslužne Solčovane in pri tem pozablja na že citirane besede Milana Kučana, da je to spomenik vsem zaslužnim planincem.

Tudi mi se lahko vprašamo: zakaj ob 40-letnici PD Solčava in ob letošnjih jubilejih niso realizirali predloga Valenta Viderja, navedenega na začetku tega sestavka, zakaj v Solčavi niso postavili skromnega spomenika?

Ob zaključku pa »resen« predlog, »priporočilo« kronistom društvenega dela, zgodovinarjem planinstva: pazite, da boste v svojih zapiskih o zaslužnih možeh planinstva zapisali vse njihove zakonske in nezakonske otroke! Če boste na katerega pozabili in bodo tega moža kasneje slavili in kateri od otrok ne bo povabljen na slavje, boste doživeli kritiko, kot jo je PD Celje, ko je pozabilo na Kocbekovega potomca.

PD Celje je »okrcal« tudi Peter Plesnik v sestavku »Zapostavljeni domačini«.

Ob ugotovitvi, da je PD Celje pozabilo na to, da se je planinski dom v Logarski dolini imenoval po **Francu Herletu**, pa predlog, da vsi skupaj pobrskamo po spominu in se spomnimo skupščine PZS, ki je bila pred leti v Celju in na kateri je moralo PD Celje prepustiti Herletov dom v Logarski dolini Izletniku Celje oziroma tistemu, ki bo poskrbel za skupni, enotni turizem v Zgornji Savinjski dolini.

Celjani so zgradili nov dom, stari dom pa je porušen. Kdo je porušil ta dom?

Franc Ježovnik

društvene novice

Milici Gregorič v spomin

Planinski prijatelji iz OPD Koper smo se 7. septembra letos na dekanskem pokopališču poslovili od **Milice Gregoričeve**, te velike častilke gorá, ki je dolgo premagovala zahrbtno bolezen, naposled pa je omahnila kot »dozorela planinska roža« po viharini noči.

Njena življenjska pot je stekla v Dekanah pred 62 leti v narodno trdni družini z močnim podarjkom na krščanskem etosu.

Planinski duh je po vojni v Dekane med mlade prinesel učitelj **Rudi Lampe**, nakar se je v petdesetih letih oblikovala manjša planinska skupina okrog družin Gregorič-Jakomin-Piciga; toda le Milica je ostala zvesta svojim ljubljnim goram do zadnjega diha. V tem času je nekako postala »planinski motor« v vasi in dolga leta navduševala - zlasti mlade - za planinstvo in jih vodila v »kraljestvo gorá« - to so bile njene običajne besede, ki so ponazarjale veličino gorskega svetá. Mnoge planinske prijateljce je prvič popeljala v hribe in jih navdušila, veliko teh se je za vedno zapisalo hribolaštvu.

Planinski prijatelji se bomo spominjali planinke Milice kot vedno nasmejjane, vedno dobre volje, vedno zazrte v vrhove. Na številnih pohodih - najraje je imela manjšo družbo - je s ponosom osvajala vrhove, premagovala tudi sto težav in vedno prispela do cilja. Na planinskih poteh je vsakomur pomagala v težavah in z vsemi delila pristno tovarištvo. Dejali smo, oj, ti srčna planinska popotnica, ki se ne ustraši nobenih vzponov, od kod jemlje vso to moč? Samo želja in vztrajnost po druženju z gorami sta ji naklonili to posebno moč.

Samopotrjevanje svoje življenjske poti je našla pri Višarski Mariji - visoko v gorah, kamor je velikokrat zahajala in se vračala prerोजना s polno novih moči. Krščanska načela ljubezni do sočloveka, do prijatelja, je vsakodnevno uporabljala pri svojem poklicnem delu (finančni blagajnik) in pri ljubiteljskem udejstvovanju (planinstvo in glasba). Pomagala je ljudem v stiskah, včasih je bila dovolj le dobra beseda.

Kot je bila na pohodih odločna, vztrajna, je njena narava zaplapolala ob pogledu na planinsko cvetje, ki ga je nenehno opazovala, božala, sadila in se nasploh družila z raznoterimi cvetkami. V veselje in zadovoljstvo si je uredila in označila planinsko pot na domači hrib, kamor je tako rada zahajala. Pot je v zadnjem letu že

zarastla, toda ostal bo trajen spomin na domačo planinko.

Planinka Milica je imela čuteče srce. Njena notranjost je planinske vršace sprejemala kakor hvalnico nebu, ki je ustvarilo te naravne lepote, dane nam ljudem na ogled in v veselje. Kot velika glasbenica pa je simfonijo gorá umela zliti v glasbeno kulturo, kar je plemenitilo in bogatilo njeno vsakodnevno delo.

Poleg planinstva je že od rane mladosti gojila in razvijala glasbeno dejavnost. Sprva v okviru cerkvenega pevskega zbora, nakar se je po pevovodskih in orgelskih tečajih razvila v organistko višje stopnje. Nad 30 let je vodila cerkveni pevski zbor in dolga leta opravljala delo organista. V okviru kulturnega društva Jadran je ustanovila in vodila deklški pevski zbor, ki je na tekmovanjih »Primorska poje« dosegel lepe uspehe. Poleg tega je vaške otroke poučevala igranja na različna glasbila: orgle, klavir, harmoniko. Sodelovala je pri vseh prireditvah v domači vasi, glasbeni vložki izvajalcev so bili vedno sad prizadevne Milice. V znak zahvale je prejela več priznanj iz kulturnega sveta in tudi bronasti znak PZS.

V svoji vasi je bila deželna velikega ugleda in spoštovanja kot malokdo. V dokaz priljubljenosti in spoštovanja do pokojnice se je pogrebnihi slovesnosti udeležila velika množica občanov. Dvoje pevskih zborov je ganljivo in občuteno zapelo več pesmi Milici v slovo, več duhovnikov je spremljalo pokojnico k večnemu počitku na dekansko pokopališče, posejano s cipresami, obdano z griči in morjem.

Spomin na planinko in glasbenico Milico v Dekanih še dolgo, dolgo ne bo umrl.

Karlo Kocjančič

80 let Gregorja Klančnika

Preplezal je osem desetletij, sedaj stopa v deveto.

Svet je zagledal pod planinami 7. novembra 1913 kot osmi otrok v kmečki družini. Rojstna Mojstrana z najvišjimi slovenskimi gorami in bližina Triglava sta v njem že v zgodnji mladosti vtisnili pečat za vse življenje. Življenje v naravi, na paši, odkrivanje narave in njenih zakonitosti, prvi pristop na Triglav 15. avgusta 1926 ga je zapisalo med tiste, ki pripadajo goram - in te so postale Gregorju življenjska potreba.

Šolske klopi je brusil in si bistril znanje na Dovjem, Jesenicah in nazadnje še v Ljubljani, telovadno društvo »Sokol« v Mojstrani pa ga je vodilo za roko v drugem delu življenja, saj mu je gimnastika pomenila krepitev mladega organizma, telovadni zleti, igre in glasba pa duševno razvedrilo. Vsak prosti čas je izkoristil za pohode na planine, še posebno potem, ko je narasla Bistrica novembra 1926 odnesla lesen Sokolski dom. Pri Sokolu se je pričelo tudi tek-

Gregor Klančnik

movalno smučanje, kamor so vključili mladega Grego, zaradi česar je postal še posebno hvaležen za zaupanje, ki pa ga je potrdil leta 1937, ko je postal vseslovenski prvak Sokola v klasičnem smučanju.

Gregor Klančnik je bil med pionirji, ki so pred letom 1940 v Jugoslaviji začeli orati smučarsko ledino. Vzor mu je bil oče, tudi Gregor, ki se je že leta 1914 udeležil prvega smučarskega tečaja v Bohinju. Z **Janezom Hlebanjo** so se jugoslovanski smučarski prvaki iz Mojstrane začeli pojavljati že leta 1921 in se vse bolj množično vključevati; leta 1926 se je vključil tudi naš Grega in tako je vse naslednje obdobje pripadalo smučarskim prvakom iz dovške fare. Tudi naš jubilent je bil med njimi; leta 1934 je sodeloval na prvi prireditvi na mamutski skakalnici v Planici, leta 1936 na Triglavskem smuku in zatem je bil večkratni državni prvak v teku in klasični kombinaciji. Ob tem si je kot navdušen turni smučar podaljšal obiskovanje gorskega sveta.

Za vzdrževanje smučarske kondicije so mu bile gore pomembno dopolnilo. V gore in na vrhove je običajno hodil sam, ker je to pomenilo večjo svobodo pri odločanju in ni bilo nobene omejitve v času; pa vendar je hodil s smučarskimi palicami, kar je bilo v tistih časih izjema.

Ko je bil naš Gregor v najboljši kondiciji, se je v treh urah povzpел na Triglav, in to iz Mojstrane. Plezal pa je večinoma bos in v kratkih hlačah, pa tudi prek snežnih zaplat mu ni bilo težko iti. V tridesetih letih se je prek Triglavske stene povzpел na Triglav 50-krat, in sicer z obveznim podaljšanjem poti do vrha Triglava.

Gregorju Klančniku je čas bliskovito bežal in sploh nimam občutka, da smo praznovali njegovih sedemdeset let pred desetimi leti. Naš

jubilant je ta čas res opustil plezanje, v hoji na nadelanih poteh pa je še vedno vzor pri doseganju zadanih ciljev. Kako vesel in srečen je bil, da je pri 70 letih v treh urah in tridesetih prispel iz Vrat na vrh Triglava, medtem ko se je pri 60 letih kot prvi Slovenec udeležil teka Vasa na Švedskem!

Po koncu druge svetovne vojne ga najdemo med funkcionarji smučarske zveze. Polna tri desetletja je skrbel za smučarski tek kot član komiteja za teke FIS, bil je podpredsednik Smučarske zveze Jugoslavije, s prodorom profesionalizma pa se je umaknil in vso svojo energijo in čas posvetil planinski organizaciji in se vključil med pomembne planinske delavce, da ne rečem funkcionarje.

Leta 1936 je Gregor Klančnik prestopil prag jeseniške Železarne. Takrat najbrže ni niti slutil niti sanjal, da se je za vse življenje zapisal železarjem in se 31. marca 1980 upokojil kot železar.

Kot navdušen športnik je to svojo aktivnost ovenčal s številnimi priznanji, doseženimi uspehi in zmagami - vse te športne dejavnosti pa je podpirala Kranjska industrijska družba. Grega je poleg obiskov gora sodeloval pri gradnji bivakov, pa tudi kos evharističnega križa je nesel 1936. leta na Škrlatico.

Po vojni je bil leta 1946 premeščen v jeklaro na Ravnah. V novem okolju se je hitro spoznal s planinskimi in športnimi delavci in bil med soustanovitelji Planinskega društva na Ravnah. Prav gotovo se ga najmanj dve generaciji zelo dobro spominjata kot organizatorja in vodnika številnih vsakoletnih množičnih izletov v Julijce, Karavanke, Kamniške in Savinjske Alpe. Letno se je teh izletov udeleževalo blizu dva tisoč železarjev in njihovih družinskih članov. Mnogi od teh najbrže nikoli ne bi stali na vrhovih naših najlepših gora, kot so Triglav, Škrlatica, Stol, Planjava, Peca - in še in še bi lahko našteval.

Planinsko društvo Ljubljana Matica je že nekaj let čutilo potrebo po prenovi in povečanju planinskega doma na Kredarici, in sicer na podlagi idejnega projekta, ki pa je bil morda preobsežen. Predsednik Planinske zveze Slovenije **dr. Miha Potočnik** je takrat že upokojenega Gregorja Klančnika povabil, da bi prevzel izvedbo projekta za povečanje in prenovu Triglavskega doma na Kredarici, kar je pomenilo izdelati novo projektno nalogo, ki naj bo mnogo racionalnejša, in ko so to sprejeli, oskrbeti izdelavo načrtov z vso investicijsko tehnično dokumentacijo, na podlagi katere je bilo možno dobiti ustrezno lokacijsko in gradbeno dovoljenje. Priprava del za izvedbo je bila tako temeljita, da sta samo dve letni sezoni zadostovali, da je bila v letu 1983 slavnostna otvoritev.

Podobna Gregova aktivnost je bila pri Koči pri Sedmerih triglavskih jezerih v letih 1986 do 1988. Nato je sledila obnova in povečanje Koče pri Savici ter prenova tovorne žičnice na Komno.

Stopili smo v zadnje desetletje tega tisočletja. To je čas, ko naj bi prvenstveno reševali ekološko sanacijo v visokogorju. V Triglavskem domu električno energijo že pridobivajo s pomočjo sonca, pripravljajo se na izgradnjo sodobnih suhih sanitarij - vendar bi na čistočo naših gora morali misliti vsi.

Gregor Klančnik skrbi tudi za izdajo del planinske zgodovine, na primer o **Jakobu Aljažu**, Triglavskem domu, Koči pri Sedmerih jezerih, sodeluje s Planinskim vestnikom, v vsej tej založniški dejavnosti pa najde čas tudi za svoja lastna dela, za risbe in akvarele. Na čelu Planinskega društva Ljubljana Matica je že deseto leto.

Kaj naj mu rečemo vsi skupaj? Bodi še naprej srečen, uživaj v uspehih svojega dela, bodi povsod, kjer je tvoja beseda dobrodošla in delovna roka potrebna!

Marjan Oblak

Tine Klemenčič - 70-letnik

V začetku septembra 1993. leta smo se zbrali člani upravnega in nadzornega odbora Planinskega društva »Lisca« iz Sevnice na skupni seji, kjer smo med drugim tudi počastili 70-letnico našega dolgoletnega člana upravnega in nadzornega odbora društva **Tineta Klemenčiča**.

Življenje našega planinskega prijatelja in njegovo delo v planinski organizaciji segata daleč v povojna leta. Takoj po končani drugi svetovni vojni je bil med tistimi, ki so pomagali obnavljati požgane planinske domove na Lisci in na novo postavljati planinsko društvo »Lisca«, ki je imelo takrat svoj sedež v Krškem.

Tine sodi med redke člane iz generacije **Jamška, Maurerja, Žvegliča, Blaznika** in drugih, ki so nam bili vzorniki pri obisku gora v tistih povojnih letih. Planinski pohod je takrat sodil v ritual »božje poti«, planince pa smo občudovali kot nekaj posebnega, posebno takrat, ko so se vračali z nahrbtniki, palicami in z gorskim cvetjem okinčanimi klobuki domov v dolino.

Kar dobro je ujel korak z njimi tudi Tine. Gotovo se spominja tistih zborov in sej, ko so krški planinci zapuščali vodenje planinskih domov na Lisci in ko smo te obveznosti prevzemali sevniški planinci. Spominjamo se njegovih pomislekov na občnem zboru, ko smo sklepali o tem, da damo v najem Tončkov dom Konfekciji »Lisca«. Mnogo tega se je nabralo v teh letih in Tine je lahko ponosen, da je imel priložnost pri vsem tem sodelovati in tudi odločati.

Na najvišji točki domovine - na levi je Tine Klemenčič

Tine je bil ob svojih obveznostih v službi in ob težkem delu v svojem vinogradu vedno zvest planinskim pohodom in izletom. Ob vsem naštetem je našel čas in voljo, da je vedno pravočasno prikorakal na železniško ali avtobusno postajo, od koder smo odhajali na planinska romanja. Njegov nahrbtnik je bil vedno poln skrivnosti, ki jih je razodeval v obliki vinske kapljice, ko jo je bil on sam, pa tudi mi, njegovi sopotniki, najbolj potreben.

Na številnih društvenih izletih ni skoraj nikdar manjkal, za kar mu gotovo ob tem jubileju ni žal. Udeležil se je številnih obiskov tujih in domačih gora. Posebno rad se spominja izletov po vrhovih in kanjonih v sosednjih republikah vse od Sarajeva do Črne gore in Dalmacije. Imel je priložnost videti in spoznati lepote bivše Jugoslavije, kar sedanji in bodoči generaciji verjetno še dolgo ne bo dano.

Še na eno zadevo moramo opozoriti. Tine je bil med prvimi, ki je dajal pobudo za prek 100 kilometrov dolgo sevniško planinsko pot. Želel je, da ob tej poti spoznamo lepote naše občine in sevniške okolice, da spoznamo griče in zidaniče, pa tudi redke, vendar dobre domačine in kulturne znamenitosti ob tej poti.

Tine je za svojo aktivnost in delo v planinski organizaciji prejel vrsto planinskih odlikovanj, vključno z najvišjim - zlatim častnim znakom PZS. Tudi MDO Zasavje se mu je oddolžil z zlatim častnim znakom. Na tej seji pa mu je Planinsko društvo »Lisca« Sevnica poklonilo posebno spominsko plaketo, ki ga bo v nje-

govem domu spominjala na planinske in življenjske prijatelje.

Ob koncu srečanja z jubilentom so mu prišli čestitat tudi njegovi bivši sodelavci iz Pošte Sevnica, tako da je bilo vzdušje še prijetnejše. Skupno smo mu zaželeli še veliko obiskov gora in zdravja v nadaljnjem življenju.

Lojze Motore

90 let PD Ajdovščina

PD Ajdovščina je 12. septembra 1993 praznovalo pomemben jubilej - 90-letnico delovanja.

Ustanovljeno je bilo natanko istega dne leta 1903, v času torej, ko se je v našem kraju začela krepiti slovenska narodna zavest. Po svoji starosti spada med najstarejša planinska društva na Primorskem. Ustanovitelji društva in prvi člani planinskega odbora so bili pionirji planinstva, ki so začeli šele utirati pot nastajajočemu planinstvu in turizmu na našem območju. S skromnimi sredstvi so začeli urejati prve planinske poti in graditi planinska zavetišča. S svojim delom so utrjevali narodno zavest, ki je bila v tem času dokaj ogrožena.

Delo, ki je že rodilo sadove, je pretrgala 1. svetovna vojna.

Po vojni so preživeli člani planinskega odbora hoteli obnoviti delo, to pa jim je preprečila italijanska oblast. Ni ustregla prošnjam za obnovev društvenega dela in z odgovori na vloge članov društva so dali vedeti, da ne želijo obnove. Naši planinci, ki so bili nacionalno ogroženi, so ilegalno nadaljevali delo. Kljub zaprekam, nevarnostim in policijskim opozovanjem so se ilegalno zbirali na različnih krajih našega gorskega sveta in s slovensko pesmijo vlivali pogum zatiranemu narodu, ki je 25 let ječal pod tujo oblastjo.

Tudi 2. svetovna vojna je pustila mučne sledi. V našem gorskem svetu so divjali hudi boji, na pobočjih naših planin in v globelih pa so našli večni mir mnogi naši rojaki, ki so se borili za osvoboditev domovine.

Takoj po osvoboditvi so naši neutrudni planinci obnovili društvo in začeli delati. Povezali so se z osrednjim odborom Planinske zveze v Ljubljani. Razvili so svoj planinski prapor. Iz vzorno urejenih zapiskov sej je razvidno, da je bilo društvo izredno delovno. Obnovili so planinske poti in požgane planinske postojanke. Vse so opravili s prostovoljnimi delom.

Z močno voljo in požrtvovalnim delom so zgradili tri planinske postojanke - planinsko kočjo na Čavnu, Iztokovo kočjo pod Golaki in kočjo pri izviru Hublja. Pridruževali so se tudi drugim akcijam v času obnove, gojili pa so tudi družabnost s planinskimi pohodi in prireditvami.

Društvo je vse bolj širilo svoje delo in povečevalo število članov. Ustanavljali so nove sekcije

in iskali različne oblike dela. Nikoli niso odstopali od prvotne poti - planinstva in ohranjanja naše naravne in kulturne dediščine.

Po uspehih (in tudi neuspehih) je naše društvo obstalo, vzdržalo pritiske, si opomoglo ob udarcih in dočakalo tako visok jubilej.

Na občnem zboru 28. maja 1993 v planinski koči Antona Bavčarja na Čavnu so sklenili, da jubilej dostojno proslavimo.

Pripravljalni odbor je v času vročega vipavskega poletja pripravil program za naš praznik. Izdali smo majhen zbornik, v katerem smo v besedi in sliki prikazali razvoj in delo našega društva. Največje delo pa je bila ureditev planinske koče na Čavnu, ki je lahko v ponos društvu in ljubiteljem planin. Za obnovitev koče je bilo opravljenih prek 2000 ur prostovoljnega dela, vsa obnovitvena dela pa so vredna več kot 3 milijone tolarjev. Urejena je tudi okolica koče. Urejeni so pločniki pod kočo in asfaltirana je pot pred domom. Lepa in urejena koča bo privabljala domače in tuje goste. Gorska straža pri društvu bo še bolj skrbela za ohranitev planinskega okolja.

Pripravljalni odbor je organiziral tudi proslavo, ki je bila prav na dan 90-letnice društva 12. septembra 1993 pred planinsko kočo na Čavnu. Na proslavo smo povabili predstavnike drugih planinskih društev, občine Ajdovščina in države Slovenije.

Kljub slabemu vremenu in mnogim prireditvam, ki so bile tega dne v Novi Gorici, Ajdovščini in Vipavi, je bilo na proslavi kar lepo število ljubiteljev planin. Po pozdravnem nagovoru vodstva društva je bil kulturni program, ki so ga izvajali pevci iz Ajdovščine in Šturij ter učenci osnovnih šol iz Ajdovščine, Dobravelj, Cola in Otlice. Zaslužnim in najstarejšim članom so podelili priznanja in odlikovanja, razvili pa smo tudi nov prapor.

V prijateljskem pomenku smo po končani proslavi obujali spomine na lepe in težke čase v zgodovini našega društva.

Ponosni smo na opravljeno delo, na uspehe in prehojeno pot. Dobili smo spodbudo za nadaljnje delo. Društvo, ki ima čez 500 članov in vrsto sekcij, bo nadaljevalo delo, ki so ga začeli vrli Ajdovci pred 90 leti.

Čaka nas še mnogo dela: pri planinski koči na Čavnu, začeli pa smo tudi obnovo Iztokove koče pod Golaki. Vzgjajali bomo mladi rod, da bo cenil in ohranjal lepoto naših planin in naše domovine.

Vodstvo društva je hvaležno vsem članom in drugim ljubiteljem planin, ki so s svojim delom pripomogli, da smo dostojno proslavili naš jubilej.

Pavle Bogataj

Proslava ob 90-letnici PD Vipava

Na lepo jesensko nedeljo 10. oktobra 1993 smo planinci iz Vipave praznovali 90-letnico društva. Proslava je bila v naravnem okolju pod ostenjem Gradiške Ture. Zbralo se je veliko ljubiteljev planin iz domačega okoliša in iz drugih društev. Slavnostni govornik je bil **Otmar Črnilogar**, ki je orisal prehojeno pot Planinskega društva Vipava. Podpredsednik PZS **Jože Stanonik** je podelil častne znake PZS najzaslužnejšim članom društva. Podeljena sta bila dva srebrna ter devet bronastih častnih znakov PZS, Otmar Črnilogar pa je postal častni član PD Vipava za izjemne zasluge za razvoj planinstva v Vipavi. V kulturnem programu so sodelovali domači pevci, otroci iz vrtca Vipava in drugi. Po končanem programu so sledile ša-

Praznovanje 90-letnice PD Vipava 10. oktobra letos pod Gradiško Turo

ljive igre z nagradami ter pogovori med udeleženci proslave.

Iz slavnostnega govora Otmarja Črnilogarja naj navedemo nekaj odlomkov: »Devetdeset let življenja - bodisi človeka, bodisi društva - je čas, ki ga kaže praznovati slavnostno. V tolikšnem času je tudi PD Vipava nabralo dejanj in doživetij, ki narekujejo, da se za hip ustavimo, se ozremo na prehojeno pot in vedrih ter ponosnih lic dvignemo čaše za nazaj in za naprej.

Ajdovsko-vipavska podružnica SPD je bila ustanovljena leta 1903. Vipavci so svojo podružnico ustanovili leta 1913. Za geslo so si izbrali: »Slovenski oratar je svoje zemlje gospodar« - slovenski kmet je na svojo zemlji gospodar. Leta 1969 je bila odprta plezalna pot na Gradiško Turo. - K 90 ali 80 letom dodajte naslednja desetletja. Moja zadnja beseda in voščilo bodi tisto, kar je bilo rečeno ob ustanovitvi tega društva pod prvim predsednikom graščakom **Mayerjem**: Slovenski oratar je svoje zemlje gospodar.«

Vsa čast in spoštovanje članom in odbornikom PD Vipava, ki je začelo v burnih časih, preživljalo burne čase, a ni odpovedalo, marveč delovalo - sebi in Vipavi v čast.

Leon Kodre

Najprijetnejša planinska domovanja '93

Za razliko od lanskega in predlanskega leta, ko so najprijetnejša slovenska planinska domovanja v tem letu razglasili šele konec leta na planinski slavnosti, na kateri so tudi najzaslužnejšim planinskim jubilarantom podelili odličja, so letos javnosti odkrili najprijetnejše planinske kočice že 18. oktobra na tiskovni konferenci v prostorih Planinske zveze Slovenije v Ljubljani. Vodstvo slovenske planinske organizacije se je strinjalo z mnenjem številnih obiskovalcev gorskega sveta, naj bi rezultate ankete, ki jo je v sodelovanju s PZS vodil dnevnik Delo, objavili takoj po koncu poletne sezone, ko zaprejo večino visokogorskih planinskih koč, »da se stvar ne bi pozabila«.

Tako so na tej tiskovni konferenci razglasili rezultate:

Najprijetnejše slovensko planinsko domovanje v visokogorju je bilo letos Pogačnikov dom na Kriških podih, last PD Radovljica, ki sta ga oskrbovala **Matej Praprotnik** in **Simon Eržen**, mlada človeka, ki sta kljub svoji mladosti v koči lahko zagotavljala dober planinski režim; na drugo mesto v tej kategoriji se je uvrstila Koča na Golici, last PD Jesenice, in na tretje Koča na Planini pri jezeru, ki jo upravlja PD Integral iz Ljubljane.

V sredogorju je postal šampion Poštarski dom na Vršiču, last PD PTT Ljubljana, ki sta ga oskr-

bovala **Zinka** in **Geza Huber**, ena od zadnjih klasičnih slovenskih planinskih oskrbnikov, na drugo mesto se je v tej kategoriji uvrstila Koča na planini Razor, ki jo ima na skrbi PD Tolmin in na tretje Dom na Kumu, ki jo oskrbuje PD Kum iz Trbovelj.

Lahko dostopnih planinskih postojank letos niso ocenjevali, ker je zanje prišlo le nekaj predlogov in na podlagi samo teh ni mogoče nobeni od planinskih koč prisoditi prednosti pred drugimi.

Kot je povedal tajnik PZS **Janko Pribošič**, so letos v PZS dobili od planincev izredno malo pritožb nad planinskimi postojankami, v pisni obliki pa celo nobene, kar je vsekakor pohvalno.

Letos so obiskovalci že četrtrič zapored ocenjevali planinske kočice v slovenskih gorah - prvič so jih na pobudo Predsedstva PZS leta 1990. S takim ocenjevanjem in podeljevanjem posebnih priznanj najprizadevnejšim oskrbnikom in planinskim društvom naj bi spodbujali ohranjanje tradicije planinskih postojank; v vseh ozirih naj bi se na tem področju vračali k tradicijam, k prvobitnosti, kar pa ni nazadovanje; to naj bi med drugim delali tudi zaradi varovanja okolja in narave, obenem pa naj bi oskrbniki negovali do gostov pristen odnos. »Zdravo tekmovanje,« je na tiskovni konferenci ob razglasitvi rezultatov za najboljše tri v obeh kategorijah dejal tajnik PZS, »temelji na vtisu obiskovalcev. Idealno bi sicer bilo, da bi posebna komisija ocenila vse kočice po enotnih kriterijih, kar pa je glede na 150 planinskih postojank skoraj nemogoče. Zato se zanesemo na vtis obiskovalcev, planincev, ki PZS in Delu na kuponih sporočajo svoja opažanja, letos pa so jih v glavnem potrdila tudi opažanja članov Gospodarske komisije pri PZS, ki so obiskali večino koč.« Lastniki in oskrbniki najboljših treh planinskih postojank v obeh kategorijah bodo na slavnosti v Ljubljani prejeli posebna priznanja Planinske zveze Slovenije.

M. R.

Pokal Karavank 1993

Postaja GRS Radovljica je pri Valvasorjevem domu priredila 1. tekmovanje za Pokal Karavank, ki je bilo kombinacija gorskega kolesarjenja, teka in metanja kamnitega diska v cilj. Tekmovanje je bilo namenjeno gorskim reševalcem. Organizator pričakuje, da bo prireditev postala mednarodna, vendar ne samo kot športno, ampak tudi družabno srečanje v jesenskem času. Z njim želijo popestriti aktivnosti gorskih reševalcev in razširiti sodelovanje med postajami GRS, udeležencem pa ohraniti telesno pripravljenost. Ker je gorsko okolje zelo občutljivo, so seveda udeleženci kolesarili le po gorskih cestah.

Žal je bilo vreme slabo, saj je še med samim tekmovaljem deževalo, vendar se je tekmovalnja vseeno udeležilo 10 ekip iz Trziča, Kranja in Radovljice. Ekipe so najprej kolesarile proti Ajdni, potem pridobile na višini do Potoške planine in se strmo spustile do Valvasorja. Tu so reševalci pustili kolesa in tekli mimo Žirovniške do Zabreške planine in nazaj. Zmagovalec ni bil znan do zadnjega, saj je zmagal tisti, ki se je najbolj približal povprečnemu času.

Zmagovalca sta bila **Elimir Zrim** in **Janez Primožič** iz tretje trziške ekipe, ki sta prejela prehodno priznanje, 2. GRS Radovljica III. (**Jurij Žvan, Alež Zupanc**), 3. GRS Kranj (**Samo Šink, Robert Čermelj**), 4. GRS Radovljica V. (**Cena Magister, Aleš Bagari**), 5. GRS Radovljica II. (**Franci Golmajer, Vili Božič**).

Prireditelj je nagradil tudi najstarejšo ekipo, vsi pa so dobili praktične nagrade, ki so jih prispevale delovne organizacije, podjetniki in obrtniki.

Janez Pretnar

Spolzke plezalne stene

Takoj je treba na mizo položiti odkrite karte, če nečemo proizvesti nove alpinistične afere! To je med drugim ugotovilo 39 načelnikov slovenskih alpinističnih odsekov izmed 47, kolikor jih je v celoti včlanjenih v Komisijo za alpinizem (KA) pri Planinski zvezi Slovenije (PZS), ki so konec letošnjega oktobra v Ljubljani dobrih pet ur na mizo polagali take karte. Peturna igra je bila očitno potrebna, kajti ta forum se ni, kot je bilo rečeno, sestal okrog deset let, čeprav bi se moral vsake tri leta, ta čas pa so, kot je bilo spet rečeno, karte nekateri pogosto mešali in delili pod mizo.

Nemara nad takim načinom igre še vedno ne bi nihče protestiral, če bi vsi igralci v tej igri, se pravi vrhunski alpinisti in športni plezalci, gorski vodniki in alpinistični smučarji, ljudje, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem in z opremo v alpinizmu ter založniki publikacije Alpinistični razgledi, imeli denar za svoje delovanje. Ko ga ni bilo dovolj, so drug drugemu začeli gledati pod prste in sproti ugotavljali, da je »odredbodajalec« za vse finančne injekcije zelo po domače razdeljeval denar predvsem vztrajnejšim in bolj sitnim, od katerih so nekateri preprosto kar zahtevali, da morajo dobiti določeno vsoto, čeprav denarja ni bilo.

»Odredbodajalec« je bil načelnik Komisije za alpinizem (KA) **Brane Žorž**, ki je dolgo podpisoval denarna nakazila, ko pa ga nekega dne ni mogel več, ker denarja preprosto ni bilo, sta ga športna plezalca **Bojan Leskovšek**, sicer selektor slovenske reprezentance športnih plezalcev, in njegov plezalski tovariš **Blaž Jereb** tako užalila, da je nemudoma spisal odstopno izjavo, jo oddal Komisiji za alpinizem

(ki jo je do tistega trenutka vodil), ta jo je odstopila Predsedstvu PZS, ki pa je pojasnilo, da bi jo moral Upravnemu odboru PZS, saj je ta organ načelnika potrdil in torej lahko tudi sprejme njegov odstop. Isti trenutek, ko je odstopno izjavo oddal, je v komisiji za alpinizem nehal delati, ne da bi prej uredil vsaj denarne zadeve. Tako zdaj nihče natančno ne ve, kam je šlo za kakih 100.000 nemških mark slovenskih tolarjev - izven alpinizma gotovo ne, kot so bili prepričani razpravljalci, vendar iz dokumentacije (še) ni znano, kdo je kaj dobil. Prav nihče namreč zbranim alpinistom ni mogel pojasniti niti denarnih niti še nekaterih drugih zadev, nihče ni vedel, ali je Komisija za alpinizem sploh imela blagajnika in po kakšnem ključu je načelnik razdeljeval denar; gotovo je edinole to, da načelnik tega ni delal po prejšnjem dogovoru s svojo komisijo. Šele zdaj je bilo slišati očitke, da na posamezne seje komisije ni vabil vseh članov, ampak le nekatere, odvisno od tega, o čem je imel namen razpravljati. Tako so imeli »periferni« alpinistični odseki že dolgo občutek, da ni upoštevano prav nobeno njihovo mnenje, ker o vsem odločajo v Ljubljani, in da nekateri alpinisti delajo izključno na takih tečajih (tudi v nepalskem Manangu), kjer dobijo za to denar, drugi pa v svojih društvih zastoj vodijo izobraževalne in drugačne tečaje.

Ali je vodstvo Planinske zveze Slovenije kaj naredilo, da bi se te razmere spremenile, saj je zanje moralo vedeti? Doslej je smatralo, da naj alpinisti sami uredijo nesporazume v svojih vrstah, da ne bi imeli občutka, kot da se PZS vmešava v njihove zadeve, zdaj pa je predsedstvo PZS spodbudilo ta sestanek načelnikov alpinističnih odsekov.

Vsaj dva tabora sta bila na tem sestanku: eni so bili prepričani, da dosedanji načelnik KA nihče ne more prisiliti, naj predloži natančna poročila o delu komisije, tudi finančno, ker ni bil plačan funkcionar in ker s pravili nasploh ni določena njegova pravna odgovornost, drugi so dejali, da mora urediti zadeve, preden gre, pa čeprav bi morali poklicati na pomoč Službo družbenega knjigovodstva, saj morajo celo v vsakem najmanjšem planinskem društvu blagajniki vsako leto na občnem zboru natančno poročati o finančnem stanju v društvu, čeprav obračajo bistveno manjše vsote denarja, kot jih je dosedanji načelnik. - Naposled so se dogovorili, da bo novo vodstvo v sodelovanju s stari poskusilo iz dokumentov računovodstva PZS sestaviti finančno dinamiko in stanje vsaj za zadnje obdobje, če za vseh zadnjih deset let to ne bo mogoče.

Kako velikanska so nesoglasja med nekaterimi dejavnostmi v PZS, se je na tem sestanku pokazalo pred volitvami za novo vodstvo Komisije za alpinizem. Podkomisija za športno

plezanje je namreč predložila zboru svoj predlog o ustanovitvi samostojnejše komisije za dejavnost, ko pa zbor ni hotel sprejeti celotnega besedila, ampak je bil pripravljen samo podpreti samostojnejšo obliko delovanja te podkomisije, kot sicer dovoljuje že statut PZS, je Bojan Leskovšek iz protesta sestanek zapustil, **Nuša Romih**, ki je bila predlagana za načelnico podkomisije za športno plezanje, je dejala, da brez tega ključnega človeka, brez trdnejših zagotovil o ureditvi razmer v tej dejavnosti alpinizma, tudi finančnih, ne more delati, kar je bilo skupaj s protestnim odhodom njenega kolega neprikrito videti kot izsiljevanje, ko pa je nekdo omenil, da bi slovenski športni plezalci lahko ostali popolnoma brez denarja, če bi se zdaj osamosvojili, je predlagala »protestnika« za načelnika podkomisije, kar je zbor (seveda) sprejel.

Glede na razpoloženje, ki ga je bilo čutiti po tej več kot peturni seji, novemu vodstvu Komisije za alpinizem pod načelnikovanjem **Matjaža Wiegeleja** ne bo lahko, ker obstajajo (predvsem zaradi denarja) trenja tako med posameznimi podkomisijami v tej komisiji kot med Komisijo za alpinizem in Komisijo za odprave v tuja gorstva, česar nekateri niti na tem sestanku niso hoteli skrivati. Na drugi strani pa bi alpinisti iz te komisije vendarle želeli urediti razmere, da bi lahko normalno delali; če tega ne bi želeli, ne bi v tako velikem številu prišli na ta sestanek.

Marjan Raztresen

Nazaj v planinski raj

V Muzeju novejšje zgodovine v Celju so pripravili in v začetku septembra odprli razstavo ob 100-letnici Savinjske podružnice SPD. Ob tej priložnosti so izdali razstveni katalog z gornjim naslovom. Temu naj velja nekaj vrstic na rob.

Ker je vrednost tega sporočila zgodovinska, bi pri naštevanju »manjših društev« bilo potrebno zapisati PD Polzela (ustanovljeno leta 1959, prej »Oljka« Polzela). Seznam se zaključuje z letom 1972, ko je bilo ustanovljeno PD Prebold. Danes so še PD Rečica ob Savinji, Dobrovlje iz Braslovč in Vinska gora. Po podjetjih so bile planinske skupine in niso bile vse samostojna planinska društva (PD PTT 1970, Železar Štore 1972, Aero, sedaj Ojstrica 1976).

Pri zapisu o **Franu Kocbeku** bi morda veljalo zapisati njegovo delo na botaničnem področju tega predela, ki ni dovolj prikazano in ocenjeno (Proteus 1986, str. 235). - V letu prve dokazane regularne tekme v alpskem smučanju na pobočjih Tovsta je bil izdan pri SPD pravilnik za zimsko uporabo koč in zavetišč. Žal ne navaja koč ali zavetišč s tega območja. Morda so to zametki sedanjih »zimskih sob«.

Gorski vodniki so obdelani le bolj na začetku in med viri ni naveden Kocbekov vodnik iz leta 1903, kjer je objavljeno: izvleček pravil, tarife (npr. iz Mozirja na Goro Oljko 3 K, k sv. Urbanu 2 K, v Šmihel 1 K, na Boskovec 4 K, velja za leto 1895), vodniki (**Franc Paher**, Mozirje, **Alojz Klemenšek**, Ljubno, **Anton Pečovnik**, Luče, **Blaž Plaznik** in **Martin Ožep**, Solčava) in pošte (prevozi, npr. Zadrecke pošte: vožnja Rečica na Paki-Gornji Grad je trajala tri ure in pol za 2 K, enako ceno je imela čez Nizko in sv. Franciška Ks., danes pravijo čez Radmirje, Hom, mimo gornjegrajskih gavg). Vodnik je založil trgovca **Cvenkel** iz Šempetra v Savinjski dolini.

Tudi na razstavi sta bili le dve novejši znački vodnikov, kot da mladinskih vodnikov PD Celje sploh ni imelo. MV so pričeli vzgajati leta 1957, prvi rod PLV Savinjskega MDO je končal 1978.

Katalog je sicer bogat podatkov in ilustracij, da se ga spleča vzeti v roke in prebrati. Ohranja nekaj zbranih in morda celo prvih zapisanih podatkov. Izšel je v nakladi 1500 izvodov formata A4 (Celje, avgust 1993). Sodelovalo je 9 avtorjev, od teh je 5 med avtorji razstave, izven so **Aleksander Videčnik** iz Mozirja in iz PD Celja **Dušan Gradišnik** in **Zoran Tratnik**.

B. J.

Slajka za vse letne čase

Planinci, ki hodijo po Loški planinski poti, gotovo dobro poznajo Slajko in turistični dom nad kmetijo pri Slajkarju. Tu je namreč kontrolna točka in žig Loške poti.

Slajka je vrh ali bolje sleme nad Hotavljami, na katerem je na višini nekaj pod 800 metrov turistično društvo Hotavljve zgradilo svoj dom, ki sprejema tudi planince. Na Slajko se lahko povzpemo od hotaveljske cerkve v tričetr uri po kar precej strmi markirani poti, delno skozi gozdove in dišeče livade ter travnike, ki so v pozni pomladi ali zgodnjem poletju polni melodij in pesmi, ki jih na ravninskih travnikih skoraj ni mogoče več slišati. Na Slajko pelje tudi 3 kilometre dolga makadamska cesta. Po njej je zanimiv dostop tudi z gorskim kolesom. Na začetku je od cerkve navzgor zaradi razrite in strme ceste morda nekaj težav, potem pa se cesta kar prijetno počasi vzpenja proti domu na Slajki. Tisti gorski kolesarji, ki jim je sama Slajka premalo, se lahko vrnejo nazaj do odcepa in nato nadaljujejo vožnjo po gozdnih cestah proti Ermanovcu.

S Slajke je kar zanimiv razgled. Hotavljve so res bolj skrite pod Slajkino pobočje, najbolj se še vidi dolinica mimo znanega Marmorja. Najlepše se spodaj v Poljanski dolini vidi Gorenja vas, nekoliko stran pa se nam ponuja bolj neprijetna slika odlagališča jalovine iz rudnika urana Žirovski vrh. Okrog po pobočjih Žirovskega vrha so raztresene prijetne posamezne doma-

čije. Črna slutnja te prevzame, če pomisliš, da so mogoče domačini v teh domovih bolj izpostavljeni stalnemu radioaktivnemu sevanju. In nikateri bi radi v ta čudoviti svet oddali še jedrske odpadke! Občutek imam, da so se tudi že gozdovi od žalosti odeli v črmino; tako temni se mi zdijo tam okrog.

Proti vzhodu je pogled svetlejši. Vidimo številne vrhove in holme med Selško in Poljansko dolino s Sv. Volbenkom tam nad Tavčarjevino, ki sedaj nikakor ne more več zaživet, in od vsepovsod prepoznavno kuliso Lubnika nad Škofjo Loko. Zadaj se vidi del ljubljanske kotline in malo bolj levo snežni vrhovi Kamniških Alp. In

na koncu tega razgledovanja, čeprav se vidi še marsikaj zanimivega, omenimo na severu najbližjega soseda, to je mogočni Blegoš, ki nas kar vabi na svoja zelena pobočja. S Slajke bi menda hodili kar 4 ure.

Za dom na Slajki skrbita sedaj že tretje leto **France in Sonja Okorn** iz Novakov nad Cerknim. Pred tem sta bila nekaj časa oskrbnika v planinski koči na Ermanovcu. Postrežeta tako z enolončnico kot tudi z jedmi po naročilu, v času gobarske sezone pa imata na jedilniku tudi gobarske jedi. Dom je odprt od četrta do nedelje, v zimskem času pa samo ob sobotah in nedeljah. V domu je 12 lepih ležišč, vendar tu góri le malokdo prespi. Za planince pri prenočevanju posebnega popusta ni, pa tudi ni potreben, saj so cene nočitev kar dovolj nizke.

»Ugotavljam, da je pohodništvo v zadnjih letih zamrlo,« pravi oskrbnik France, »saj po Loški planinski poti hodi le še malokdo. Midva bi si želela več planincev. Včasih pride kakšna skupina od Kladja sem in gredo potem navzdol v Hotavljje. Pa tudi teh je vedno manj. Pridejo posamezniki, tudi s kolesom. Ko imamo vsako leto konec maja dan šmarnic - takrat pa se nabere tu zgoraj ljudi. Takrat imamo tudi ansambel, ampak večina se jih takrat pripelje z avtomobilom.«

Da bi poživila utrip Slajke, oskrbnika France in Sonja večkrat organizirata družinske planinske pohode, ki se končajo z družabnim srečanjem.

Lepo je na Slajki, zato je vredna obiska. Planinci lahko svojo turo podaljšajo še do Ermanov-

ca, do kamor je po Loški planinski poti uro in četrt hoje, lahko pa tudi nadaljujejo še do Kladja ali pa se z Ermanovca spustijo v Trebijo. Možen je z Ermanovca tudi dostop v sotesko Pasice, kjer je znana partizanska vojna bolnišnica Franja.

Franci Erzlin

Andražki pohod

V nedeljo, 17. oktobra 1993, je bil v lepem vremenu organiziran in izveden drugi planinski pohod po KS Andraž. Pripravila in organizirala ga je planinska sekcija Partizana Andraž. Obljubili so dva pohoda na leto - ob setvi in žetvi - za dobo petih let. Start je bil pred osnovno šolo, pohod je potekal navzdol na cesto in nato dvig na Sevcnik, kjer so bili lepi razgledi. Spustil se je v dolino Ložnice, kjer je bila pri Leskovšku ob domačih dobrotah prva kontrola. Čez hrib so šli pohodniki mimo Zajca in Hotunjščico do druge točke pri Bajhtu, kjer je bil prisrčen sprejem, dalje pa po manj znanih stezah in malih soteskah proti startu. Pot je bila posebej označena z listki, tako da je lahko vsak hodil sam ali pa v vodeni skupini. Startnina je bila 100 tolarjev. Pohoda se je udeležilo 92 pohodnikov (Maribor 40, Polzela 25, Ljubljana 4, Zagreb 3, Sarajevo 1) iz 15 krajev.

B. J.

Lubnik in njegovi Lubnikarji

Klub Lubnikarjev je posebnost Planinskega društva Škofja Loka, ki deluje že 18. leto. So edinstveni oziroma so bili vsaj prvi v Sloveniji, ki so začeli s tako obliko planinskega udejstvovanja in pohodništva. Nekaj podobnega imajo še Joštariji, ki pa imajo zopet svoja pravila in ne delujejo v okviru planinskega društva, govori pa se tudi o ustanovitvi kluba ljubiteljev Šmarne gore.

Član kluba Lubnikarjev lahko postane vsak, ki se v enem letu povzpne na vrh Lubnika vsaj 15-krat in svoj obisk vpiše v posebno knjigo Lubnikarjev. Člani so iz Škofje Loke, Poljanske in Selške doline, Kranja, Šencurja, Medvod, Ljubljane itd. Seveda je največ domačinov, kar je tudi razumljivo, saj imajo Lubnik tako rekoč pred hišnim pragom. In srečni so lahko, da imajo tako lepo goro, na katero lahko hodijo, tečejo, si nabirajo novih moči in se nadihajo svežega zraka v lubniških gozdovih. Neštetokrat se zgodi, da se Sorško polje koplje v zadušljivi smrdljivi megli, Lubnik pa je kot v pravljici. Pod modrim nebom ga oblivajo topli sončni žarki in tam čez sivo megleno morje se nam ponuja edinstvena panorama Kamniških planin.

V letošnjem letu (lubnikarsko leto se šteje od 1. oktobra do 30. septembra) je bilo 322 Lubnikarjev, kar je deset več kot lani. Na splošno se je število Lubnikarjev v zadnjih letih precej po-

večalo, kar je bila nedvomno tudi zasluga pozhrtvovalnih prejšnjih oskrbnikov Doma na Lubniku **Marije** in **Ivana Okršlarja**, ki pa sta na žalost morala oskrbniške posle oddati v druge roke, ker je Marija zbolela. Za vsakogar sta imela pripravljeno toplo besedo in topel čaj, da o drugih stvareh sploh ne govorimo. Tudi predsednik Slovenije **Milan Kučan** je rad zahajal na Lubnik. Predsednica kluba Lubnikarjev **Milka Kolman** je povedala, da ga je enkrat že nago-varjala, da bi se vpisoval v knjigo Lubnikarjev, pa se je rajši kar v običajno.

V letošnjem letu se je 22 Lubnikarjev povzpelo na Lubnik več kot stokrat, rekord pa imata, tako kot lani, Škofjeločana **Janez Krek** s 365 pohodi in **Marija Malovrh** s 307 pohodi.

Najstarejši Lubnikar je **Franjo Klemenc** iz Ljubljane, ki je star 83 let, vendar svoja leta dobro skriva. Med Lubnikarji je že 14. leto in je v letošnjem letu opravil 66 vzponov na tudi njemu priljubljeni Lubnik.

Lubnikarji so na svojem srečanju, ki ga imajo vsako leto sredi oktobra, zaznamovali tudi 1000. pohod, ki ga Lubnikar doseže v vseh letih svojega članstva. Letos sta to dosegla **Ela Japelj** in **Stane Škrjanc** iz Škofje Loke. Imeli pa so tudi jubilejantko, ki je v letošnjem letu dosegla 2000. pohod. To je bila **Ivanka Bertonec**, ki je skoraj vsak dan na Lubniku.

»Med Lubnikarji sem 12. leto,« je povedala nasmejana Ivanka, »čeprav sem na Lubnik hodila že veliko prej. Iz Hafnerjevega naselja, kjer stanujem, se do Loke pripeljem s kolesom, pozimi pa grem kar peš. Velikokrat gremo že v temi na Lubnik in se vpišemo v knjigo v omarici, ker je koča še zaprta. Potem smo pa z baterijami že velikokrat šli tudi nazaj, tako da je dan ostal še za druge obveznosti. Pa tudi v druge hribe gremo kdaj.«

Za konec je še dodala: »Poglejte, koliko nas je v Loki, pa nas komaj okrog 300 hodi na Lubnik!«

Franci Erzlin

Orientacija »Hom '93«

Po nekaj letih prekinitve so zabukovski planinci ob 30-letnici mladinskega odseka 16. 10. 1993 pripravili in izvedli orientacijsko tekmovanje v treh kategorijah (mladi planinci do vključno 7. razreda OŠ, mladinci in člani). Članske ekipe niso bile porazdeljene po letih, kot je navada, in tako je ena ekipa, sestavljena samo iz dveh članov, štela več let kot vsaka od ostalih dveh s tremi! Proga je bila postavljena malo drugače, saj je bil traser iz vrst »orientiringa«. Ekipa je dobila kopijo TK 25 z vrisanimi KT (krog 6 mm, start trikotnik, cilj dvojni krog) in list z vprašanji. Vsaka kontrolna točka je štela le 20, odgovor pa 5 točk. To razmerje je bilo prej večje v prid najdenim kontrolnim točkam. Čas je bil - vsaka

minuta točka. Pri točkovanju odgovorov ni bilo povsem določeno, kaj in kako se odbija točke.

Tekmovalo je 16 ekip iz 5 planinskih društev (»Dobrovlje« Braslovče, Gornja Radgona, Slivnica pri Celju, Šempeter in Zabukovica) in taborniški odred Temni rovi iz Griž. Mladih planincev je bilo 23 v 8 ekipah. Prvo mesto je osvojila ekipa iz Gornje Radgone. Mladincev je bilo 15 v 5 ekipah, prvo mesto so dosegli domačini. Članov je bilo 10 v 3 ekipah, prvo mesto je pripadlo PD Braslovče. Slivnica in Braslovče sta imeli vse tri ekipe.

Tekmovalce je na začetku pozdravil **Milan Polavder**, na cilju pri planinskem domu na Homu pa predsednik društva **Srečko Čulk**. Pri domu je vsak dobil krepko malico in čaj. Prve ekipe so dobile pokale, vse diplome, vsak tekmovalec Dnevnik Savinjske planinske poti, značko (ZTKO) in lepo »bolho« je vsakemu prispevala Kovinotehna iz Celja. Pripisimo, da je bilo lepo sončno vreme in tako je bila že sama hoja užitek. Upajmo, da se bo še kdo v dolini ojunčil in organiziral tako srečanje.

B. J.

Grosupeljski gasilci na Triglavu

V okviru svoje društvene dejavnosti smo gasilci GD Grosuplje 19. in 20. avgusta organizirano obiskali najvišjo slovensko goro, Triglav. Zbralo se nas je 18 gasilcev in 8 naših prijateljev, med njimi tudi g. župnik **Franc Novak**. S seboj smo ponesli društveni prapor, zastavo KS Grosuplje in podobo sv. Florijana, izdelano iz bakra in bronu, namenjeno kapelici na Kredarici.

Krenili smo zgodaj, tako da smo ob prvem svitu že krepko stopali v strmine. Pot nas je vodila iz Krme proti Domu Planika in od tam dalje na vrh očaka Triglava, nato pa še isti dan do Doma na Kredarici, kjer smo imeli zaslužen počitek. Med potjo smo se seveda večkrat ustavili, da smo zajeli sapo, uživali ob pogledih na prehojeno pot in se s pričakovanjem in spoštovanjem ozirali proti vrhu, ki smo ga nameravali obiskati. Med nami je bilo kar 15 novincev in pot je bila za večino dokaj naporna. Premagovali smo jo z dobro voljo, ob šalah in medsebojnem spodbujanju. Vsi napor in ves prelit znoj so bili poplačani na vrhu Triglava. Uživali smo ob pogledih, ki so nam jih dovoljevale redke meglice, ko so se vile sem in tja iz dolin in okrog vršacov. Seveda smo bili vsi novinci po planinsko krščeni. Na vrhu smo se za spomin tudi slikali z vsemi obeležji, ki smo jih prinesli s seboj. Ponosni, veseli in utrujeni smo po 10-urnem pohodu prispeli na počitek v Dom na Kredarici. Kljub utrujenosti smo veselo razporejeni še vedno našli dovolj moči za ples in pesem ob spremljavi harmonike in trobente.

Naslednji dan po zajtrku smo pritrtili na zvonik kapelice podobo sv. Florijana. Pri tem so se

Grosupejski gasilci z vsemi prinesenimi oznakami na vrhu Triglava...

nam pridružili še gasilci iz Dovjega in Mojstrane. Kam ga bomo postavili, smo se vnaprej dogovorili z gospodom **Francem Urbanijo**, župnikom z Dovjega, in arhitektom, ki je zasnoval novo kapelico. Pod likom sv. Florijana je napis »Sveti Florijan, varuj nas časnega in večnega ognja - Gasilci Grosuplja, Dovjega in Mojstrane - 20. 8. 1993«. Podoba sta blagoslovila oba gospoda župnika med mašo, ki sta jo darovala v čast sv. Florijanu. Pri maši so z ubranim petjem sodelovali pevci iz Žalne, ki so se po naključju istočasno mudili na Kredarici.

...in skupaj z obema župnikoma pred zvonikom kapele na Kredarici, kamor so pritrtili podobo svetega Florijana

Potem smo se poslovili od svojih prijateljev in se odpravili v dolino in proti domu. Pot nam je spet hitro minevala ob prijetnih pogovorih in pogledih na mogočne gore. Po dveh dneh vdihovanja svežega zraka smo se kmalu spet soočili z vročino in sušo, ki nas je pestila tiste dni.

Med potjo smo skrbeli tudi za čistost gora, saj je Milan ročno spravil v nahrbtnik poleg svojih še grd kup odpadkov, ki ga je pustila ob poti neodgovorna skupina obiskovalcev planin. Sami smo ves čas pazili, da na krajih počitka za nami ni ostalo ničesar in nas je tako malomaren odnos do narave prizadel.

Razšli smo se pozno zvečer pri Gasiškem centru, kjer smo začeli svoje potovanje, z obljubo, da bomo naslednje leto pripravili ponovitev.

Božo Knez

Po sklepu redne seje Predsedstva Planinske zveze Slovenije z dne 30. 8. 1993 objavljamo

R A Z P I S

za pripravo rokopisov naslednjih **planinskih vodnikov**:

1. **PRIMORSKA** (z Notranjsko, Krasom in slovensko Obalo)
2. **DOLENJSKA** (s Suho in Belo Krajino)

Rokopisi naj bodo pripravljani po vzorcu do sedaj izdanih vodnikov pri Planinski zvezi Slovenije. Poleg splošnega uvodnega dela ter opisa gorstev, vrhov, poti, planinskih koč in drugih planinskih podatkov naj rokopisi zajemajo še druge zanimivosti s kulturno-zgodovinskega področja. Zadnji del naj bo enakomerno porazdeljen po tematskih področjih in času slovenske zgodovine.

Obseg vsake knjige naj bo približno 15 avtorskih pol (1 avtorska pola je 30.000 udarcev na tipkovnici). Avtorji lahko priložijo rokopisu svoje predloge za popestritev knjige: fotografije (štiribarvne za naslovno stran), črtne slike itd.

Za vsak vodnik se lahko prijavi eden ali več avtorjev, ki bodo delali ločeno po področjih. Poleg splošne pisne prijave naj kandidati pošljejo še pregled do zdaj objavljenih svojih del. Med prijavljenimi kandidati bo najprimernejše izbral Založniški odbor pri PZS.

Prvič bo odbor razpravljal o dospelih prijavih mesec dni po objavi v Planinskem vestniku in Obvestilih PZS. Če se do tega roka ne bo prijavil nihče, bo odbor razpravljal o vsaki naslednji prijavi posebej, in to do prevzema razpisanega dela.

Načrtovani rok za oddajo rokopisov je najkasneje jeseni 1995.

Prijave pošljite na naslov:

Planinska zveza Slovenije, SLO-61001, Dvoržakova ul. 9.

PREDSEDNIK PZS
Andrej Brvar